

AZ ERD. EV. REF.
EGYHÁZKERÜLET

EGYHÁZI ÉRTEKEZLETÉNEK

== 1904. ÉVI ==

ÉVKÖNYVE.

== ÖSSZEÁLLITOTTA: ==

TÁRKÁNYI GYÖRGY
AZ ÉRT. EGYH. TITKÁRA.

== **Ára 2 korona.** ==

AZ ÉRTEKEZLETI TAGOK TAGSÁGI ILLETMÉNYŰL INGYEN
==== KAPJÁK. =====

KOLOZSVÁR

»ELLENZÉK« KÖNYVNYOMDA.

1904.

BCU Cluj / **106174** University Library Cluj

Elnöki megnyitó.

— Az erdélyi ref. egyh. kerület „Egyházi Értekezletének“ Kézdivásárhelyt tartott közgyűlésén tartotta *gróf Bethlen Pál* vil. alelnök. —

Tisztelt Értekezlet!

Érdemekben gazdag elnökünk, gróf Kuun Géza ónagyméltósága gyöngélkedése folytán reám hárul az egyházi értekezlet elnöki tiszte teljesítésének megtisztelő feladata.

Megvallom, jobb szerettem volna, ha nem nekem kell vala e tiszte teljesítenem; mert az elfogultság érzete vesz rajtam erőt, midőn e szokatlan környezetben kell szólanom: Isten házában, székely testvéreim között; s a szónak annyi avatott mestere és apostola jelenlétében; — de főként azért óhajtottam volna, hogy más elnököljön, mivel fel lettem volna mentve attól, hogy ama pessimistikus felfogásnak, melylyel hazarészünkben a protestáns egyház ügyeit látom; — e helyen nyilvánosan hangot adjak.

Setét szemüvegen át szemlélem már rég idő óta azt a jégkérget, melyet protestáns egyházunk közügyei fölé az egyház iránti közönyösség vont.

A vallási élet hanyatlóban, egyházunk közérdekei iránt az egész vonalon szükkeblűség s csak néha-néha találkozunk jobbaink részéről áldozat- és szolgálatkész indulattal.

Ep ezért örömmel üdvözöltem azt a szervezkedési munkát, mely egyházunk bajait orvosolni van hivatva s a szeretet melegével a közönyösség jégkérget felengesztelni törekszik.

Ez a szervezet az egyházi értekezlet magasztos eszméjében nyer kifejezést, mely feladatává tette az elforgácsolt erők egyesítését; a kishitűek erősítését; a gyöngék támogatását; s végcéljában az egész egyházi élet fellendítését s az egyházi és világi elem közös, egységes működését.

A magyar természetben rejlik az a tulajdonság, hogy közös működésre csak a már bekövetkezett veszély tud bennünket egyesíteni.

Hála a Mindenhatónak, protestáns egyházunkat még a veszély beállta előtt a vész előjelei munkába szólították. Álljunk össze a vállvetett munkához s mindenki legjobb tehetségével működjék közre, hogy egyházi életünk új életre keltessék.

Épen az erdélyrészi magyarság e klasszikus földjén juthatunk legközvetlenebbül annak öntudatára, hogy mit jelent vállalkozásunk: hazarészünk azon egyházát, mely mindenha a magyarság és szabadelvűség nagy eszméit szolgálta, új tevékenységre kelteni.

Itt e földön juthatunk valóban annak tudatára, hogy mit jelent a kis magyar nemzetnek az az egyház, mely mindig nemzeti érdekeket szolgált. Más nagy nemzeteknél nem birna ez oly nagy fontossággal, mint épen minálunk, mert nemzeti fejlődésünknek egyik legerősebb oszlopa a történelem tanulsága szerint mindig a protestáns egyház volt.

S a történelem megtanít arra is, hogy a szé-
kelység megtudta érteni mindig, hogy a protestáns
egyház felvirágzása hazánk felvirágozását is jelenti.

Álljon e szent cél mindnyájunk szeme előtt.

Ily értelemben szívből üdvözlöm egyházunknak
ez értekezleten egybegyült buzgó tagjait s az érte-
kezletet megnyitottnak jelentem ki.

A magyarok Mózese.

(Emlékbeszéd a kézdivásárhelyi háromszázados Bocskay-ünnepélyen. Elmondotta 1904. jul. 4-én: Sándor József orsz. képviselő.)

Az 1598. évtől új irány indult meg Magyarországon közéletében. Ez év őszén az ifjú Ferdinánd főherceg, a későbbi II. Ferdinánd király meglátogatja Rómát, onnan az ellenreformáció gondolatával tér vissza s Prágába menve megbolondítja a különben is idegbeteg I. Rudolf császárt és királyt. A főherceg Steierben, Krajnában és Karintiában bezáratja a protestáns templomokat és elüzi a papokat. Egy-kettő közülök Thurzó György dunáninni főkapitányhoz menekül: de Rudolf 1603. őszén szigorú parancsban kiűzésüket rendeli. Deczemberben felszólítja a kalocsai érseket, az egri és váradi püspököket és a sellyei jezsuitákat, hogy Erdélybe katolikus papokat küldjenek, mert el van határozva „az istentelen eretnokség kiirtására“. Elrendeli a városok vagyona összeírását, minek czélja a mohácsi vész előtt volt kath. egyházi vagyonok visszavétele. November végén egész nyíltan maghagyja Barbiano kassai császári generálisnak, a kit nem rég küldött le ide, egyenesen ezzel a czéllal, hogy a kassai nagy templomot a protestánsoktól vegye el. Barbiano ezt 1604. január 7-én ágyuk közreműködésével teljesíti is, sőt a felvidéki városoktól minden templomot elvesz, protestáns is-

tentiszteletet magánházakban sem enged meg s a lelkészeket hat hét alatt távozásra szólítja fel. A megremült városok hiában sietnek Prágába az elzárkózott királyhoz; oda se bocsátják őket s hetek és hónapok várakozása után lélekben összetörve érkeznek haza. Pedig Magyarország ez idő szerint majdnem egészen protestáns s Mohács után I. Ferdinánd és I. Miksa királyok maguk sem töltik be az elesett kath. püspökök állásait, hogy jövedelmeik eredeti rendeltetésükre, a honvédelemre fordíttassanak.

Ily hangulatban ül össze az 1604. február 3-ra Pozsonyba egybehívott országgyűlés, melyen majdnem az összes megyék és városok kezét fogják s nem akarnak tárgyalni addig, míg a vallás ügyében megnyugtatót nem kapnak. Március 21-én a protestáns rendek a ferencziek klostromában valóságos konventi gyűlést tartanak s egyidejűleg a katonai kihágásokról szóló sérelmi felirattal, vallásügyi sérelmi felíratot is adtak át Mátyás főherczegnek, mint a király helyettesítőjének. A magyarok a kedvező elintézés reményében: a „vett sebek daczára él bennük a honfierény és jóakarát“ kijelentésével hozzá kezdenek ugyan a tárgyaláshoz s április 1-re elkészül az az I—XXI. cikkelyből álló törvényjavaslat, mely a katonák tartásáról, az adók behajtásáról s több ily gyakorlati kérdés elintézéséről szól s mely hivatva volt, hogy Magyarország alkotmányának és vallásszabadságának akaratlan biztosítója legyen. Minthogy azonban a protestáns rendek a vallásügyi sérelem tárgyában semmi megnyugtatót nem kaptak, április 8-án sűrű tömegben megjelentek a nádori tiszt hely-

tartójánál s egytől-egyig óvást emelve előtte, kivették az óvás-leveleket, s ünnepélyesen kijelentették előtte, hogy minden vallásháborgatás, minden templomfoglalás ellen, „inculcata tutela“, a jogos önvédelem eszközeivel élni fognak. E jelenet komor nyitánya volt annak, a mi nemsokára bekövetkezni fog, s nem hiában mondta Mátyás főherczeg, a ki az égő Pozsony lángjai között érkezett az országgyűlésre, hogy: „Ez rossz ómen Magyarországra nézve“, — mert az lett, csak hogy Rudolfra nézve.

Midőn Mátyás főherczeg a törvényczikket Prágába megerősítés végett felküldötte, ő, magyar emberek, Szuhay István egri püspök, Forgách Ferencz nyitrai püspök és mások tanácsára azt javasolta Rudolfnak, hogy véget vetendő a vallásügyi sérelmek országgyűlési tárgyalásának, egy hozzáfűzött cikkelyben tiltsa el jövőre ezek színrehozatalát. Ezt Rudolf egy Himmelreich (Menyország) nevű magyar titkár fogalmazására meg is cselekedte, s így született meg ama híres XXII. cikkely, mely önkényesen elrendeli: „Hogy a vallás ügyét a köztanácskozásokban és országgyűléseken senki vakmerően bolygatni ne merje“.

A törvényczikk tudomássá lételével a felsőmagyarországi rendek és városok egyenként bejelentik óvásukat a szepesi kamaránál s Homonnay Bálint Felső-Magyarország kapitánya, a katonaság és vallás ügyében szeptember 8-ára Gálszécsre részországgyűlésre hívja össze a rendeket. E gyűlésből három tagu küldöttség megy Barbiano rakamázi táborába s kijelentik, hogy a XXII-ik cikkelyt törvényesnek nem

ismerik el, az ellen tiltakoznak s ha Barbiano ezen az alapon mégis eljár, kénytelenek lesznek a mult országgyűlésen tett óvásukhoz képest az önvédelem jogával élni. Ugyancsak kijelenték, hogy ha különösen a sárgaruhás és veresruhás vallonok, de általán a katonaság visszaélései ellen nem intézkedik, az önszegély eszközeit fogják igénybe venni. Megjegyzendő, hogy Magyarország ekkor még szabad választó és nem örökletes királyság s az ellenállás joga, a jus resistendi még eltörölve nincs.

De Barbiano most nagyobbra gondol. Az üldözött és kifosztott hazafiak végtelen sora után kirabolni és elpusztítani készül Magyarország ez időtájt legnagyobb férfiát, a protestántizmus ügyének is egyik vezetőjét, a kinek hazafias és nemzeti érzülete azonban nem akadály, hogy Rudolfnak is odaadó hive és tanácsosa legyen. E férfiú Bocskay István, a ki 1557. január 1-én, a Petőfi születése napján, Kolozsvárt született. Atyja, György, I. Ferdinánd király hű embere, Izabella királyné távozása után sógorával, az egri hős Dobó Istvánnal csapatok élén Erdélybe jön, ura nevében az ország birtokba vételére. De Izabella visszatér, őt elfogják és Kolozsvárra bebezérik. A hű feleség, lekcsei és alsószopori Sulyok Krisztina férjével megosztva a fogságot, így történik, hogy Bocskay, Magyarország első szabadsághőse Kolozsvárt, szemben a Mátyás király születésházával és annak közvetlen közelében születik.

Az óvárban maig is meglevő u. n. Bocskay-házban, mely akkor egy Eppel nevű gazdag polgáré volt, régi feliratos táblák hirdetik a szerencsés pén-

teki napot, melyen a fejedelem napvilágot látott, s mely nap azóta jelentős szerepet játszott életében. Pénteken nyerte meg többek közt az álmosdi csatát s pénteken is halt meg. A Bocskay-családról tudjuk, hogy a XIII-ik században a Zemplén vármegyében élt, Boksa-nemzetiségbeli regés Miczbántól veszi eredetét. Az erényes Miczbánné a kor szemérmes szellemében — reárrival egy koldus asszonyra, mert egyszerre 3 gyermeke lett. Büntetésből ezért neki egyszerre 7 fia lesz, kik közül egyet megtart és hatot veszteni enged. De az apa még kellő időben reájön a dologra, a fiukat titokban felneveli s nagykorukban az örömében és bánatában majdnem meghaló anyja kebelére vezeti.

Nem hasonlít-e ez az eredet némileg a Mózes történetéhez? A hét fiutól hét erős nemzetség származik; a harmadiktól, Dénestől, a zempléni Bocskóról a Bocskay-család, mely később a bihari Kis-Máriáról felveszi a kismarjai előnevet is. Bocskay tehát családilag abból a vármegyéből származik, hol a honfoglalás után először telepedett meg Árpád s hol 100 és 250 év múlva II. Rákóczi Ferencz és Kosuth Lajos is születnek. Egy Boksa-nemzetiségbeli Miklós már a XIII-ik században erdélyi vajda. István anyai révén unokatestvére. a kor nagy virágénekesének és vitézi dalosának, a szerelem és szabadság első költőjének, Balassa Bálintnak, kinek ereiben szintén Sulyok-vér csörgedez. Tizenöt testvére lévén, kik közül 11 ért el nagykorúságot, hat nőtestvére után rokonságban áll a somlyai Báthory, Kendeiffy, bihari Bágdy, alsólendvai Bánffy, palocsai Horváth és fejr-

egyházi Haller-családokkal. A Haller-család maig is ezen a vonalon jön le. Legidősebb nővére, Báthory Kristóf fejedelemhez ment férjhez s így Bocskay, az atyjára következő Zsigmond fejedelemnek nagybácsija. Ez a körülmény elhatározó lesz élete első szakaszában.

Az öreg György, egy európai műveltségű ember, I. Ferdinánd és I. Miksa király magyar titkárja, tanácsosa, ideje nagy részét Bécsben és Prágában tölti el s ott nő fel István is a nemes apródok között, mint Mózes a Pharaó udvarában. Az apa látván, hogy a Habsburgok Magyarországot a töröktől felmenteni nem tudják, vagy nem akarják, beutazza kiterjedt rokonságát és a megyéket s a János Zsigmond nemzeti fejedelemsége mellett izgat. De egy levél áruló lesz, javait elkobozzák: azonban ő Erdélybe menekül s János Zsigmondtól kap új jószágokat. Az öreg pályafutásában tehát előképezve látjuk a fiut.

Erdélyben István, atyját 14 éves korában elveszítvén, a három Báthory, u. m. István, Kristóf és Zsigmond fejedelemek oldalánál tölti el ifju és férfikora javát. A Báthory-ház törökellenes *támadó* politikájában, mely a nyugati keresztyénségre támaszkodik, ott látjuk őt törhetetlen rokoni- és hazaszeretettel: 24 éves korában, a kiskoruan árván maradt Zsigmond fejedelem egyik testamentumos ura, vagyis végrendeleti végrehajtója lesz; 36 éves korában a nagykoruvá lett fejedelem adományából váradi kapitány és bihari főispán; 1594-ben Zsigmond kíséretében a szintén rokon Geszthy Ferencz fővezérrel, 600 kék darabont élén együtt rontanak rá a fejevári ország-

gyűlésre s államcsinnyel kényszerítik a rendeket, hogy a töröktől elszakadjanak s az európai ligához és illetve a Rudolf szövetségéhez csatlakozzanak. De a török, idő előtt közeledik, Zsigmond menekülni kénytelen s Bocskay hozza vissza csapatokkal.

1595-ben Zsigmond megbizásából Prágába megy, elismerteti az erdélyi fejedelemséget, s osztrák főherczegnőt hoz öccsének feleségül; okt. 28-án mint fővezér Gyurgyevonál többek közt 16.000 székely élén megveri Szinán nagyvezért. A következő évben azonban fordul a hadi szerencse, Zsigmond lemond s Bocskay Prágában — az alkotmány és vallásszabadság biztosítása mellett — az ő nevében Rudolfnak ajánlja fel Erdélyt. De a török ismét közeledik, segítség nincs és Zsigmond a kárpótlásul kapott Opelnből visszatérvén, — azon biztosításra, hogy Rudolftól elszakadni nem akar — Bocskay őt a szászsebesi táborral, majd pedig az országgyűléssel is trónjára újra visszaülteti.

Neki magának Zsigmond hiában kínálja a fejedelemséget: ellenben tőle küldve, 1598-ban — a statusquo és a szabad fejedelemválasztás alapján — új szerződést kötni ismét Prágába megy. De szeszélyes változó és megbizhatlan öccse ezalatt váratlanul a biboros Endrét választatja meg fejedelommé, ezért Bocskayt Prágában 15 hónapig fogva tartják, s Endre, mert Bocskayt Rudolfhoz hűségeskü köti s neki az esküt letenni vonakodik, birtokaitól megfosztja s számüzi. Mi része volt Bocskaynak a Rudolfhoz átpártolás ez egész idejében ama véres drámában, a melynek a törökpárti Báthory Boldizsár és

hivei, Zsigmond fejedelem akaratából, áldozatul estek: erre nézve a történelem nem ad kellő felvilágosítást: de én abból a körülményből, hogy az elítéltek hörtönébe Zsigmond megbízásából Bocskay viztollat és íróeszközöket, arra következtetek, hogy ő kegyelmi kérvény, megadás és megbocsátás ügyében fáradozott.

Bocskay eként távol szerette hazájától, csak könnyezve látja a Zsigmond ballépése következtében most beállott dúlásokat, a biboros fejedelem halálát, Mihály és Básta pusztításait s 1603. július 17-én a brassói Marathonnál Székely Mózessel az erdélyi fejedelemség elbukását. A Habsburgok a fegyver jogán látszanak meghódítani Erdélyt, a mit Bocskay eszélyes politikával, önkéntes átadással akart elkerülni. Básta az 1600 október 25-iki léczfalvi emlékezetes országgyűlésen, melyet a táborban tartottak, Bocskay javait — Zsigmondnak Oppelnból visszasegítéseért — elkobozza egyidejűleg a székelyek szabadsága elvételével. Bocskay most Prágában Rudolf közelében él, mint annak magyar ügyekben egyik tanácsosa s 1604. elején visszakapva jószágait, Váradon, Debreczenben és váraiban tölti idejét. Az ellenreformáció, illetve a vallásüldözés megindultával birtokai meglátogatása végett Erdélybe megy s elszomorodva látja ott a Rudolf uralma alatt történeteket.

A Mihály vajda és Básta rémuralma által tönkretéve, holttestek heverték a mezőn; a lakósok pestis, éhhalál és gyilkosok által tizedelten holttesteket, akasztott embereket ettek. A mézszárszékben emberhus árulás folyt. Családtagok felették övéiket s a

hullákat még a temetőből is kiásták. Gyermekek esett lovak oszló testébe bujva rágták a zsigereket, mig kivülről az ebek lakmároztak. A székelyföldön, a szászföldön és a megyéken is a nép magát kalákába fogta: nyolczan huztak egy ekét s a kilenczedik az eke szarvát tartá. A Bástá ekéje, a Bástá szekere mellett most tehát Istenhez még szabadon imádkozni sem lehetett. Ekkor eszébe jutott Bocskaynak a Prágában folyó rablás, dőzsölés és paráználkodás, szívéhez kapott, mint egykor a villámütötte Pál apostol, látta Báthory Boldizsár szomoruan intő árnyalakját s mint egykor Bánk-bán a nép szenvedései láttára, benne is felébredt a minden hagyományos hitnél és hűségnél nagyobb hatalom, a szeretet, az Isten.

De már gyanu alatt állott s Conciani Cipriano váradi kapitányra bízták, hogy reá felügyeljen. A kincstár már kétszer rántott fel rajta nagyobb összegeket. De Barbiano, kinek jelszava volt: „Ez jó idő a meggazdagodásra,“ 20,000 forintot kért kölcsön, a mit Bocskay megtagadott. Most szabad bárói joga megsértésével dézmát vetett rá, s mert ő fizetni nem akarta, törvénytelenül megidézte. Hiába kért Bocskay haladékot, hogy Prágába menjen, vagy írjon: „A vas a tűzben van, — kiáltotta Barbiano — ideje, hogy ülő közzé fogjam.“ A gondviselő Isten is közbelegyedett. Az ifju Bethlen Gábor, a későbbi erdélyi fejedelem, Székely Mózes brassói táborából a bujdosókkal a belgrádi basához menekülve, izente neki, a ki az ifjunak rokona és nevelőatyja volt, hogy vállalja el a fejedelemséget, mert a török megfogja erő-

síteni. De ő habozott, lelkében erős csatát vívott a hűség gondolata az igazsággal. Hiában járt-kelt egy török fogoly emirje Bocskaytól Belgrádig és vissza. De az ifju Bethlen csapatok élén Erdélybe tör, Temesnél meglepik a Duval hajdui s ekkor zsákmányul ejtett egyik dolmánya zsebében rátaláltak Bocskay egy közönyös levelére. Ez elég volt a rakamázi hősnek.

Szeptember végén a török ellen való fegyverkezés ürügye alatt, Bocskaynak az eredetileg érdekesen „Szent Jog“-nak nevezett Szent-Jobb várát váratlanul megrohanta, megostromolta és bevette. De Bocskay Solyomkőről 500 hajduval s 300 más katonával szerencsésen elmenekül Debreczenbe. Ekkor Conciani megszállta Kereki várát, hol Eörvendy Pál uram, Bocskay tisztartója gyorsan összegyűjté a vár körül fekvő Kölesérben megszállott hajdukat, megnyerte őket s ezek 300-an a várba menve, Conciani azt hiában ostromolta. Most Barbiano rendeletet adott, hogy Petz ezredes 3500 emberrel, ágyúkkal, szekerekkel és lovassággal menjen a vár ellen s vele magával Várad alatt Duval 5000 embere egysüljön. Az uton Bocskay hajdui Debreczenből érintkeztek Duval hajduval, megmagyarázták nekik, hogy a vallásszabadság és a magyar faj kivégzéséről van szó, s ezek a szegény emberek, a kik török-német által mindenükből kifosztottan, az akkori földönfutó magyar népet képviselték, megegyeztek abban, hogy október 15-én Duvaltól el fognak válni s a hajnalban Kerekibe menő Petz ezredest tönkre fogják verni.

A magyar faj örök becsületére és dicsőségére

legyen mondva, hogy bár a hajduk Duvallal Váradig haladtak, közülök egy sem árulta el a tervet, hanem október 15-én reggel kijelentve Duvalnak, hogy Bocskay a hitért és a magyar nemzetért vérzik, hajnali 2 órakor a biharmegyei Álmosd közelében rávetették magukat a Petz megerősített táborára s irtóztató küzdelem után, mi közben — hogy Isten megmutassa, hogy övé a hadi szerencse — nyolcszor fordult a koczka, a hajduk oroszán bátorsággal, hiszen az egész magyar nemzet léte és jövője forogott szóban, kivívták a véres győzelmet, a melyben Magyarország ismét „a németek temetője“, s Petz minden hadi készletével együtt a derék hajduk foglyává leve. Ujongva és lelkesedve vitték Debreczenbe, mi közben a győzelem híre villámszárnyakon végig futott Magyarországon, „a szent Isten felindítá a magyar nemzet szívét“; a Várad alá rendelt székelyek a hajdukéhoz hasonló elszántsággal felmondták az engedelmességet s az ellenséges oláh közeledésére Erdély védelme végett hazatértek, más rész Bocskayhoz csatlakozott.

Most Bocskay, kiben a nemzet megtalálta fővezérét, s a ki a hajduban és a székelyben, az Alföld és a Délkeleti felföld ezen két magyar néptömegében megtalálta az ország két szív kamaráját, diadalal indult előre a megkezdett uton. Lippay Balázs hajdui, „angyalai“, a mint ezentúl a hajdukat nevezték, vágatva Kassa alá vonultak, s a város kardcsapás nélkül, örömrivalgások között, az Istennek hálát adván, nyitotta meg kapuit: mig Barbiano hiában ígért most vallásszabadságot; szégyenszemre

futnia kellett Tokaj s onnan tovább a Szepesség felé, mi közben a hajduk csapatait folyton fogyasztva s elragadozva, a krónikás szerint pár nap alatt 130 kilométernek megfelelő távolságot kellett szaladnia, s három hét előtt még 20.000 emberrnyi táborából, mire Szepesre ért, csak 50 embere maradt.

Mátyás főherczeg csak nagy jutalom ígérete mellett képes rávenni Bástat, hogy Esztergom alól, a török ellen gyűjtött 15.000 válogatott német és vallon sereg élén, ágyukkal, lovassággal Bocskay ellen vonuljon. Osgyánnál ugyan véres győzelmet aratott a jelentékeny kisebbségben levő, s kaszára-kapára hagyott hajdu sereg fölött, mi közben 600 török katonára az utolsóig elesik, de nem adja meg magát, s elfogta Némethy Bálintot, a hajduk vezérét, a kit lábainál akasztatott fel. Edelénynél is ugyan pyrhussi győzelmet látszott aratni Bocskay felett is. De hiában, Kassa nem adta meg magát, s hasonlóan cselekedtek — a vallásszabadság feltételével magát megadott Eperjes kivételével — a többi városok is, s Bástá uramnak, ennek a dobosból lett olasz vérebnék és haramiának Caraffa és Haynau méltó fegyvertársának, megtizedelt sereggel Pozsonyba s onnan ki az országból kellett vonulnia.

November 11-én Bocskay székhelyévé teszi Kassa városát; megérkezik a szultán első athnaméja; a várak mind, Eperjes, Tokaj és Várad kivételével, a hajduk kezébe esnek, s most a fejedelem szózatával fordul Magyarország és Erdély rendjeihez és a székelyekhez. Immár hiában mondják az erdélyi német császári biztosok, hogy „az dolog nem szintén oly

szernyen vagyon“; hiában ir Rudolf Ráduly havasföldi vajdához; hiában jönnek be a fekete Rác György martalócz csapatai: Erdélyben a székelyek és magyarok 1605. február 21-én Marosszerezében tartott részgyülésükön Bocskayt fejedelemmé kiáltották ki, júliusban a székelyektől kényszerítve csatlakoztak a szászok is, miközben a hajduk, mint 100 év mulva Rákóczi kuruczai, Ausztria, Morva és Steier felé vetették fegyvereiket, Bécsben elpusztították a császári kerteket s dobták a fedelekre az élethalál-harcz tüztengerét.

A magyarországi és erdélyi rendek 1605. április 17-én a zemplénmegyei szerencsi ref. templomban összegyűlve, Bocskayt egyhangulag Magyarország és Erdély felséges fejedelmévé és a székelyek ispánjává kiáltották ki s a két ország ismét egyesülten, orgonazugás, zsoltárzengés és ágyudörgés között Bocskay az ur asztalánál az evangeliumra letette az esküt s akkor vallásos érzése szellemében kiadták a hadi jelzőt: „Isten velünk, ki ellenünk“, s megállapították a csatadalt, a Rákóczi-induló és a Marsailleise őset: „Erős várunk nekünk az Isten!“

Ekkor bocsátották ki Európához azt a proklamáziót, mely „Querelae Hungariae“ czim alatt minden magyar függetlenségi nyilatkozat őse s a melyből — „Superis si nequeo, Acheronta movebo“ — táplálkozott II. Rákóczi Ferencztől kezdve minden szabadsághősünk, Kossuth Lajosig. Hallgassuk meg e kiáltványt, mert dicső őseink és édes eleink lelke sir át abból századokon keresztül mihozzánk s mert csak — e helyt rövidítve és kivonatossan közölt —

szövegből érthetjük meg a 300 év előtti harczot és elkeseredést.

Több mint 200 éve harczol már — ugymond — a magyar a törökkel. Nincs ház az országban, mely fiait már többször ne siratta volna. Hiában kínálta meg szövetségével a török a magyart. A magyar inkább kész volt a legrettenetesebb halált szenvedni el, mint a keresztyén Európától elszakadni. Ezt az érczfalat azonban most nem az ellenség ereje, nem az ellenség fondorkodása döntötte le, hanem az, ki védője kellett volna hogy legyen a keresztyénségnek: I. Rudolf német—római császár és magyar király. Már 14 év óta foly a háboru a törökkel, mialatt török-tatár és német egyaránt pusztították az országot, de a magyar még sem panaszkodott. És ekkor I. Rudolf király számbavéve, hogy a nemzet immár a keresztyénség védelmében kimerült, elhatározta szívében, hogy Magyarországot végleg megszünteti és örökös tartományává teszi. E végből a keresztyén államoktól a keresztyénség védelmére kapott segélypénzeket Magyarország elpusztítására használja fel. Célja elérésére elbocsátotta atyja hű tanácsosait s tulajdon testvéreit is mellőzve, hallatlan terhekkel árasztotta el az országot, állítván, hogy a törvény őt nem kötelezi. A koronát Prágába vitte, a nádori hivatalt nem töltötte be s Európa minden zugából Magyarországra hozott katonái hallatlan gonoszságokat követnek el, nem kimélve senkit és nem válogatva senkiben.

A nőt férjétől, a gyermeket, 8—9 éves kis leányokat az anyáktól elrabolják s azután megbecstele nitve és meggyalázva, a családnak drága pénzen ad-

ják vissza. Az urakat és nemeseket kuriájukból ki-
dobják, mindenüket elveszik és felemésztik; a me-
zőket tüzzel égetik fel s a szegény nép vadállat mód-
jára a hegyeken és erdőkön bolyongva, bogyókból,
gyökerekből és fahéjából táplálkozik, azután barom-
ként döggel hull el. De azért nem egyszer a kato-
nák még a hegyek közt is levetkeztetik és kirabol-
ják őket. Nemcsak az ország valamely részén, hanem
az egész országban így van ez: katonák és nép éhes
sáska seregként járnak szerte, felprédálva mindent.
Mert az Isten meghallgatja a sirókat és szenvedő-
ket, de Rudolf nem. A katonák visszatartott és le-
huzott zsoldjából s a keresztyénség segélypénzéből
Rudolf kincstára gazdagodik s abból mindenféle mű-
tárgyak és régiségek vásároltatnak, fényűző épülete-
ket, luxuskerteket létesítenek sok száz millió tallér
értékben.

Inkább kinvallató kamarákat és fegyintézeteket
létesített, a melyekből a legközönségesebb emberek,
vezetőként, éles szaglásu kopókutyák gyanánt fel-
kutatnak mindent, a hol valamit lopni és eltulajdo-
nitani lehet. Az elhunytak vagyonát is, különösen a
protestáns papokét elrabolják, még temetésükre sem
hagynak semmit. Szerződés, kötvények, végrendelet
annyit érnek, a mennyi a király önkényének tetszik.
Magyarországon mindenkinek csak annyija van, a
mennyit a kopókutyáktól elrejtethet.

Minden legnagyobb és legkissebb hivatal, vezér-
ség és várkapitányság németeknek és osztrákoknak
adatott s még a gyalog katonaság is már német. A
háborut célzatosan huzzák és viselik, a haszon és
bírvány kedvéért.

Hogy pedig Magyarország minden szabadságtól megfosztva legyen, a protestáns templomokat is fegyverrel támadta meg és lecsukatta; a papokat kidobatta, holott erre joga nem volt, mert az ige csak szabadon születve, szabadon terjeszthető.

Mit lehetett egy ilyen királytól várni, kinek egy ígérete sem szent, ki a nemzetet ellenség számba veszi s elhatározta mindenestől kiirtani. Azért vétette fel a német indigénákat, adta nekik a várkapitányságokat s töltötte be velük a királyi tanácsot, eltaszítva, lenézve, megvetve, semmibe sem véve a magyarokat.

Hogy az ország urait félrelökje és a királyságot elpusztítsa és magán tulajdonává tegye, a várakat és jószágokat a magyar uraktól erőszakkal is elvette, német parasztoknak és jövevényeknek adta, úgy, hogy Magyarországon már nincs is vár, mely a magyaroktól elvéve, németeknek adva ne volna.

Hiában üléseznek a megyék, hiában mennek panasza Prágába az elzárkozott királyhoz; kihallgatás és vigasztól bocsáttatnak el. És ez a zsarnok akarja az ország alkotmányát megsemmisíteni, az egykor legvirágzóbb Magyarországot Ausztria gyarmatává tenni, a törvényeket erőszakkal hozni, mintha az ország kormánypálczája az uralkodóház családi tulajdona volna.

Az ifju Thelekessy István javai 120.000 tallér értékben a fiskuséi lettek. Homonnay Bálint üldözöbe vétetvén, a tanácsosoknak sokat, magának a királynak 25.000 tallért fizetett. Testvérének, az alig gyermek Györgynek javait 150.000 tallér értékben a fis-

kus tartja le. Rákóczi Zsigmond 50.000 tallért fizetett a királynak. Dobó Ferencz vagyonát erőszakkal lefoglalják, özvegyének azt csak úgy adják vissza, ha 100.000 frt.-ot leszámol a királynak s a német Kolonich Siegfriedhez megy férjhez. Barbiano generalis Bánffy Dénestől erőszakkal 14.000 tallért csikart ki s Szabó György kassai lelkészért 5000 frt.-ot zsarolt ki a hivektől egy imáért; Básta Erdélyből három tonna aranyat szállított ki; Illésházy István, Magyarország marsallja, az üldözés elől Lengyelországba menekült s még felesége vagyonát is, a ki pedig az aulikus néhai Pálffy huga, 100.000 frt értékben lefoglalják.

És az ellenállás joga daczára a magyarok mindent eltűrték, mígnem a király német katonáinak, az olasz Barbiano generális kapitánynak és Petz Baptistának, a német gyalogság fejének meg nem hagyja, hogy Felső-Magyarországon a magyarság vezetőit a jog ürügye alatt kiirtsák, javaikat lefoglalják s helyükbe németeket tegyenek, úgy, mint Erdélyben Bástával cselekedték. Ezek mellé adták a tolvaj Krauseneck kamarást, aki csak a saját zsebére 100,000 tallért lopott.

Ezt cselekedte Rudolf, aki a keresztyénség védelmének örve alatt, a keresztyén fejedelmeket és országokat, de legfőképen alattvalóit hallatlan zsarolásokkal fosztotta ki, az országnak a töröktől még megmaradt részét katonáival elnépesítette s szándékosan huzza a háborút, hogy magát gazdagítsa s kedvteléseit és buja kéjvágyait kielégitse!

E kiáltványban őseink csak abban tévedtek, hogy

normális, rendes embernek tartották Rudolfot, holott ma már a tudomány világánál tudjuk, hogy egy súlyosan terhelt, szegény elmebeteg emberrel volt dolgunk, ki mindkét ágon szépunokája lévén örült Johannának, a bajt kétszeresen örökölte s akit Spanyolországban a jezsuiták nevelvén, már ifjan magával hozta az inquizició és Caesar-kevélység kegyetlen szellemét. Prágában elzárkózva, 36 éves hosszú uralkodása alatt a külső vallásosságnak és egyben a varázslásnak adta magát; alchemiával, csillagjóslással és szellemidézéssel foglalkozott s ágyasélet és faraói építkezések kedvtelései között, helyette kapzsi udvaroncok, jezsuiták és eszközeik, az inkább tolvaj és hóhér, mint katona, kalandor zsoldosok vitték a kormányt. A töröknek adót fizetett s országaiban Istennek képzelte magát. Népe éhenhalt s halálakor 12 millió tallért találtak titkos pénztárában.

A kiáltvány sorai egyszersmind felvilágosítanak őseink s így Bocskay gondolkozásáról is, mely semmit sem gyűlölt jobban a töröknél és senkinek sem hitt inkább, mint a Krisztus nevével takaródzó nyugatnak. De idő kellett, amig reájöttek, hogy nem az az irgalmas samaritánus, nem az az igaz keresztyén, aki főpap és lévita létére szívtelenül elmegy a megsebesült és kifosztott útas mellett, hanem az, aki felveszi és gondját viseli.

A függetlenségi nyilatkozattól, a szerencsi gyűléstől kezdve, a melyen e kevés magyar nemzet reliquiái ismét egyesültek: Bocskayval nem volt mit tenni, vele egyezkedni kellett. Augusztusban diadalúttal vonult be Kolozsvárra, kedves szülővárosába;

a megyesi gyűlésen nemsokára a fejedelemségbe ünnepélyesen beiktatják s minden idegentől megtisztítja Erdélyt; megérkezik a szultán végső athnaméja s november 10-én a nagyvezérrel találkozva a Rákoson, ez, ura nevében „Messiás hivei legnagyobbbikának“ kardot, királyi pálczát ad kezébe s fejére gyöngyös türkises királyi koronát teszen. Bocskay elfogadja ezt a „barátság jeléül“; de kijelenti, hogy Magyarországnak csak egy királya és koronája van. Ezzel tiltakozik a vasalátus ellen: de Mátyás főherczeg személyi ajánlatait sem fogadja el. Mert őt hatalom vagy szerencse, népszerűség vagy nagyravágyás el nem kábitották s egyedül a magyar nemzet javát és szabadságát tartja szem előtt.

Rudolf a kiegyezéstől vonakodik. Betegsége dühögéssé fajul, míg végre a főherczegek 1606. április 25-én ellene megegyeznek, Mátyást teszik családjuk fejévé s most már ennek vezetése alatt — a korpónai országgyűlésen és más részleteken keresztül — hivatalosan megindul az a tárgyalás, mely más oldalról a magyar túlzók és radikálisak ellenzése daczára, a koronás királylyal való kibéküléshez és megegyezéshez vezet.

Bocskay emlékét a magyar törvénytárban e kiegyezés rendjén két törvényczikk örökíti meg. Ezek az 1606. évi augusztus 26-án Bécsben kelt u. n. *bécsi* s két hónapra rá a Zsitva folyó melletti táborban kelt u. n. *zsitvatoroki békekötés*. Az elsőben Rudolf kijelenti, hogy a rendeket „az ő vallásukban és hitükben soha és sehol megháborítani nem fogja, sem mások utján háborgattatni nem engedi, hanem az ő

vallásuk szabad gyakorlata és használata megengedve legyen“ — kimondja, hogy a nádori tiszt — 44 évi szünetelés után — betöltetik; a koronát hazahozzák, pap nem lehet a kamara elnöke, általában minden hivatalba és pedig valláskülönbség nélkül, csak magyarok alkalmazhatók; jószágok csak magyaroknak adományozhatók; Bocskay István „birodalmi és erdélyi fejedelemnek, a székelyek ispánjának és a magyarországi rendek urának“ elismertetik; Erdély a részeken kívül megkapja Ugocsát, Bereget, Tokajt és Szatmárt, a vármegyével együtt; adományozásai közül az igazoltak megerősítendők; egyes főuraknak és városoknak jogtalanul elvett javai visszaadtnak és üldözésük megszüntettetik.

Ez az első kiegyezés, melyet a Habsburgok a magyarokkal kötöttek. A második a zsitvatoroki szerződés, Bocskay közvetítésével véget vet a 15 éves török háborúnak, 20 évre a béke megkötöttik. Ez az első béke, melyet a Habsburgok saját területükön s nem óriási vesztegetésekkel törökföldön kötöttek. E béke megmenti Rudolfot az adófizetéstől s a szultán őt császárnak először elismeri.

Igy mentette meg Bocskay, e sok tekintetben Deák Ferenczhez hasonló férfiú, tűz és víz, mélység és meredély, örvény és szirt, török és német között a magyar nemzetet.

Szegény Rudolfot különben Bocskay támadása következtében az uralkodó család nemsokára, 1608. április havában haddal kényszerítette Mátyás főherceg javára a magyar trónról és Ausztriáról való lemondásra s oly félelem tört rajta ki, hogy nyögött

és sirt s minden vele érintkezőt megmotoztak s lakását is golyófogó rendszerrel készíttette el.

De Mózesnek sem volt megengedve, hogy az ígéret földjére bemenjen, Bocskaynak sem.

Deczember 15-ére még egy utolsó országgyűlésre hívta össze a rendeket, mert érezte, hogy ereje hanyatlani kezdett. Tavasztól egyszerre csak rosszul lett az erőteljes 49 éves férfiú: rajta is betelt a rettenetes legenda, mely nemzeti nagyjainkat Mátyás királytól a költő Zrinyiig nem természetes halállal pusztítja el. Deczember 7-én elkészítette végrendeletét s abban vallást tevén a ref. hitről, elmondja hanyatott élettörténetét, hogyan kergették el ágyúkkal ő Felsége hűsége mellől, de Isten kegyelme őt megsegítette: hogyan lett Magyarország és Erdély fejedelme. Ezután búcsút vesz Erdély és Magyarország rendeitől s „az egy élő Isten kedvéért és az ő szent fiának érdeméért“ kéri, hogy neki megbocsásson; inti a két országot az egymáshoz való „szép egyességre“; az erdélyieket, hogy „Magyarországtól, ha más fejedelem alatt lesznek is, el ne szakadjanak“; s a magyarországiakat, hogy „az erdélyieket tőlük el ne taszítsák“. „Valameddig pedig — úgymond — a magyar korona ott fenn, nálunknál erősebb nemzetiségnél, a németnél lészen és a magyar királyság is a németeken forog, mindenkor szükséges és hasznos egy magyar fejedelmet Erdélyben fentartani. . . . Ha pedig a magyar korona Magyarországon magyar kézhez kerülne egy koronás királyság alá, úgy az erdélyieket inti, hogy egyenlő értelemről azon korona alá a régi mód szerint adják

magukat“. Kéri, hogy a „szent békeesség, kit egyszer véghez vitt, fel ne bomoljon“. Utódjának „jó erkölcsű, józan és Istenfélő természetéért s Erdélynek Magyarországgal való hasznos szövetségéért“ Homonnay Bálintot ajánlja; a szultántól kapott koronát és jelvényeket pedig az ország tárházára hagyja. Rokonai és barátai közt felosztva mindenét, bocsánatot kér Rudolftól, a királytól, emlékül hagyván a török császártól kapott kövesszabalyját és szerszámostól tarka paripáját. Emléktárgyakat hagy mindenkinek, Mátyás főhercegnek, a szultánnak és a Prágában élő Báthory Zsigmond fejedelemnek is; a vásárhelyi iskolának hagy 5000 frtot s a Szamosközy irta magyar történet kiadására 7000 frtot: „lelkére kötve a testamentumosoknak s az élő Isten széke elé idézvén, ha ebben hiven és szorgalmasan el nem járnak“. Búcsút vesz hajdú vitézeitől is, az ők bocsánatát is kéri s „inti a nemes országot, sőt megmaradásuk örökségéért Istenre kényszeríti, hogy a székely nemzetséget az általa adott szabadságban tartsák meg és utódját is inti, hogy erre legyen főgondja. A székelységet pedig, mint kedves hiveit inti fejenként, szolgáljanak hiven hazájuknak és az országban szép egyességgel alkuván, igyekezzenek az egész magyar nemzetség megmaradására.“ E végrendeletben is, mint egyéb magyar fogalmazványaiban és kiadványaiban is alig van idegen szó, annyira magyar vala. Eltérve a kor dobzódo és fényűző temetési szertartásaitól, kéri, hogy „a mostani idők fogyatkozása miatt nem nagy pompával, sem nagy költséggel“ temessék el Erdélyben, szerelmes hazájában, kihez ő mindig annyira

ragaszkodott. Mintha a nagy Napoleon végrendeletét hallanók, hogy a francia nemzet kebelében óhajt pihenni, melyet ő annyira szeretett. S december 29-én, karácsony harmadnapján, Istvánnapja után, alig 49 éves korában, siró hiveitől, lelki gyermekeitől körülállva, elhunyt. Ő rajta a választottság minden jele nyilatkozott.

Bocskay már fejedelemmé lételével azonnal helyreállította a székelyek ősi szabadságát s egyetlen fejedelem volt, aki eddig őket rá nem szedte és meg nem csalta. A hajdukat, akik vele voltak, először a kerekii 300-at, azután a többit is Kölesér, Kálló, Nánás, Dorog s több más jószágokkal megajándékozván és megnemesítvén, felvette őket a rendi alkotmány sorompói közé. A czimerben, melyet Bocskay a hajduknak adott, saját szavai szerint: fehérmezőben egy ágaskodó sörényes ifjudad oroszán karmaival a veres mezőben álló osztrák sas véres szárnyait szaggatja, tépdesi, emlékére annak, hogy Kerekinél az osztrák sasos zászlók meghátrálni valának kénytelenek a Bocskay-czimer oroszánját viselő hajdú zászlók előtt. „A német sas szárnyait — úgy mond, — ekkor megsebzés érte.“

Csak egyről nem volt, kiről megemlékezzék, gyermekéről. Felesége a székelyektől régebben fejedelemmé választatni akart szentgíróthi és beregszói Hagymásy Kristóf fővezér leánya, a szintén hős Varkócs Miklós özvegye, gyermektelenül már korábban elhalt.

A gyászjelentők szertementek; a mérgezés gyanujával terhelt Kátay Mihály kancellárt, ki a kinpa-

don bűnösnek vallotta magát, Kassa piacznán a hajduk ezer darabra vágták. Február 3-án pedig egy koporsó indult ki Kassa városából; a merre elment, zokogva borúlt le előtte az ország; falvak és városok sokasága vitte tovább a gyászhirot s a nép még a kocsi kerekeit is gyöngéden ölelve, könnyekkel öntöze. Bocskay István fejedelem és a székelyek ispánjának koporsója volt az, ki amig élt, a magyarok Mózesének, megváltójának és szabadítójának nevezetett. S halála után is lett a Thököly, Rákóczi, Kossuth s minden szabadsághősök örök ideálja; alkotmányunk és vallásszabadságunk első alapvetője, Erdély Magyarországgal való uniójának atyamestere, a törvényesség útmutatója, a fajszeretet mintaképe, a rendi korlátok első hatalmasabb kitágítója, a békeszerető, aki a középkori egyház és újabbkori állam, a világbirodalom és a nemzeti eszme, a hűbériség és a modern közjog mesgyéjén állva, az átmeneti korszakban az *első* mai ember, az európai magyar typust testesítette meg. Abban a korban, midőn Európa minden trónján csupa őrült fejedelmek, Rudolf és Báthory Zsigmond az epilepsiás, III. Murád az ötszörös és III. Muhamed a tizenkilenczszeres testvérgyilkos, II. Fülöp és Rettenetes Iván ültek, ő mint valóban egészséges ember, egy beteg időben — szívében a szeretet, agyában az igazság és akaratában a szabadság egy Istenével — Magyarország javára a lelki egyensulyt és összhangot valósította meg.

A német szent birodalmi korona pedig immár a Bocskay török koronájával együtt, mindkettő mint régiség és erekleje a bécsi kincstárban nyugszik, de

a magyar korona fénye fenragyog s az alkotmányos és szabadelvű király, akiben Bocskay ideálja megszületett, emléket állított neki Budapesten: csak mi nem irtunk róla egy monographiát sem. Rákóczi hamvait is immár a király hazahozza: Bocskay széthányt hunyó-poraihoz csak mi nem mehetünk el Gyulafehérvárra. Az országban mindenütt vallásszabadság van: s a nemzettől jele nincs az Isten emberének. Nem érezzük-e ennek súlyát, szégyenét?

Egységben s szabadságban immár, innen a Székelyföldről, ez Urházából kiindulólág, a 300 éves forduló alkalmából határozza el az Egyházi Értekeztet, hogy méltó feladata gyanánt mozgalmat indít: ékesítse ércszobor Kolozsvárt, a Mátyáséhoz hasonló, a szülőváros másik főterét! S nehéz időkben alatta összegyűlve, zengjük el azt az új dalt, a melyre tanította nemzetét: Erős várunk nekünk az Isten! s erényben, igaz fajszeretetben kiáltsuk oda minden megpróbáltatásnak: Isten velünk, ki ellenünk!

Egyházi Értekezletünk.

Az egyházkerületi Egyh. Értekezletnek Kézdivásárhelyen 1904. július 5-én tartott közgyűlésén felolvasta *Tárkányi György* ért. titkár.

Csak igen rövid időre akarom igénybe venni a m. t. közönség, m. t. közgyűlés türelmét. Tudom, hogy ki van fáradva figyelmük, azonban a tárgyszorozaton az igazgató válaszmány határozatából ott van, hogy ismertetni fogom az Értekezletet főbb vonásokban s az Értekezlet mult évi működését. A mikor az itt elmondandók felett gondolkoztam, eszembe jutott: nem felesleges dolog-é ismertetni Egyesületünket. Hiszen négy éve már, hogy megalakult s ha nem is kerestük minden ténykedésünkben a nagy nyilvánosságot, ha nem is tudtunk olyan nagy lármával dolgozni, de nem is zárkoztunk el működésünkkel a nagy nyilvánosság elől: akinek füle volt a hallásra, tudomást szerezhetett létezésünkről, tájékozódhatott törekvéseinkről. Van-é tehát szükség mégis arra, hogy ismertessük Értekezletünket? Én azt hiszem: — igen. És ezt a hitemet a következő tényre alapítom: félmilliónál többen vagyunk kálvinisták az erdélyi részben és Értekezletünknek 892 tagja van. Nem hiszem, nem tudom elhinni, hogy csak ennyi tagja lenne Értekezletünknek; hogy ha ismernék társaságunkat, ismernék társaságunk törekvését, célját s mindaddig,

mig csak ennyien vagyunk, kétségbe kell vonnom, hogy ismerik.

Mint a ki eleitől fogva őszinte érdeklődéssel viseltetem az Ert. ügyei iránt — már akkor is, amikor még nem voltam az Ert. ügyeinek vezetésével megbizottak között s erre tanúim lehetnek a sepsiszentgyörgyi ref. hívek s a sepsii egyházmegye — s mint a ki most minden ágában ismerem az Ert. viszonyait, sokat aggódtam ügyünk sikere felől, sokat gondolkoztam ennek a csekély részvétnek az okán. Kerestem, kutattam a vigasztalás után. És hol találhattam volna aggodalmaim között enyhítő, fel-emelő vigasztalást, ha nem a vigasztalás egyedüli igaz forrásában: a szentírásban. A szentíráshoz fordultam vigasztalásért és találtam: a Birák-könyvében van egy történet. A Ráhod kútfőnél Gideon 30 ezer harczossal készül a midianiták elleni ütközetre. Az úr azonban azt parancsolta, hogy bocsássa el embe-reit és csak 300 emberrel engedi a midianitákra törni Gideont és pedig azért, hogy az írás szavai szerint: *„Ne mondhassa az Izrael, az én kezem szerzett szabadulást nekem.“* Abban van az én vigasztalásom, hogy az Ur, az erős, hadakozó Isten van velünk is, és nem a mi sokaságunk, hanem az ő kezének ereje által akarja a mi győzelmünket kivívni.

Ha már kérdeznék tőlem: mi a célja a mi Értekezletünknek. Felelném: a miképen Gideon vitézei, egyik kezünkben a kürtöt tartjuk, másik kezünkben pedig lámpást. A kezünkben levő kürt szavával ébredésre hívjuk az alvókat, a közönyösség, kényelem párnáin szunnyadókat; a lámpással megvilágítjuk

helyzetünket, fényénél számba vesszük erőnket, feltárjuk szükségünket, bajainkat; megvilágítjuk az utat, melyen bizton futhatunk a cél felé, megismertetjük az eszközöket, a melyekkel feladatunkat munkálhatjuk. És bár törékeny edényben hordozzuk lámpánk olaját, de a fény, a mely kitör belőle, az Uré, a *mi* mennyei atyánké.

Ha kérdezik tőlem, mi a mi célunk? felelem: nem hivatalos kényszerrel, nem paragrafusokkal, de a szeretet kötelékeivel szorosán egyházunkhoz kapcsolni hiveinket. Arra törekszünk: papok és más egyháztagek, u. n. világiak, hogy egyházunk minden egyes tagja tudatában legyen annak, érezze az élet minden körülményei között, hogy micsoda kincset bir evangéliumi egyházunkban, hogy érezze, tudja, hogy a mi egyházunk nem csak kér, hanem ad is neki, szeretettel munkálva nem csak lelki, hanem anyagi jóllétén is, hogy az egyház neki minden dolgában hűséges segítője, oltalmazója, védelmezője; az a célunk, hogy hiveink egyházunkat megismerjék, szeressék és becsüljék. A socialis élet mind nagyobb dissonanciát mutat fel s mind több és több követelménnyel lép fel az emberiség előhaladását munkálni hivatott intézményekkel szemben s különösen isteni eredetére joggal hivatkozó evangéliumi keresztyén egyházunkkal szemben s ezeknek az intézményeknek az új időben, új viszonyok között, új szükségek között, új intézményeket kell létesíteniök kebelükben, ha rendeltetésüket hiven akarják betölteni.

Más alkalommal is kifejezést adtam ennek s itt is hangoztatom, hogy ránk, magyar kálvinistákra egy-

háztársadalmi intézmény alig maradt a multból valami. Nekünk mind most kell megteremtenünk. És ez mostanig nem egészen a mi hibánk. De nem is hitbeli őseinké. Ok megtették, a mit tenniök kellett s a mit nehéz viszonyaik között tenniök lehetett. Megtették a legnagyobbat, a mit tehettek: megszerezték nekünk s szent örökségkép ránk hagyták a legdrágábbat: szereztek és hagytak nekünk ev. hitet, ev. egyházat és pedig nagy áron, vérnek, könnynek, jóllétüknek és vagyonuknak árán. De hátrahagyták nekünk egyszer-smind a szent kötelességet is, hogy a mit ők ilyen drágán szereztek meg, könnyelműen elveszni ne engedjük.

Ennek a feladatnak munkálására alakult társaságunk. Ám nem magunk akarjuk ezt munkálni: mi csak segítségére akarunk menni a hivatalos egyháznak, hogy a hova nem ér el a törvény, a parancs, a hivatalos szó, kényszer, ott mi szeretetteljes buzdítással, az erkölcsi kényszer erejével, a lelkiismeret ébrentartásával hassunk és munkáljunk. És a míg mi már segítségére megyünk egyháztársadalmi munkánkkal a hivatalos egyháznak, addig másfelől ez segítségünkre jön s elismerésével, tekintélyével, támogatásával honorálja, támogatja az övével azonos törekvéseinket, hogy így közös erővel, kölcsönös munkával építsük egyházunkat, munkáljuk egyházunk javát, felvirágzását.

Negyedik éve, hogy Egyesületünk munkál kitűzött célján. Sok nehézséggel, sok akadálylyal kellett megküzdenünk: mint a kishitűség, közöny, tulságos aggodalmaskodás. Különösen nehéz volt az elmúlt

év. A tagok három évi kötelezettsége a múlt évvel megszűnt s most új ciklust kellett kezdenünk. Ezzel az évvel dőlt el: akarunk-e, tudunk-e tovább élni? A közvélemény megnyilvánult a tagok jelentkezésében s az arról tett bizonyosságot, hogy az Értekezletre szükség van, hogy Ertekezletünk életképes.

S most élünk. Közel 900 tagja van Értekezletünknek, de a taggyűjtés munkája még nincs befejezve. S a jelek biztatók, hogy élni fogunk s törekvéseink sikerülnek.

És most közgyűlésünkkel határkövet teszünk egy évi működésünknek a pátriárcha sóhajtásával: *Eben Haezer: mindeddig segítséggel volt nekünk az úr!* S kezünk a munkán, hitünk az égen; jelszavunk: előre, Istenért, hazánkért.

Az egyháztársadalmi egyesületek.

Az egyh. ker. Egyházi Értekezletnek Kézdivásárhelyen, 1904. július 5-én tartott tárgyaló gyűlésén felolvasta *Péchi Árpád* brassói ref. lelkész.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Egyházkerületi Értekezletünk igazgatóválasztmányának közelebről Kolozsvárott tartott gyűlésétől vettem a megtisztelő megbízatást, hogy a létesítendő egyháztársadalmi egyesületek kérdésében tartsak egy felolvasást; itt, e közgyűlés illusztris közönsége előtt. A feladat nagysága egyfelől, másfelől az idő rövidsége és ezekkel szemben a sok munka, ami június hóban Brassóban a lelkészre vár, aggodalommal töltött el, hogy vajjon a megbízatásnak eleget tudok-e tenni. De a végén is, aggodalmamat legyőzte a kötelességérzet. Ugyanis meggyőződésemm az, hogy mi lelkészek, erőnk és tehetségünk szerint, mindazon munkában részt kell hogy vegyünk, a mire az idő intő szavára egyháztársadalmunk elhív és munkakerőnket ingyébe kívánja venni.

Ez indító ok szemelőtt tartásával kezdettem a munkához. Hogy azután megbízatásomnak mennyiben tudtam megfelelni, azt a mélyen tisztelt közgyűlés fogja elbírálni.

Az egyháztársadalmi szervezet beállításának mi-kéntje felett terelve, azzal mindjárt tisztába vol-

tam, hogy bár a külföldi viszonyok ismerete mellett, de minden esetre a mi honi körülményeink, t. i. népéletünk, kulturális, köztársadalmi állapotaink és egyházszervezetünk figyelemre méltatása mellett, kell és lehet egyedül a célt az előmunkálatokban megközelíteni és majd a kivitelnél a megállapított programot megvalósítani. Ezért közel 19 évi közpályámnak a mi népünk életéből szerzett tapasztalatait, összeszelve azzal, amit láttam külföldön és azóta olvastam a külföldi viszonyokról és viszont mindezt meggyeztetve azon észleletekkel, a melyeket szereztem itthon szász testvéreink egyháztársadalmi munkálkodásából; ezek képezik együttesen az alapot, a melyen egész tervezetem kiépül.

Ugyanis eddigi tapasztalataim arról győztek meg, mélyen tisztelt közgyűlés, hogy mint egyházszervezet arra kell törekedjünk, hogy a református ember a bölcsőtől a koporsóig érezze, hogy ő nem csak magáért, családjáért kell hogy éljen, munkálkodjon és küzdjön, hanem hazájáért és közegyházának érdekeiért is. Aki beolvad az egyházközség társadalmába, azt mindenki testvérének kell hogy tekintse; aki ellenben a közösséget megtagadja, az mint tévelygő, zárossék ki a testvéri kötelékből és ne részesíttessék annak áldásaiban mindaddig, míg megtérésének biztos tanujelét nem adja.

Ezért a mi szervezkedő egyháztársadalmunknak evangeliumi jelszava ez legyen: *Egyenlő jogok és egyenlő kötelelességek!*

Aki vallástársadalmi közéletünket ma közelebbi figyelemre méltatja, elszomorodva tapasztalja, hogy

a 14—15 éves korig ott — a hol és úgy — a hogy, az iskola vezetése alatt áll, *azután túl* a 20 éves korig az, aki a katonai fegyelem alá kerül, de a közbeeső 5—6 éven belül és a katonai szolgálat után ismét a legkisebb gondozás nélkül él ifjuságunk és népünk.

E szomorú való teszi szükségessé, hogy a népet az egyház a maga vonzkörébe ragadja és a nép minden rétegének szellemi és kedélyi táplálékot nyújtson. Erre pedig az egyedüli megfelelő mód az egyesületi élet megteremtése. Ma már meg van érlelődve anyaszentegyházunk vezérférfiaiban a köztudat, hogy a munkásság ez új terére kell hogy lépünk erős igyekezettel, ha a talajt el nem akarjuk veszíteni lábaink alól, az evangéliumi szabadság és szeretet, magyar hazánk nagy kárára.

Minden egyesület avagy társaság egy bizonyos rendeltetést kell, hogy betöltsön. A magyar kálvinista anyaszentegyháznak is az a nagy elhivatása, hogy hiteit magasabb vallásos életelvekre és erkölcsre tanítsa. A mi egyházunk már magában egy egyesület; ha tehát kebelén egy új egyháztársadalmi szervezetet óhajtunk létesíteni, szorgos gondossággal kell vigyázzunk, hogy annak célja egybevágjon az egyház magasabb érdekeivel.

Egyben az egyháztársadalmi szervezetek beállítással figyelemre kell hogy méltassuk a helyi körülményekkel kapcsolatos nagy nehézségeket is. Ilyenek p. o. hogy a legtöbb községben nincsenek ma még a pap mellett olyan egyének, akik a népet szeretettel és értelemmel irányítani tudnák; pedig az

ilyen munkát csak segítő társakkal és nagy áldozatok mellett lehet végrehajtani. Ezen kívül a legtöbb helyen hiányzik az összejövetelekre a megfelelő helyiség is. *De hát Németországban is ezelőtt 50 évvel a miénkhez hasonló állapotok voltak, a mikor angol mintára az ifjusági és leányegyesületeket szervezték. És ma már náluk körülbelül 1700 ifjusági és több mint 2000 leányegyesület van, hogy a többi rokonhivatású egyesületekről ne is szóljak.*

Vajjon ha mi teljes komolysággal munkához kezdünk, ne koronázná-e megfelelő siker a mi fáradsmainkat is? Ki kételkedhetik ebben!

A mi pedig a munkaerők megszorítását illeti, erre elsőrendű feltételnek tartom, hogy gimnáziumainkban az V—VIII. osztályok ifjusága és a nagyenyedi tanítóképezde növendékei — a vallástanárok vezetése mellett — ifjusági egyesületekké alakuljanak és ezekben az egyesületekben mintegy előkészítették az ifjuság, az élet későbbi valláserkölcsei munkáinak elvégzésére. *Ugyszintén a „Bethlen Gábor egyetemi kör“ ifjuságára is az illetékes vezető egyének hatást kell gyakoroljanak, hogy hasonló irányban is szervezkedjék az ifjuság. És a kolozsvári magas műveltségű theologiai tanárok vagy lelkészek közül válasszanak maguknak egy védnököt, a ki őket vezesse és szervezetükben a valláserkölcsei irányt kifejtsse. Ha ez egyszer megvalósítva lesz a művelt egyetemi ifjuság körében, akkor gyülekezeteink évről-évre nyerni fognak céltudatos egyéneket, az egyháztársadalmi munka irányítására. Sőt tovább megyek, szükségesnek tartom, hogy a theologiai ifjuság köré-*

ben is ilyen szervezet létesüljön és ez kapcsolatba hozatván a „Cura pástorális“ tanításával, így az ifju papi nemzedék a négy évi tanfolyam alatt olyan készséget nyer a lelki gondozás és az egyháztársadalmi munka terén, hogy a midőn kilép az életbe, már nyílt szemmel látja kötelességeit. Ekkor egy pár évi lelkészkedés után, az ifju papság igen szép eredményeket mutathat fel az egyháztársadalmi munkában gyülekezetében.

Tehát, mélyen tisztelt Értekezlet, ne habozzunk az új intézmények beállításával, mert ha azt akarjuk, hogy munkánk ne csak a tervelgetésben álljon, dologhoz kell kezdjünk és ha nincs elég munkásunk, munkásokat kell neveljünk mihamarább. Ha ezt tesszük, akkor a siker el nem maradhat.

De lássuk ezek után, hogy az egyháztársadalom szervezetét, miként lehet biztosítani célirányosan. Felfogásom szerint a beosztás a következő lehet u. m. : 1. Ifjusági egyletek. 2. Nőegyletek. 3. A meglelt koru férfiak részére a szomszédságok.

1. *Az ifjusági egyletek.* Ezeknek megalakításánál a fő elv, amit szemünk előtt kell tartunk az, hogy valamint a konfirmációig a gyermekek valláserkölcsei nevelése az egyház kezében van, az továbbra is ott kell maradjon, hogy népünk a jó erkölcsökben, a munkás életben és az egyházi rendtartásban neveltessek.

Itt pedig figyelmet érdemlő *első szempont*, hogy a lelkész lelki atyja legyen egész gyülekezetének,

igy az ifjuságnak is. — O kell tehát szemmel tartsa az ifjuságot. *A második szempont az, hogy a felserdült ifjussággal nem lehet úgy bánni, mint az iskolás gyermekekkel. Ezért módot kell nyújtani az ifjúságnak arra, hogy ő maga alkosson magának ifjúsági egyesületeket. Természetesen, a fiúk és a leányok külön-külön alakulnak egyesületekké. Minden egyesület pedig választ magának elnököt saját soraiból. Azután a lelkész támogatására lehetőleg a presbyterium, illetve a nőegylet soraiból küld ki a jelzett két testület egy ifjúsági apát, illetve anyát; ezek két évre alkalmaztatnak megbízható egyházi, illetve nőegyleti tagok közül. Ők azután gyakran érintkeznek az ifjussággal, ellenőrzik, irányítják az egylet dolgait és közvetítik a szülők és a lelkész előtt az ifjúsági ügyeket. Részt vesznek az ifjúsági összejöveteleken. Ügyelnek az ifjúságra nyilvános helyeken, mint p. o. a fonókban, varrókban és tánczestélyeken stb. A fő felügyeletet a lelkész gyakorolja; a szükséghez mérten olykor kiküldheti lelkész ennek gyakorlására a tanítót és a hol ilyen van a s. lelkészt is.*

Miután azonban az ifjúsági egyletek alakításánál a valláserkölcsi nevelés kell hogy a fő szempont legyen, az összejövetelek alkalmával, kivált télen, valláserkölcsi előadások tartatnak; nemkülönben bibliamagyarázatok. Es szorosan ellenőrzendő, hogy az ifjúság látogatja-e az istentiszteletet és az urvacsoarához testületileg, azaz illő sorral járul-e? Kívánatos, hogy az ifjúságnak külön-külön hely jelöltessek ki a templomban. Időközönként, p. o. téli időben tartani kell ifjúsági istentiszteleteket is, ezeken ve-

gyenek részt a felnőttek és azt ellenőrizze a presbyterium.

Azután a téli hónapokban, bizonyos órákon a felserdült ifjuság, külön a fiuk és külön a leányok nyerjenek oktatást az általános ismeretekből. Az oktatás pedig legyen az ifjuság pályájának és hivatásának megfelelően gazdasági vagy ipari irányú; e mellett az írás és olvasás gyakorlását cultiválja és a jó könyvek olvasását is szerettesse meg az ifjusággal. A leányoknak ezenkívül a nőegyleti tagok adjanak oktatást a háztartási dolgokban, varrásban, foltozásban és más szükséges kézi munkákban, valamint a házi kertészetben.

Az ifjusági apa, illetőleg anya ellenőrzése mellett történjenek az ifjusági mulatságok is, mint: társas játékok, tornák, a táncz és az ének tanulás, a tanító és más alkalmas egyének vezessék ezeket. Az ifjusági dalegyletek időközönként működjenek a templomban és más nemzeti ünnepélyeken is. A nyári mulató és torna-helyiség, kivált a községekben, valahol a szabadban létesítendő és körülötte élő fákat kell ültetni, kereken pedig ülőpadokkal kell ellátni. A nyári mulatságok, tornák, társasjátékok vasárnap d. u. a vécsernye bevégeződése után, legfennebb 7 óráig tarthatnak.

Az ifjusági egyleteknek az ifjak addig kötelees tagjai, mig megnősülnek vagy férjhez mennek; ellenesetben a fiuk és leányok egyaránt 24 éves korukig. Azután is kivánságukra még néhány évig az ifjusági egyletekben benn maradhatnak; de különben azok is, a kik a házaseslet kötelékébe nem lépnek, ezután a

nőegyleteknek, illetve a szomszédságoknak illetékes tagjai.

Ott, a hol az ifjuságnak nagy a száma, több fiók egyeslet alakítandó; de azok ellenőrzése egységes marad mégis; legiennebb több ifjusági apa, illetve anya nyer így alkalmazást.

És mintán általában a nevelés, a külső kényszerítő eszközöket nem nélkülözheti, minden hó utolsó vasárnapján, az atya, illetve az anya jelenlétében az ifjusági egyesletek számba veszik a mulasztásokat. Ugyanis a kik későn mentek templomba, vagy elmulasztották az összejöveteleken való megjelenést, vagy az elhalt tagtárs temetésén a részvételt és mulasztásukat igazolni nem tudják, mindazokat bizonyos pénzbírságra ítélik. Továbbá, pénzbírsággal büntettetnek azon ifjak, kik az összejöveteleken ittasan jelennek meg, vagy az utcán duhajkodnak, káromkodnak. A nagyobb hibáknál lelkész az illető ifjut négy szemközt külön, vagy szülői jelenlétében meginti.

A pénzbírság esetenként 10, 20, 30, 40 fillér lehet és az évi tagdíj legiennebb 50 fillér; ezek, valamint az évente tartandó egy-két nagyobb multság jövedelme szolgál, legalább egyelőre, az ifjusági egyesletek kiadásainak fedezésére.

Az így létrehozott ifjusági egyesletek által, a lelkésznek kitünő alkalma nyílik az ifjusággal való közvetlen érintkezésre; úgy, hogy valamint egy rendes háztartásban, a családfő akarata nélkül, mi sem történhetik, az ifjuság körében is minden a lelkész tudtával esik meg. Természetesen, a presbyterium és nőegylet, a lelkésznek e nemes munkában szóval és

tettel segítségére kell hogy legyenek. *Ezért szükséges, hogy gyűléseiken az eddigi megszokott kérdések mellett, az egyháztársadalmi ügyekkel is foglalkozzanak e testületek és annak végrehajtásában, a mit így üdvösnek találnak, tevékeny részt is vegyenek.*

Az általános érdeklődésre annál is inkább szükség van, mert a mi társadalmi ferdeségeink hatása alatt a szülők, gyermekeik valódi értékét meg nem értve, azokat elkényeztetik. *Nemcsak városokon, de falukon is ma már sokan így gondolkoznak: az én gyermekeim külömbek, mint a másokéi, miért alkalmazkodjanak tehát a közrendhez? miért elegyedjenek a tömeg közé? Az ilyen balvéleményeket nagy körültekintéssel, türelemmel lehet csak megtörni; úgy, ha erős közvéleményt tudunk teremteni; de ha ez, egyszer sikerült, akkor már az előítéletek jege meg van törve és létrejön így a közszokás. Régi igazság pedig, hogy a nép vérébe átment közszokások, az életben többet érnek, mint a papíron levő jó törvények.*

*

2. *A nőegyletek.* A városi és községi nőegyletek egyesülnek az egyházkerületi általános nőegylet egyetemes szervezetében. Ezért, szervezetük összhangba hozandó, az egyházkerületi Értekezlettel. Így az általános nőegylet: az *egyházkerületnek*, az *egyházmegyéknak* és *presbytériumoknak* egyik kiegészítő egyháztársadalmi szervét képezi. Az egyes egyházközségek nőegyleteinek ezért védnöke, a lelkész; az egyházmegyeinek az esperes, egyházkerületinek a püspök.

Az erdélyi egyetemes ev. ref. nőegyletnek célját, rendeltetését az anyaszentegyház közvetlen java határozza meg.

Ezért rendeltetése: 1. A nőnevelő református intézetek és árvaházak támogatása. 2. Részvétel, az egyházak szegény tanulóinak felruházásában és istápolásában. 3. A tehetetlen öregek és özvegyek, valamint az árvák gyámolítása. 4. A ref. betegápoló (*diaconissa*) intézmény megteremtése. 5. Tehetséges szegény leányok és özvegyek támogatása, azon célból, hogy tanfolyamokat látogathassanak, hol kiképzést nyerjenek: mint betegápolók, női kézi munka tanítónők, üzleti könyvvezetők és gyermekleányok stb. 6. A református templomok és temetők ékítése, tisztán tartatása, egyszóval, ezek céljainak anyagi támogatása. 7. Részvétel testületileg az isteni tiszteleteken és vallásos estélyeken. 8. Közremunkálás a „Vasárnap” című vallástársadalmi lap és egyéb valláserkölcsei irányu művek terjesztésében. 9. Támogatják a népkönyvtárak létesítését.

E széles keretben minden egyes nőegylet megtalálhatja az ő specialis helyi viszonyainak megfelelő munkakört. Hogy azonban, az együttérzés és egycélra törekvés eszméje, egyszóval a testületi szellem, minél jobban kifejlődjön; minden évben, minden egyházmegyei értekezlet területén, tartassék egy egyházmegyei nőegyesületi értekezlet. És minden évben, az egyházkerületi értekezlet idején és helyén, egy kerületi nőegyleti értekezlet. Az egyházmegyei értekezleten, az egyes nőegyleteket, bizonyos megállapítandó arányban képviseli: 1, 2, 4 képviselő; ugyszintén az egyházkerü-

leti nőegyleti közgyűlésekre az egyházmegyei nőegylet küld bizonyos számu kiküldöttet. Minden egyházmegyei, valamint kerületi nőegylet választ a maga kebeléből: *egy elnököt, 2 alelnököt és tisztikart.*

A segélyalapok előállítására ezér mód nyilik. A női fogékony lélek ezeket bizonynal megtalálja és ki is használja, ha az egyesület létrejön. Én is azonban megemlítek egy pár általam igen alkalmasnak gondolt forrást. Ilyenek: 1. A halotti koszoruk váltságdíja. 2. Kedves halottaink halálesetének évfordulóján nyujtandó kegyes adományok. 3. Ujévi gratulációk megváltása. 4. Koncertek, bazárok, szinielőadások rendezése. 5. Faluhelyen gabonahordáskor kegyadományok kérése. 6. Évi tagdíjak.

3. *A szomszédság.* Fertályok vagy negyedek szerint alakúl. Élén áll a szomszédatyá. Tagjai a község, illetve a város teljes koru férfiai. *Ha idegen hitsorsos jön a községbe,* köteles belépni a szomszéd-ságba, mert különben nem élvezheti az egyháztársadalmi élet jótéteményeit. A szomszédatyát választja a szomszéd-ság, *egy kiküldött presbyter elnöklése mellett 3 évré.*

A szomszédatyához intézi azután a lelkész a megkeresést, ha valaki elmulasztja gyermekének megkeresztelését, *vagy* ha egy ifjú pár nem akarja igénybe venni házasségkötésekor az egyházi áldást; *nemkülönben,* ha valaki hitsorsos vallásunkat elakarja hagyni, *vagy* reversálist akar adni. A szomszédatyá azután, *vagy* maga személyesen, *vagy* ha tanácsosabb-

nak véli két kiküldött alkalmas szomszédsági tag által megtalálja a tévelygőket, hogy azok keresztyéni intelmeikkel odahassanak, hogy az illetőket bűnös szándékukról lebeszéljék és jó útra tereljék.

A szomszédatyának gondja legyen arra is, hogy kerületében az atyafiak a templomot buzgón látogassák és az ünnepnapokat illően megszenteljék. Az ő vezetése alatt tartatnak a téli hónapokban gazdasági, ipari és társadalmi ügyekről a felolvasások, a lelkész által megjelölt témákról. Ügyel továbbá a szomszédatyá arra, hogy a vezetésére bizott nép a téli vallásos estéken részt vegyen. Egyetértve a presbyteriummal, a nőegylet elnökével és az ifjusági atyákkal, anyákkal, gondja van rá, hogy a nép jó könyveket olvasson. Ezért a fennebb említett testületi vezetőkkel azon munkál, hogy népkönyvtárak létesíttessenek.

A szomszédságok vallástársadalmi kérdések mellett, karolják fel a község közgazdasági ügyeit is; mert ettől függ a nép anyagi jóléte. *Ezért keressék a község közigazgatási hatóságával az együttműködés czéljából a barátságos viszonyt.*

A presbyteri gyűlésen időközönként a szomszédatyá jelentést teszen, negyedének minden irányú egyháztársadalmi munkájáról és azután a presbyterium megállapodásait a szomszédsággal közli. Ezenkívül a szomszédatyá tagokat gyűjt az egyházkerületi értekezlet számára és arra törekszik, hogy a „Vasárnap“ című egyháztársadalmi lapot terjessze. Az ifjúság mulatóságain képviselteti a szomszédságot, de maga is azokon lehetőleg személyesen részt veszen. A szom-

szédság kiküldötteinek, egyvonalban a nőegylet képviselőivel és az ifjuság vezetőivel, tisztelethely tartatik fenn a mulatságokon.

Végül a szomszédatyá közremunkál, hogy negyedében az egyházi közadók pontos időben befolyjanak; úgyszintén, hogy az egyházhatósági és közvallás-társadalmi intézkedések végrehajtsanak

*

Mélyentisztelt egyházkerületi értekezlet! Ezekben kivántam, a tárgy nagy köréhez mértén, lehető rövidséggel tervezeti javaslatomat előterjeszteni. Tudom én azt jól, hogy e javaslatot, mintegy varázslásra, megvalósítani nem lehet, de másfelől arról is megvagyok győződve, hogy rendre, erős akarattal és kitartással, ez alapon anyaszentegyházunk javára hatalmas szolgálatot tehetünk; mert így, népünk üdvére megteremthetjük a pezsgő egyháztársadalmi életet.

Kérem azért tiszteletteljesen, a mélyen tisztelt közgyűlést, méltóztasson hozzászólni e fontos kérdéshez, tervezetem legyen általános birálat tárgya. En miben sem kötöm magamat, mert tudom, hogy: a jót, legyőzi a jobb!

Az egyházi tűzkártérítés.

Az erdélyi ev. ref. egyh. ker. Egyházi Értekezlet közgyűlésén előterjesztette: *dr. Sárkány Lajos.*

Az egyházkerületi értekezlet központi választmányának figyelmét megragadta Csulak Zsigmond lelkész úrnak az Erdélyi Protestáns Lap idei 7—12. számaiban közzétett javaslata az egyházi épületek tűzbiztosítására, úgy, hogy az értekezleten megbeszélés tárgyává tenni szükségesnek látja. Ha az egyházi tűzkár elleni biztosítás kérdésének megoldására az időt eljöttnek látja értekezletünk, tekintélyének egész súlyával szorgalmaznia kell megvalósítását, de ha minden oldalról megvitatva nincs elég ok arra, hogy az egyházi közigazgatás terheit ezzel a kérdéssel is sokasítsuk, számoljunk le hosszú időre vagy talán örökre az egyházi tűzkártérítés eszméjével.

Az említett javaslatot előterjesztő cikksorozat tartalma röviden a következő:

A napról-napra nagyobb számmal működő és gazdagodó hazai s még gyakrabban külföldi biztosító intézetek kétségtelen tanubizonyságai annak, hogy a biztosítás jó üzlet. Az 1878. évtől kezdve egyházkerületi közgyűlésünk és az igazgatótanács s az 1883. évtől az egyetemes konvent több ízben foglalkoztak az egyházi épületek központi vagy kölcsönös bizto-

sításának kérdésével, de, bár az autonóm testületek közül mindig több meg több fogadja el az egyházi tűzkár biztosítási pénztár-alapítás tervét, a keresztülvitelt mindig alkalmasabb időkre halasztották a gyülések.

Egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyveink tanúsításai szerint 1881—1890-ig tíz év alatt egyházaink és iskoláink fizettek tűzbiztosítási díjakban az Első Magyar Általános biztosító társaságnak 36.680 frtot, a Társaság visszafizetett tűzkárookért 10,738 frtot és az egyházkerületi papi özvegy-árvai alap javára fizetett jutalék volt 2036 frt. Így a biztosító-társaság 36,680 frt díjból visszafizetett az egyháznak 10 év alatt összesen 12,774 frtot s haszna maradt 23,906 frt.

A javaslatot tevő lelkész az utóbbi tíz évre vonatkozó adatokat is igyekezett összegyűjteni, de az összes erdélyi református lelkészektől kért adatok közül csak 398 egyház adatait kapta meg. Ezek szerint a jelzett 398 egyház összesen 3.740,674 korona értékig biztosította egyházi javait s ezért az utolsó évben 11,419 kor. biztosítási díjat fizetett (ami a biztosított érték után számítva 3⁰/₁₀₀) és a 10 év alatt kifizetett tűzkár térítések évi átlaga 1507 kor., tehát az egyházak évi ráfizetése 9912 kor., az egyházkerületnek fizetett a biztosító társaság 20⁰/₁₀₀ jutalékot, átlag évi 2284 koronát, mégis maradt átlag évi 7600 kor. haszna.

A biztosítási díj jelenleg városi és falusi épületekre nézve, cserép, pléh, zindely vagy szalma fedélért, 100 kor. biztosított érték után:

a Fonciérenél..... 10—100 fillér.

az Első Magyar Altalánosnál....	15—100	fillér.
a gazdák szövetkezeténél	15—90	„
az Adriai biztosító társ.-nál	20—140	„
a marostordavármegyei törvény- hatósági biztosításnál	40	„
a róm. kath. egyházi biztosításnál	25—50	„
a javaslatban tervezett ref. egy- házi biztosításnál	20—70	„

Az elősorolt összes adatok alapján javaslattevő alapszabálytervezetet ad, mely szerint:

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület tűzkár ellen a maga körében biztosítja a felügyelete alá tartozó összes egyházi és iskolai közvagyon eléghető részét, a melyeket a tűzkár elleni biztosítási kötvényt helyettesítő s az összes szükséges adatokat tartalmazó törzskönyvben nyilván tart. A díjakat pénzügyi kezeli, hová minden lelkész postatakarékpénztári befizetési lapon küldi be az év elején. Az évi biztosítási díj 100 kor. biztosított érték után 20—70 fillér, melyből a felmerülő tűzkárok, a vezetési költségek fedezendőek s a maradványból tartalékalap létesítendő. A tartalékalap felhasználható abban az esetben, ha a tűzkárok nem fedezhetők az évi díjakból; ha nincs tartalékalap, az évi díjak is aránylagosan felemelhetők. A növekedő tartalékalap kamatai terhére az évi biztosítási díjak 25 vagy 50 %-al mérsékelhetők. 50 %-nál nagyobb díjmérséklésnek helye nincs, hanem ha még nagyobb jövedelme volna a tartalékalapnak, a többletből szegény egyházak segélyezésére építkezési alap létesítendő. Ha az első években, mikor még nincs tartalékalap, több volna a kifizetendő tűz-

kár, mint az évi díjak összege, a többletet kamatoztatás mellett előlegezi 40,000 korona keretében a papi özvegy-árvai gyámintézet.

Tűzkár esetében utólagos becsléssel állapítja meg a kárt egy bizottság, melynek elnöke egyik közeli ref. egyház lelkésze, tagjai: városokban a polgármester, községekben a jegyző, a bíró vagy helyetteseik, azonkívül két szakértő becselő, t. i. egy-egy a károsult és a biztosító fél részéről. 100 koronát meg nem haladó kárösszeget a ref. egyháztanács jegyzőkönyvi becslése alapján fizettet ki az igazgatótanács.

Ha az egyházi tűzbiztosítás egyházkerületi közgyűlési határozattal megszűnnék, a meglevő alaptőke, mint a szegény egyházak építkezéseit segélyező alap lesz tovább kezelendő.

A javaslatot tevő lelkész érdemes munkájának e rövid ismertetése után vizsgáljuk meg az egyházi tűzkártérítés kérdését a biztosító egyházkerület és a biztosított egyházak szempontjából.

Jelentékeny érdeke az egyháznak, hogy mindenemű eléghető vagy a tűz által megrongálódható egyházi vagyon lehető kedvező díjért biztosítva legyen tűzkár ellen, még pedig olyan módon és olyan biztosító társaságnál, amely az előállható kár teljes megtérítéséért kellő biztosítékot nyújthat. Egyházkerületünkben 1878. óta az igazgató-tanács gondoskodik arról, hogy az összes eléghető egyházi javak biztosítva legyenek ugyanannál a társaságnál, egységes szerződés alapján. A társaság teljesen megbízható, t. i. 1895-ig az Első Magyar Általános Biztosító Társaság, 1898. év óta a Fonciére.

Egy negyed század óta nem is volt nagyobb érdekösszeütközés az egyházak és a társaságok között, de bizonyos, hogy a biztosító társaságok a kárbecsléseknél saját érdekeiket védik s a szenvedett kár teljes megtérítése, mint egyházi érdek, nem is talál mindig kielégítésre. Az is igaz, hogy az egyházkerülettel szerződéses viszonyban levő részvénytársaságnál nem volt eleitől fogva s még most sincs minden eléghető egyházi érték biztosítva. Eltekintve a marosi és görgényi egyházmegyék több egyházától, amelyek a marostordavármegyei törvényhatósági biztosító intézetnél biztosítják javaikat, 1878-tól, mikor 1.036,000 kor. volt a biztosított egyházi vagyon, 1899-ig több mint 5-ször annyira, 5.508,000 koronára növekedett s ma is folyton növekedik, nagyobb arányban, mint a mennyi az új építkezések eléghető részének az értéke. Ennek oka az, hogy a folytonosan körültekintőbb egyházmegyei ellenőrzés mellett mindig kevesebb egyházi vagyon marad biztosítás nélkül. Ha az egyházkerület az egyházi tűzbiztosítás céljából az egyházi és egyházmegyei hatóságok által részletesen ellenőrzött törzskönyvet vesz fel az egyházak eléghető vagy tűz által megrongálódható javairól, emberileg szólva minden egyházi vagyon biztosítva, ebből a szempontból tehát, ha nem is sürgetős, de hasznos volna az egyházi tűzbiztosítás.

Ma az egyházkerület, központi közigazgatási költségeinek részben való fedezésére 2800—2900 korona s évről-évre növekedő jutalékot kap a Fonciéretől, amelyre nagy szüksége is van a mostani deficités költségvetés mellett. Ha egyházi tűzbizto-

sítás mellett ugyanekkorra összeget közigazgatási költségekre fordítva a biztosítási díjakból, rosszabbul esnék, mint így, mikor az egyházak a Fonciére közvetítésével fizetik ezt az összeget s mikor kétszer-háromszor annyi haszon még a Fonciérenek is jut. De most jövök az egyházkerület szempontjából a legfontosabb kérdésre, a tűzbiztosítással járó kockázat elvállalására. Igaz, hogy a biztosítási díjakból nem fedezhető rendkívüli károkat a javaslat szerint kiróhatja utólagosan az összes egyházakra, de igen nagy és váratlan utólagos rovatalokat a szegényebb egyházak nem bírnának meg, tehát ha ilyen esetektől lehet félni, pl. háboru vagy nagy vidékekre kiterjedő veszedelem esetén, akkor jobb, ha a hivatását előre megállapított feltételek mellett teljesítő biztosító társaságnál maradnak. Vizsgáljuk meg tehát az egyházkerület által elvállalendő kockázat nagyságát.

Valamely épület tűzveszélyességének mértéke függ az épület, különösen a fedél anyagától, függ a lakók foglalkozásától, függ a szomszédos tűzveszélyes épületek távolságától, függ attól is, hogy az épület a szerzett tapasztalat szerint vajjon olyan területen van-e, amelyen gyakran vannak tüzesetek. Magyarország némely vármegyéjének valóságos rossz híre van, olyan gyakran vannak tüzesetek vagy azért, mert a helységek a gyújtó villámcsapásnak inkább kitett helyeken vannak, vagy azért, mert sok a gonosz gyújtogatás, vagy mert a lakósok gondatlanok, nem ügyelnek eléggé a tűzre, a gyermekek felügyelet nélkül tűzzel, gyufával játszodozhatnak. Mert egy-

egy helyt a gondatlanság olyan megrögzött népszokás, amit kiirtani sem lehet. Az erdélyi rész nem tartozik a tűzveszélyesebb területek közé.

Erdély egy ötöde egész Magyarország területének s a tűz által megkárosult községek száma 1900-ban 5·8-szer, 1901-ben 5·8-szer, 1902-ben 5·4-szer kisebb Erdélyben, mint egész Magyarországon.

A tüzesetek száma pedig 1900-ban 7·7-szer, 1901-ben 7·6-szer, 1902-ben 7-szer kisebb Erdélyben, mint egész Magyarországon.

20 ezer korona értéket meghaladó tűzkár volt: 1900-ban Magyarországon 232, Erdélyben 16 esetben

1901-ben	„	206,	„	14	„
1902-ben	„	257,	„	21	„

tehát 3 év alatt átlag csaknem 14-szer kevesebb, mint az egész Magyarországon.

A tűzkárok értékének összege:

	kor.	kor.
1900-ban Magyarorsz.	33.171,000,	Erdélyben 2.559,000
1901-ben	„ 28.246,000,	„ 2.239,000
1902-ben	„ 29.083,000,	„ 2.937,000

azaz a három év alatt 11·7-szer több kárt okoztak az égések egész Magyarországon, mint csupán az erdélyi részekben.

Ezek szerint az erdélyi részek területe átlag kevésbé tűzveszélyes, mint az egész Magyarország területe, ami amellet, hogy a lakosság aránylag kisebb, mert mint az egész ország lakossága □ km.-ként 60, Erdély lakossága □ km.-ként csak 43, még annak is tulajdonítható, hogy 1000 lakóház közül kőből vagy téglából épített Erdélyben 214, egész

Magyarországon csak 190 van s 1000 lakóház közül tűzveszélyes náddal vagy zsuppal van fedve nálunk 350, egész országban 502. Fontos a tűzveszélyességet illetőleg a falazat is, mert 1000 leégett ház közül átlag csak 158 van kő- vagy téglafalu, de még fontosabb a fedélzet anyaga, mert 1000 leégett lakóház közül 729 volt olyan, a melyeknek nád- vagy szalmafedele volt.

Tekintetbe véve még, hogy az egyházi tűzkár-térítési kötelékbe felveendő épületek legnagyobb része templom, iskola, papi vagy tanítói lakás, a melyek jó anyagból épültek, kevésbé tűzveszélyes fedelűek és a tűzveszélyes szomszédságtól rendszeren távol, nem ritkán jó védelmül szolgáló fáktól körülvéve vannak, kockázat tekintetében határozottan sokkal előnyösebbnek tekinthetjük az egyházi tűzkár-térítés kötelékébe bevonandó tárgyakat az országos átlagnál.

De a kockázat annál nagyobb, minél szűkebb körre szorítkozik a tűzkárbiztosítás. Jelenleg 5 ezer millió korona értékű épületeket biztosítanak egész országban, ennek ezredrészénél alig több az, a mit az egyházi biztosítás körébe vonnánk s így jelentékenyen fokozódik a kockázat. Mérlegbe téve a felsorolt előnyöket és hátrányokat, a kockázat több évre terjedő országos átlaga egészen elfogadható s alapul vehető mérték lesz a mi biztosításainknál.

Egész Magyarországon az összes tűzkár elleni (ingatlan és ingó) biztosítások adatai a következők:

	1900-ban	1901-ben	1902-ben	Összesen és átlag
	k o r o n á k b a n			
A biztosított teljes összeg	6.741.055,000	7196,369,000	7540.573,000	21.477.997,000
A fizetett évi díj .	24.222,000	24.671,000	25.714,000	74.607,000
" " " 0/00	36	34	34	35
A kifizett kártérítés	14.171,000	12.419,000	15.020,000	41.610,000
" " " 0/00	24	17	20	19

E szerint az országban az átlagos biztosítási díj 100 korona biztosított érték után 35 fillér, a kifizetett kár pedig 19 fillér.

Ha a bekövetkező kárt 20 fillérre, a kezelési költségeket annak felében 10 fillérre tesszük az egyházi biztosításoknál, a biztosítási díjat átlag 30 fillérben lehetne megállapítani s így valószínűleg nem lenne kára a biztosítónak, ha egy-egy évben kivételesen kellene is valamit ráfizetni, pl. háboru vagy nagy szerencsétlenség esetén, ez az évek során egész bizonyosan kiegyenlítődnek, sőt tekintélyes tartaléktőke gyűlne.

Tekintve már most a javaslatot tevő lelkész urnak azt az indítványát, hogy a tartaléktőke a szegényebb egyházak építkezéseiben segélynyújtásra volna hivatva, kétségtelen, hogy az egyházkerület nagy szolgálatot tenne a tűzbiztosításnak saját kezelésébe átvételével.

A jó alapokon nyugvó számítást zavarná az, ha a megindított biztosítást idő előtt, azaz mielőtt kiegyenlítődtek volna, az időközi esetleges ráfizetést

is abban kellene hagyni. Ez az eset következne be, ha akár az egyetemes református egyház létesítené a 20 év óta tervezett országos református tűzbiztosító intézetet, akár az állam venné kezébe a kényszerbiztosítás életbeléptetésével a biztosítás ügy országos rendezését. Egyikre sincs egyhamar kilátás, de bármelyik esetben is kétségtelen joga volna az egyházkerületnek veszített jövedelmei kárpótoltatására, az esetleg fennálló hiány kiegyenlítésére.

Az országos református egyházak tűzkártérítési intézete csak az egyházkerületek kölcsönös szövetkezése alapján volna létesíthető s a szövetkezés bizonyára simulna a már létező intézmények kipróbált rendszeréhez.

Az állami tűzkártérítés rendszerének behozatala már félszázad óta kísértő kérdés, a kereskedelmi miniszteriumban jelenleg is munkálatok folynak a kérdés tanulmányozására és a megfelelő törvényjavaslat előkészítésére; de valószínű, hogy nálunk nem fogják életbe léptetni a kötelező állami tűzbiztosítást, mert a kétségtelen előnyök mellett, az adó emelkedésében, a gyujtogatási hajlam fejlesztésében, a magán felek részéről a tűz elleni óvó intézkedések elhanyagolásában olyan hátrányai mutatkoznak, hogy most, mikor számtalan gazdag biztosító társaság versenyez a közönség igényei kielégítésében, bizonyára elsőbrendű és sürgősebb feladatai megoldására törekszik az állam.

Ezek szerint az egyházkerület szempontjából vizsgálva az egyházi tűzkártérítés kérdését, tekintve, hogy ha egyes években mutatkozik is kockázat, az

az évek során át nemcsak hogy kiegyenlítődik, de biztos több bevételre is lehet számítani a felmerülő költségek fedezésén felyül, tekintve, hogy saját kezelésében teljesen ellenőrizheti s kényszer útján keresztül viheti az összes egyházi és iskolai középületek biztosítását, tekintve, hogy a létesítendő tartalékalap növekedésével az egyházkerület leszállíthatja az egyházak biztosítási adóterheit s az évi nyereségeket mindig egyházi közczélokra fordíthatja, az egyházkerület szempontjából határozottan előnyösnek mutatkozik az egyházi tűzbiztosításnak központi kezelésbe átvétele.

Nem esik kedvezőtlenebb megítélés alá a kérdés az egyes egyházak szempontjából sem, mert talán már a kezdet nehézségei mellett is előre kedvezőbb díjtételeket lehet megállapítani, mint a jelenlegiek, de bizonyos, hogy az idők rendjén jelentékenyen mérselkelheti az egyház a biztosítási díjakat. A magánbiztosító társaságok óvatosságból annyi előre alig mérlegelhető kikötést vesznek fel a kötvényekbe, a bekövetkezett kár esetére, hogy igen sok esetben csak a kártérítés alkalmával veszi észre a biztosított, hogy a várt és remélt teljes kártérítés helyett, a kötvény szerint jogosan, csak egy részét kapta meg a tűz által okozott kárnak, vagy mert utólagosan túlbiztosítást állapított meg a biztosító társaság, vagy mert ő maga túlbecsültette az égés után fenmaradt, el nem égett épületrészeket és anyagokat vagy valami más, előre nem látható okból, a melyeket a magánbiztosító társaság felhasználhat törvényszerűleg, de kevés jóindulattal, hogy magának jogtalan

előnyöket, nyereséget biztosítson. Az egyházi biztosítás mellett ettől a hátránytól nem félhetnek az egyházak s ez maga elég indok a kérdés kedvező elbírálására. De figyelembe veendő még az is, hogy a tűzveszélyesebb, szalmával, fával fedett s így nagyobb biztosítási díjtétellel sujtandó épületek után épen a szegényebb egyházaknak kell a nagyobb illetéket fizetni. Az egyházkerület az összes díjtételek mérésénél módját ejtheti, hogy aránylag nagyobb mértékben mérsékelje a szegény egyházak díjtételeit. Más nyomós okokat nem is sorolva fel, már is megállapíthatjuk, hogy a biztosító egyházak szempontjából még indokoltabb az egyházi tűzkártérítési rendszer bevezetése, mint az egyházkerület szempontjából.

Nem akarom hosszasan próbára tenni a t. hallgatóság türelmét, nem is bocsátkozom a javaslatot tevő lelkész úr alapszabály tervezetének bírálatába, hisz ha az eszme elfogadásra kerül, az összes egyházi testületekben arra hivatottak megbírálják, átalakítják, újradolgozzák, kiegészítik a kezdeményezés érdemeivel dicsekedhető tervezetet, mely a mai alakjában már csak azért sem fogadható el, mert tűzkárok esetére a község polgári közigazgatási tisztviselőit küldi ki becsülőkül; indítványom előterjesztése előtt még csak azzal a kérdéssel kívánok röviden foglalkozni, hogy vajjon kívánatos és célszerű volna-e, hogy az egyházkerület az egyház alkalmazottjainak vagy idegeneknek magán vagyonát is biztosítsa tűzkár ellen, ha azok önként az egyháznál kívánnak biztosítani.

Az egyháznak érdeke, hogy az egyház szolgáltatásban álló lelkészeket, gondnokokat, tanárokat, tanítókat és esetleg másokat is magánépületeik tűzkár biztosításának elvállalása által anyagi érdekekkel magához fűzzön; ez sikerülni fog, ha díjtételei olcsóbbak a biztosító társaságok díjtételeinél.

De a magánosok épületeinél nagyobb a kockázat, mint a templomoknál, iskoláknál s lakóhelyül nem szolgáló egyházi épületeknél, tehát az átlagos biztosítási díjtételnek is magasabbnak kell lenni magánosokkal szemben s körülbelől 10% díjemelés felelne meg a nagyobb kockázatnak. Előnye volna a biztosítási kör ilyen kiterjesztésének, hogy a nagyobb üzleti forgalom mellett aránylag kevesebb kezelési költség jut 1000—1000 kor. biztosított tőkére s a kockázat is inkább közeledik a nagy számok törvényénél fogva a középszámokhoz. De viszont hátrány, hogy az egyházi biztosítás így inkább felveszi az üzletszerűség jellegét és esetleg adó, illetékek, becslési költségek czimén újabb kiadások esnének a kezelő egyházra. Hátrány az is, hogy az egyházakkal szemben az egyházi biztosító intézetnek kártérítési kötelezettsége s annak mértéke mindig igazságosan és mindkét fél megelégedésére megállapítható az egyházi hatóságok, esetleg egyházi bizalmi férfiak közremunkálásával, míg magánfelekkel szemben nem mindig kerülhető ki a világi bíróság döntése. Magánfelek épületeikkel egy helyt akarják biztosítani rendszeren terményeiket is, azt a biztosítási ágot pedig nem volna czélszerű bevonní az egyházi biztosítás körébe. Czélszerűnek látszik tehát szoro-

san az egyházhoz fűzött gondnokok, lelkészek, tanárok, tanítók, kántorok saját épületeinek biztosítását, ha ezek előre is alávetik magokat sok esetben az igazgatótanács döntésének, a terménybiztosítás kizárásával elvállalni, de idegenek vagyonát nem vonni be az egyházi biztosítás körébe.

Ezek után tisztelettel elfogadásra ajánlom a következő javaslataimat:

1. Fejezze ki az egyházkerületi értekezlet köszönetét és elismerését tiszt. Csulak Zsigmond lelkész úrnak a kérdés felvetéseért és gondos tanulmányozásáért.

2. Intézzen kérést az egyházkerületi értekezlet a mlgs igazgatótanácshoz, hogy az egyházi tűzkártérítés kérdését tegye sürgősen tanulmányozás tárgyává és az egyházi autonóm hatóságok meghallgatásával terjesszen olyan javaslatot az egyházkerületi közgyűlés elé, hogy a Fonciérrel kötött szerződés lejártával az egyházkerület vehesse kezelésébe az egyházi tűzkártérítést.

Titkári jelentés.

Irta és az Értekezlet Kézdivásárhelyen 1904. július 4—5-én tartott közgyűlésén felolvasta *Tárkányi György* ért. titkár.

Először állok a t. közgyűlés előtt, hogy hivatali kötelességemből kifolyólag jelentést tegyek Értekezletünk egy évi munkásságáról. Nehéz időben állított az Értekezlet bizalma középponti ügyeinek intézésére: nem ugyan új munkakörrel, de új állásba léptem, a múlt év kezdetével a sepsiszentgyörgyi kollegium vallásstanári állásából a kolozsvári kollegiumhoz menvén át, a hol új officium végzésével is megbizattam. Azután megkellett ismerkednem titkári hivatalomban az Értekezlet ügyeivel, megkellett ismerkednem nem valami bonyodalmas, de mégis utánajárást igénylő titkári teendőimmal, munkakörömmel. Pedig, a mint a tegnapi gyűlésben is említettem s amint az Ért. t. tagjai előtt is tudva van, ez az esztendő kritikus volt az Értekezlet életében. Örömmel és szeretettel tapasztaltam azonban, s mondom el most a t. közgyűlés előtt, hogy teendőim végzésében nem voltam magamra hagyatva: a titkárságban elődöm, Értekezletünknek legbuzgóbb munkása, ügyvivő alelnöke: *Nagy Károly* készséggel állott mellettem s osztozott a munkában útbaigazításával, támogatásával, segítségével s ezért, de azért is különösen, hogy lapját készséggel bocsátotta az Ért. szolgálatába, nem mulaszthatom

el, hogy ki ne fejezzem a magam, de az Ért. nevében is neki igaz köszönetemet.

Az év legfontosabb munkája a taggyűjtés volt ennek érdekében kellett a legnagyobb buzgóságot kifejteni, minthogy jórészen ennek az eredményén fordult meg Értekezletünk léte és fenmaradása s további sikeres működése, anyagi erőnk forrása ez idő szerint egyedül a tagdíjakban lévén. A múlt év őszén szétküldöttük a taggyűjtő íveket az Erd. Prot. Lap mellékleteként minden lelkésznek és kollegiumnak s ugyancsak az Erd. Prot. Lapban buzdító felhívást intéztünk tagok gyűjtése s általában az Értekezlet ügyeinek felkarolása, támogatása érdekében. Attól fogva aztán állandóan szorgalmaztuk a taggyűjtést, újabb meg újabb felhívást bocsátva ki a tagok kimutatása, a taggyűjtő ívek beküldése tárgyában. Bizony nem egyszer éreztünk kedvetlenséget, lehangoltságot, látva nem egy helyen az érdeklődés hiányát, a közönyösséget; hanem hát nem lehet minket egy könnyen kifárasztani a buzdításban, a közben levő szünetek után újra kezdtük ott, a hol elhagytuk.

Buzdításainknak, felhívásainknak, ha nem is valami fényes, de lett mégis sikere. Tizenhárom egyházmegye beküldötte a tagok kimutatását. A beérkezett kimutatások szerint a tagok száma egyházmegyénként a következő:

1. a hunyadi egyházmegyéből	a tagok száma	8.
2. a gyulafehérvári	"	50.
3. a nagyenyedi	"	115.
4. a kolozsvári	"	15.

5. a szil.-szolnoki ehmegyéből a tagok száma	9.
6. a dési	45.
7. a széki	31.
8. a marosi	160.
9. a nagyszebeni	35.
10. az udvarhelyi	204.
11. a sepsii	98.
12. az orbai	60.
13. a kézdii	62.
Összesen..	892.

Hiányzik a kimutatás öt egyházmegyéből, u. m.: a kalotaszegi, nagysajói, görgényi, küküllői és erdővidéki egyházmegyéből. Hisszük azonban, hogy ezekben az egyházmegyékben sem volt meddő a taggyűjtés, csak a kimutatást nem kaptuk meg. Hisszük továbbá azt is s akarjuk hinni, hogy például a kolozsvári, hunyadi, szilágyszolnoki egyházmegyékben a tagok száma nem marad a feltüntetett 8, 9, 15; hogy fokozott erővel fogják helyreépíteni mulasztásaikat. Általában véve a taggyűjtést teljességgel nem tekintjük befejezettnek s továbbra is állandóan szorgalmazni fogjuk.

A tagok nyilvántartására egészen megfelelőnek látszik a múlt évi közgyűlésen megállapított s az új ciklusban életbeléptetett eljárás. Most már a mai eljárás mellett nem félhetünk attól, hogy a tagok és a tagok száma, fizetési kötelezettségük felől tájékoztatatlanságban leszünk, mint voltunk a múlt ciklusban. Három helyen is nyilván tartjuk: először az egyh. község lelkészénél, másodszer az egyhm. ért.

pénztárnokánál, harmadszor az egyh. ker. pénztárnoknál s szándékunk, hogy ha majd mindenünnen megkaptuk a kimutatást, a titkárnál levő törzskönyvbe is bevezetjük.

A taggyűjtő ívekkel együtt ugyancsak az Erd. Prot. Lap mellékleteképen szétküldöttük az előfizetési felhívásokat a *Vasárnap*-ra, a mely most már egészen az *Értekezet* tulajdonába ment át. Fájdalom azonban, a felhívásnak nem lett a várt és kívánt eredménye. Bár a lap szerkesztése minden tekintetben kielégítő s minden tekintetben megfelel egy hiterősítő, nemesen szórakoztató református néplap kívánalmainak, mégis 600-nál alig van valamivel több előfizetője.

Az ig.-választmány múlt ülésében elhatározta, hogy 30—40 példányban ingyen küldi szegényebb egyházaknak s buzgóbb egyháztagoknak. E határozatról értesítettük a szerkesztőt s 40 példányban ingyen küldöttük szét, különösen a szórványokban élő hiveknek.

A szerkesztő jelentése szerint a múlt 1903. év szerencsés volt a lapra, a mennyiben 126 kor. 86 f. tiszta jövedelmet mutatott fel a számadás. Azonban már a f. évre készített költségelőirányzat 407 kor. hiányt tüntet fel a nyomdai árak emelkedése miatt.

Azonban bár a kilátások így nem a legkedvezőbbek, a mai gondos, lelkiismeretes, szakavatott szerkesztés mellett hisszük, hogy sikerülni fog a lappal legyőznie az iránta mutakozó részvétlenséget s ebben a reménységünkben ajánljuk, hogy próbáljunk még a lappal s Vajda Ferencz szerkesztőt — kife-

jezve elismerésünket és köszönetünket odaadó, buzgó, önzetlen munkásságáért — kérjük fel továbbra is a lap vezetésére, szerkesztésére.

Számadását kérjük a számadás vizsgáló bizottságnak átadni felülvizsgálás végett.

A múlt év novemberében elkészült az 1902—1903. évi, tartalomban értékes Évkönyv, egy füzetben magában foglalva az 1902. és 1903. évi közgyűléseken elmondott imákat, egyházi beszédeket, felolvasásokat, jegyzőkönyveket, tagok kimutatását stb. Az évkönyveket szétküldöttük a tagoknak évi illetményeikül és pedig — hogy megkiméeljük pénztárunkat a szétküldéssel járó költségektől — az ig. Tanács utján, a mely ez irányu kérésünknek készséggel tett eleget és melynek ezért őszinte köszönetünket kell kifejeznünk. E helyen ki kell hogy fejezzük köszönetünket Kilyén Sándor ig. tan. iktató-kiadó urnak, aki nemcsak ez alkalommal, de több ízben, amikor erre felkértük, készséggel segített az expediálás munkájában.

Ig. választmányunk határozata értelmében 2 népies füzetet adtunk ki ez évben, az egyik: „*A kálvinista vallás védelme a baptizmus ellen*“ Vajda Ferencztől, a „*Vasárnap*“ különlenyomatában; a másik: „*A teremtés és az első emberek*“, Zittel nyomán ifj. Péter Károlytól, mint különlenyomat az Erd. Prot. Lapból. Az első sikerült párbeszéd alakjában, a nép nyelvén védelmezi ref. vallásunkat a baptista tanok és baptisták ellen, a másik sokat tehet a Biblia s a teremtés történetének helyes megértésére.

Minthogy mindakettő különlenyomat, előállítás

is olcsóbb volt. Mind a két kiadványt átadtuk az Ertekezlet kiadványai kezelőjének.

A mult ülés 8. pontja értelmében lépéseket tettünk Rauwenhoff: „A protestantismus története“ című nagy és értékes művének Bartha Dezső fordításában való kiadására. Mindenekelőtt a fordítás és kiadás joga volt tisztába hozandó. Megkerestük e czélból információért a Hornyánszky czéget, mint a melyről leginkább hittük, hogy tájékozott ebben a kérdésben, azonban hosszas várakozás után arról értesített, hogy „*minden ntánjárása daczára sem sikerült teljes biztonsággal megtudni, hogy vajjon Hollandiával van-e szerzői jog védelmére vonatkozó szerződésünk.*“ Most megkísértjük más helyen utána járni a dolognak.

Ig.-választmányunk nov. 8-án tartott ülésében 13. pont alatt megbizta az elnökséget, hogy kösse meg a szerződést *Hornyánszkyval* az *Árvaházi Képes Naptárnak egyházkerületünkben* eladott példányai árában való részesedés tárgyában. A szerződés, melynek értelmében a Hornyánszky-czég minden itt (egyházkerületünkben nem könyvtárosi úton) eladott példány után 5 fillért juttat a szeretetház javára, megkötetett s egyik példánya az irattárban, titkárnál őriztetik. Ennek az alapján az elszámolásnál fel fogjuk hívni az egyházközségeket, jelentsék be, hány példányt rendeltek és árusítottak el.

Ugyancsak a nov. 8-án tartott ig. vál. ülés 7. jkvi pontja értelmében felhívást bocsátottunk ki hitvédő iratok megírására való jelentkezésre. A felhívás az Erd. Prot. Lapban meg is jelent, azonban a felhívásra senki sem ajánlkozott s így majd felkérés útján fogjuk az említett iratokat elkészíttetni.

Az Ertekezlet ig. választmánya a tavalyi közgyűlés óta 3 ig. választmányi ülést tartott. Az elsőt 1903. nov. 8-án, a másodikat 1904. május 28-án. Az első és második vál. gyűlésre külön, névre szóló meghívókkal hívtuk meg a választmány tagjait. Kissé költséges dolog volt, de elértük ezzel, hogy mindkét gyűlésünk látogatott volt. Az ig. vál. ülésének nevezetesebb határozatait fennebb említettem. Még csak annyit említek meg, hogy a f. évi május 28-án tartott ülésében állapította meg ig. választmányunk, hogy ért. idei közgyűlését Kézdivásárhelyen július 5—6. napjain fogja tartani s megállapította a közgyűlésen tárgyalandó ügyeket is. Szerettük volna májusban tartani s alkalmasabb is az az idő, azonban közbejött az egyházkerületi közgyűlés tartásának szüksége s e miatt kellett júliusra halasztanunk. A mint a közgyűlés ideje megállapított, azonnal értesítettük a kézdivásárhelyi egyházközség tanácsát s azóta állandó érintkezésben maradtunk egymással, hogy a közgyűlés sikerét biztosítsuk s hogy mindennek ékesen, szép renddel folyjanak. Ebben a tekintetben kiváló készséget tanusított az egyházközség közszeretében álló lelkesze, *Szabó Jenő*, a kinek nem mulaszthatom el, hogy ügybuzgóságáért e helyen is köszönetet ne mondjak. Ugy szintén köszönetünk kell hogy kifejezzük *Sándor József* orsz. képviselő, világi alelnökünknek, az ő szives közbenjárásának köszönhetjük, hogy a kedvezményes vasuti jegyek váltására jogosító igazolványokat megkaptuk s nem rajta múlt, hogy a kitűzött határidőn belől nem jutottak el hozzánk.

Ennyi az, amit a központi ügyvezetőség munkásságáról nagyjában jelenthetek. Szerettünk volna bizony mi többel is beszámolni; szeretnők, ha alkotásokra, jótékony intézményekre, gyermekmenhelyek, szegényházakra, iparos ifjak otthona létrehozására, megalkotására mutathatnánk reá — mint működésünk nyomán fakadt intézményekre — de a meddig csak akkora erőt tudunk kifejtteni, a mekkorát eddig kifejtettünk, addig gondolnunk sem lehet ilyenekre, mert hát ezeknek létrehozására erő, szellemi és anyagi erő kell és ha még az első nem is hiányozna, bár ebben a tekintetben is volna sok kívánni valónk, de az utóbbi, az anyagi erő hiányában csak álmodoznunk lehet az említett intézményekről, mint egy szerencsésebb, jobb jövő váradalmáról.

A mi már az egyes egyházmegyék s bennük levő egyházközségek egyháztársadalmi munkásságát illeti, ezekre nézve, mielőtt részletesen ismertetném a beérkezet jelentések alapján működésüket, általában a következőket jelenthetem. Többször hangoztatták, s különösen hivatali elődöm hangoztatta mindig, hogy az Értekezlet munkássága súlypontjának az egyházközségekre kell esnie. Ugy az egyházkerületi, mint az egyházmegyei Értekezlet valójában csak értekezik, tanácskozik az egyháztársadalmi teendők végrehajtása módozatai felől, csak megtárgyalja az elveket, irányokat, az eszközöket, csak gondoskodik, hogy a határozatokról mindenütt tájékozva legyenek, utbaigazítást ad, számba veszi az eredményt, rámutat az esetleges hiányokra — valójában az egyháztársadalmi munka mezeje az egyes egyházközség.

Ez okból kell kifejezést adnom a feletti sajnálkozásomnak, hogy az egyházmegyék jelentései jórészből hiányzik az egyes egyházközségek munkásságának méltatása. Hisszük, hogy azokban az egyházakban is foly a munka, a melyek a jelentésből hiányoznak, tudjuk hogy nem a papiros számára kell dolgoznunk, mégis nem tartjuk feleslegesnek ismerni az egyházközségek működését, nem a kimutatás kedvéért, de lehet valami megszivlelni való itt is, ott is s többen utánzására buzdulnak a jó példának, esetleg megbeszéljük itt a közgyűlésen s határozatba hozzuk életbe léptetését. Így lehet csak állandó kölcsönös érintkezést teremteni és fentartani az egyh. ker. egyházi Értekezlet s szervei között.

A jelentések beküldésére három ízben is felkértük az egyházmegyéket, jelezve felhívásunkban, hogy mikre legyenek azokban tekintettel. 14 egyházmegye elküldötte jelentését, háromból semmi jelentés nem jött: a kolozsvári, kalotaszegi és a nagysajói egyházmegyékből. A beérkezett jelentések egyike, másika nagyon sok kívánni valót hagy fenn: nem egy pár perc alatt hevenyészett munka: azt a benyomást teszi hogy a jelentést tevő egy kellemetlen tehertől igyekezett rövid idő alatt megszabadulni: Egyik-másik per longum et latum tárgyalja a közgyűléssel kapcsolatos ünnepélyek minden mozzanatát, de az egyes egyházközségekről egy szóval sem emlékezik meg. Annál nagyobb elismeréssel kell megemlékeznem néhány egyházmegyéről, a melynek jelentései különös gondal foglalkoznak az egyházközségek életével is. Az egyes egyházmegyékkel foglalkozó részletes jelentésből megismerhetők ezek az egyházmegyék.

A jelentések szerint egy pár kivételével minden egyházmegyei értekezlet tartott közgyűlést, egyik-másik kettőt is. A közgyűlések istentisztelettel vették kezdetüket s egy pár esetben a kegyelet adójának leróására szolgáltak alkalmul. Így a sepsii egyházmegyei Értekezlet egyik közgyűlésén Révay Pálról, az egyhm. Értekezlet közszeretemben álló elnökéről, másikon Vén Mihályról, az egyhm. fáradhatlan buzgalmu espereséről emlékezett meg; a gyulafehérvári egyházmegye Magyar-Igenben tartott közgyűlésén alsócsernátoni Bod Péternek, M.-Igen tudós papjának újította fel kegyelettel emlékét. Ezek a megemlékezések az egyház kiváló szolgálóiról mindenesetre hitépítő, hiterősítő hatással lehetnek.

Örömmel jelezhetem, hogy ezeken a közgyűléseken a gyakorlati étellel, az egyháztársadalmi teendőikkel foglalkozó kérdések domináltak.

Az év elején felhívtuk az egyházmegyei Értekezleteket, hogy tavaszi közgyűlésükön ismertessék tájékozás, esetleg végrehajtás, továbbá véleményezés és javaslattétel egyh. ker. Ért. közgyűlésének határozatait, hogy ne csak papíron legyen nyoma közgyűlésünk tárgyalásainak és határozatainak. A beérkezett s a dolgokkal érdemlegesen foglalkozó jelentésekből megállapíthattam, hogy az egyhm. közgyűlések foglalkoztak ezekkel a határozatokkal s hozzájárulásukat fejezték ki s az ifj. egyesületek szervezésére vonatkozó határozati javaslatot elfogadták, kimondván azonban, hogy a részletekre, módzatokra nézve szabad kezet óhajtának biztosítani az egyes egyházmegyéknek. Ezt különben a határozati javaslat is már

biztosítja az egyházmegyéknek és egyházközségeknek.

Az egyházmegyék, egyházközségek egyháztársadalmi tevékenységében jelentékeny szerepet játszik vallásos tárgyú, szellemű olvasmányok terjesztése, kiosztása. Ebben a tekintetben különösen kiemelendő buzgóságot fejt ki az udvarhelymegyei és kézdii egyházmegye. Példájukat jó lenne követnie a többi egyházmegyéknek is. És erre anyagi forrás is áll rendelkezésükre. A tagdíjak 25%-a ugyanis az egyházmegyék pénztárában marad. Ebből a hozzájárulás aránya vagy az egyházmegyei ért. közgyűlése által megállapítandó részesedés szerint részesülhetnek az egyes egyházközségek s az ilyen módon nyert pénzt alig használhatják helyesebben, mintha vallásos iratok beszerzésére fordítják. Az egyházkezelő pénztár a „Vasárnap“ 40 példánya előfizetési árának terhét hordozza, illő tehát, hogy minden eh. m. pénztár legalább 2 példányra fizessen elő. Ezt a javaslatunkat elfogadásra ajánlom is a t. közgyűlésnek.

Legyen szabad azután itt még egy dologra felhívnom a t. közgyűlés s egyszersmiod az ehmegyék és eh. községek figyelmét. Olvasom az eh. m. ért. jelentéseiből, hogy vallásos iratokat osztottak ki a hivek között. Nézem azonban az eh. ker. kiadványkezelőjének a naplóját a szétküldött kiadványokról és azt látom, hogy 11 kor. 12 f. árú kiadványt küldött szét az elmúlt évben összesen. Hogy lehet ez? Ugy kell lenni, hogy ezek a vallásos iratok nem a mi Értekezletünk kiadványai voltak. Pedig a Vasárnapon kívül 5000 darabon felül van a raktáron levő

kiadványaink száma s nem megközelíthetlen, egy levelezőlapba kerül csak Irsay József kolozsvári lelkészhez. Ajánlom ezt is a t. ért. tagok figyelmébe.

A nagyobb egyházmegyék jórésében már a megelőző években fiókkörök alakultak a sikeresebb egyh. társ. munka érdekében. Ilyen fiókkörök vannak: az udvarhelyi, szilágyszolnoki, marosi, újabban az enyedi egyházmegyében. Figyelemre méltó tagozatot határozott el a sepsii egyh. m. közgyűlése. Tudniillik négyes csoportokra osztották fel az eházközségeket s a négy egyházközség vezetői felváltva tartanak az egyházközségeken összejövetelt: vasárnap délutánonként vagy esténként. Célravezető lesz-e ez a tagozat, az eredmény fogja megmutatni.

Rátérek most az egyes egyházmegyék működésére.

1. A *vajdahunyadi* egyh. megyéből nem jött semmi jelentés.

2. A *nagyenyedi egyh. m.* (tagok száma 115) az 1903—1904. évben tartott egy közgyűlést *Tordán*, egy fiókköri gyűlést *Aranyos-Gyéresen*. A közgyűlés tárgya *Fejér Pál* felenyedi lelkész felolvasása „A magyarok ősvallásáról” és *Csulak Zsigmond* értekezése az „egyházkerületi tűzbiztosításról” volt. Ez utóbbi indítványát a közgyűlés magáévá tette. Ezen a gyűlésen osztották fel az egyházmegyét három fiókkörre, u. m.: *tordai*, *enyedi* és *ludasi* fiókkörre. A fiókkörök közül megalakult a *tordai*, *Aranyos-Gyéresen*. A gyűlés istentisztelettel kezdődött, majd többeknek hozzászólása után megállapították, hogy évenként 2 összejövetelt tartanak rendre-rendre minden egyházköz-

ségben és pedig vasárnapokon, magukkal hozva a lelkészek közellakó hiveiket. Az összejöveteleken szabadelőadásban csakis gyakorlati értékű kérdések tárgyalandók, figyelmet fordítva az egyes egyházak, gyülekezetek helyzetére, viszonyaira és szükségleteire. A *nagyenyedi* és *ludasi* fiókkör közelebbről fog megalakulni.

Az egyházmegyei Értekezlet belépett a „*Bethlen Gábor kör*“ alapító tagjai közé s közreműködésével a kör sikeres estélyt rendezett f. évi március hóban Nagyenyeden.

Az egyházmegye más egyháztársadalmi működése az ehközségekben: vallásos esték, olvasó esték, biblia esték, fillérestélyek rendezése, olvasókörök, népkönyvtárak, egyházi énekkarok szervezésében, fentartásában állott.

3. A *gyulafehérvári egyházmegye* (tagok száma 40) Értekezlete a múlt évben 3 választmányi s egy közgyűlést tartott.

A választmányi üléseken foglalkozott a hivek intenzivebb gondozása kérdésével, beható eszmecserét folytatott az elkeresztelési esetek felett; megvitatatta a nőegyletek szervezésének kérdését s a viszonyokra tekintettel ilyenek alakítására csak Gyulafehérvárt és Abrudbányát találta célravezetőnek. Az előbbi helyen a Nőegylet szervezését munkába is vette az egyhm. esperese, dr. Elekes Viktor. Gyűjtést indított továbbá a választmány, hogy alapító tagúl belépjen a „*Bethlen Gábor kör*“-be s egy részvényét megvegye a Magyar Szónak.

Közgyűlését f. évi június 7-én tartotta az egyh.

m. Értekezlet Magyarigenben, a megújított gyönyörű templomban. A közgyűlés istentisztelettel vette kezdetét, majd Bartók Dénes olvasta fel a m.-igeni egyház történetét. Megtárgyalták a múlt évi ker. közgyűlésnek az egyh. megyékhez letett javaslatait s Kovács Károly buzásbocsárdi lelkész referálása alapján s a Csia Kálmán indítványának kivételével a többieket elfogadta, illetőleg a közgyűlés javaslata értelmében határozott.

Gyűlés után az Értekezlet, kegyeletének jeléül, megkoszoruzta alsó csernátoni Bod Péter m.-igeni lelkész sirját, a mely alkalommal Benedek Károly alvinczi lelkész, ért. titkár tartott nagyhatású ünnepi beszédet.

4. *Dési egyházmegye.* Az egyhm. a múlt évben egy nagyobb szabású egyhm. gyűlést tartott Désaknán a tagok teljes számának jelenlétében (44 r. tag, 1 alapító). A gyűlés istentisztelettel kezdődött. Majd az istentisztelet után Simó Béla tartott egyházaságra serkentő beszédet. Utána Czirmai Zoltán kozárvári lelkész olvasott fel, a hitelvi kérdésekben őszinte nyílt magatartásra buzdítva az értekezlet tagjait. A gyűlés Vásárhelyi Boldizsár zárószavaival ért véget. Majd a gyűlés tagjai egy honvéd sirt koszoruztak meg, ahol Kozma Imre tartott szép hazafias beszédet.

A vallásos estélyek gyakorlatban vannak Kendilónán, Désaknán, Sárosmagyarberkeszen, Hosszufaluban. Az egyházmegye széttagoaltságának dacára az érdeklődés fokozódását tapasztalhatni az értekezlet iránt. A jelentés különös elismeréssel szól Kozma

Imre kaczkói lelkes buzgalmáról a tagsági díjak begyűjtése körül.

5. *A széki egyházmegye* a jegyző szűkszavú jelentése szerint a múlt évben zajtalanúl, de buzgón folytatta munkáját. Az 1903. szept. 23-án tartott (de hogy hol tartott, kiknek részvételével stb., azt nem említi a jelentés) gyűlésen Szász Béla bonczolgatta Baló Bálint: „A körülmények hatása Jézus vallásának megalapítására“ czimen egy előbbi gyűlésen tartott felolvasását. Ennek végével az egyházi élet terén előforduló érdekesebb eseteket beszéltek meg. 1904. május 4-én tartott az egyh.m. Ért. ismét egy gyűlést (a gyűlés helye szintén nincs jelezve), a melyen a kerületi ért. közgyűlésének az egyházmegyékhez utalt javaslatait tárgyalták meg; a határozatokat azonban a jelentés teljesen mellőzi.

6. *Nagysajóiból* nem jött jelentés.

7. *A görgényi egyházmegye* jelentése elnök aa. szerint, de szerintünk is lájdalmasnak mondható. Kétszer-háromszor is megkísérlették közgyűlést tartani, azonban közbejött akadályok miatt mindig el kellett halasztani.

„*Tudom — mondja Lénárt József ért. elnök jelentésében — hogy egy elveszett év vissza nem hozható, de remélem, hogy néhány lelkesebb, ügybuzgóbb társunkkal sikerülni fog ez évben új lelket önteni az alvó tagokba s így — bár részben — pótolhatjuk az elmulasztottakat.*“

Adja a Gondviselés, hogy sikerüljön!

8. *A marosi egyházmegye* Marosvásárhelylyel az élén ez évben eredményes, buzgó munkásságra te-

kinthet vissza. Ha nem is tapasztalható haladás, de a réginek megfelel működése. A taggyűjtés terén mindjárt második helyen áll 160 ért. tagjával.

Az egyházmegyei Ért. három fiókkörre oszolva működik, u. m.: a *marosvásárhelyi*, *küküllői* és *bekecsalji* fiókkörökre.

A *marosvásárhelyi* fiókkör I. év márczius havának 14-én tartotta meg alakuló gyűlését, az ezen körhez tartozó 16 egyházközség kiküldöttei jelenlétében. A fiókkör működését megkezdte s ősszel, a reformáció évfordulója alkalmából nagyobb szabásu ünnepélyt fog rendezni. A kör kötelékébe tartozó egyházak mindenikében, az egész tél folyamán, felolvasások tartattak s a hitéleti erősödés szép tanujelei: a létesült ifjusági egyesületek. A jó példában előljárnak: Marosvásárhely, Koronka, Ny.-Karácsonyfalva, H.-Bodon, Nagy-Ernye, Kakasd.

Marosvásárhelyt az elmúlt idény alatt is folytattuk az ezelőtt 5 évvel megkezdett egyházi felolvasásokat. A tél folyamán 12 ilyen egyházi estélyen 15 felolvasás tartatott, közben szavalat, az egyházi dalkör, a ref. kollegium ifjuságának, a ref. polg. leányisk. növendékeinek közreműködése emelte ez estélyek sikerét.

A *küküllői* kör egy gyűlést tartott, a melyen egyebek között az ifjuság fokozottabb egyházi gondozását tárgyalták meg. Az egyes egyházközségekben élénk munka foly, így: Sóvárádon, Kibéden, Makfalván, Erdőszentgyörgyön, Vajában, Harasztkeréken, Szovátán, Gegesen.

A *bekecsalji* körről csak egy pár szó jelentés ér-

kezett az egyhm. titkárához, amely értesíti, hogy nincs tudomása róla, hogy hol vannak egyházi célokat szolgáló intézmények.

Érdekes kísérlet történt az ifjuság gondozása érdekében Mezőbándon. Visky Gyula lelkész, miután sikertelenül buzgólkodott egy-egy ifj. egyesület fentartásán, „ifjusági otthon“ létesített, a melyet felszerelt asztalokkal, székekkel; ellátott lapokkal s az ifjak bemehetnek bármikor az otthonba. Hetenként egyszer szabad előadást tart az ifjaknak, illetőleg beszélget előttük nekik való kérdésekről. Van azután népkönyvtára az egyesületnek, a mely 300 kötetnél több könyvet tartalmaz.

9. A küküllői egyházmegyében az elnök jelentése szerint „élnek“ és „mozognak“. Kiemelkedő mozzanata az egyházm. ért. működésének, hogy Sámuel Aladár balavásári lelkész „Egy kép a multból“ cz. felolvasása a Koszorú füzetek között megjelent.

Szerettük volna, ha ez a felolvasás a mi népies kiadványaink sorában jelenik vala meg. Reméljük, hogy az érdekes szerzőtől mi is fogunk rövid időn kiadhatni.

A jelentés szerint július hó első felében fogják megtartani az évi egyhm. értekezleti közgyűlést Radnóthon, a melynek előkészítésén most fáradoznak s így arról majd csak a jövő évi jelentésben olvashatunk.

10. A nagyszombati egyházmegyei Értekezlet (tagok száma 35) az egyházmegye 1904. jan. 1-vel történt átalakulásával szintén átalakult. Régi alakjában utolsó értekezletét Nagyszombaton 1903. szept. 25-én tar-

totta, a melyen felolvasott Horváth István bürkösi lelkész: Az erkölcsi törvény és Bodnár Zsigmond. A kiváló gondolkozó és nagy tudású felolvasó ez értekezése megjelent az Erd. Prot. Lapban. Egy nagyon fontos, a gyakorlati életbe vágó kérdés feletti vitatkozást vezetett be Putnoki Lajos bolyavölgyi körlelkész „A lelkész és hívei között gyakrabban származó egyenetlenség vagy viszály okairól“. A felvetett téma körül érdekes eszmecsere indult meg, a mi mindennestire termékenyítő hatása volt. A második gyűlés Medgyesen volt, 1904. jun. 9-én. Ezen kimondották, hogy az egyhm. Ért. nem fog körökre oszolni, mert így egyesített erővel, a különben is kevés tagot számláló Értekezlet nemzetiségek lakta vidéken sokkal sikeresebben működhetik. Ugyancsak ez a gyűlés tárgyalta a ker. Ért. közgyűlésének javaslattételre az egyhm. Értekezletekhez letett javaslatát, elfogadva általánosságban azokat.

A jelentés megemlékezik röviden az egyes egyházközségek egyháztársadalmi munkásságáról. *Alsórákosi* egyházunkban az egyháztársadalmi életet az ifjusági egyesület, az Emke daloskör, az Emke könyvtár fejleszti; a lelkész több vallásos irányu felolvasást tartott, az egyház tagjai között segélyegyesület működik.

A *büirkösi* egyház a templomi ének föllendülésére, zenekar szervezésére fordított kiváló gondot,

A *dombosi* egyházban Berde Sándor beszolgáló lelkész tartott vallásos összejöveteleket; az értelmiség, az egyháziasság fejlesztésére, az együvé tartozás érzetének fokozására üdvösen közreműködik.

A *kobori* egyházban az egyháztársadalmi élet megnyilatkozott az ifjuság oktatása, felolvasások tartása, az összhangzatos énekkar szervezése, a népben az olvasás vágyának fölkelése, ifjusági könyvtár létesítése által.

A *medgyesi* egyházban 1903. november havától 1904. február 1-ig a lelkész felolvasásokat tartott és vallásos füzeteket osztott ki.

A *mohai* egyház énekkar szervezésével az egyházi éneklés fokozásán fáradozik.

A *nagyszzebeni* egyház társadalmi életében kiváló helyet foglal el énekkara, mely nemcsak az istentiszteletet teszi vonzóbbá, hanem egészen önállóan szép sikerű nyilvános előadást is rendezett, épen úgy, mint a múlt évben; az egyház könyvtára — melyet az Emke a maga idejében kiegészített — a helyben levő több hasonló könyvtárak mellett, nagy forgalomban részesült. A lelkész az iparostanonczoknak, rendes vallásoktatáson kívül, a magyar protestáns egyház történelméből 10 alkalommal szabad előadást tartott. A „Nagyszzebeni Magyar Protestáns Nőegylet“ a folyó évben is rendezett egy magas színvonalon levő estélyt; ruhaneműben 42 korona értékű ruhát és 58 korona készpénzt osztott ki; az ev. ref. templom urasztalára egy 406 korona értékű terítőt készített.

A *segesvári* körlelkétségben mindenik egyházban van egyházi értekezlet, ennek a segesvári egyházban van férfi és női választmánya, ezen utóbbi a templom belső berendezéséről gondoskodik, az előbbi a templomi éneklés föllendítésén fáradozik; mindkét

választmány egyesített erővel évenként egy-két sike-
rült estélyt szokott rendezni. A fehéregyházi és sá-
rospataki egyházban különösen a templomi éneklés
terén mutatkozik előhaladás.

A vizaknai egyházban, a téli időnyben hetenként
felváltva, a két lelkész szokott vallásos összejövete-
leket tartani. Az egyház felügyelete alatt levő dal-
kör, szintén jó hatással működik az egyházi élet
fokozására.

11. Az udvarhelyi egyházmegye vezetett az elmúlt
évben is az egyháztársadalmi munkásság terén az
egyházmegyék között. Vezetők és tagok vállvetett
erővel és lelkesedéssel dolgoznak az Értekezlet ügyé-
nek föllendítésén s itt is Székelyudvarhely veszi ki
az oroszlánrészt helyes irányu, tervszerű működé-
sével.

Az egyhm. Értekezlet két választmányi ülést tar-
tott az elmúlt évben. Az első ülésen kijelölték az
egyhm. Értekezlet kebelében működő öt bizottság
feladatát, teendőit s felvetették a kérdést, hogy az
egyházak vezetői az estélyeket hárman-négyen egye-
sülve tartsák felváltva hetenként, különböző helyen
vagy pedig külön, önállóan. Határozat e tárgyban
nem hozatott — a titkári jelentés szerint — megkér-
deztetnek még a vezetők. Azonban havonként egy
estély tartása kívánatosnak mondatott ki. Második
ülése a választmánynak I. évi május 17-én volt. A
választmányi ülésen igen érdekes előadást tartott
Barabás Jenő udvarhelyi reáliskolai tanár azokról az
eszközökről, amelyek egyházunk életrekeltését esz-
közölhetik. A választmány felkérte előadót, hogy a

közelebbi közgyűlésen fejtse ki bővebben eszméit, gondolatait. Elhatározottat továbbá, hogy Lajos János tervezete az I—II. osztályban használandó imákat, vallás erkölcsi elbeszéléseket tartalmazó vezérkönyvre nézve felterjesztessék a ker. vál. gyűlés elé. Tárgyalták a ker. közgyűlés által az egyházm. Ertekezletekhez utalt javaslatokat s lényegében csatlakoztak a ker. közgyűlés véleményéhez. Ugyancsak itt megállapították az egyhm. Ért. közgyűlésének idejét s e nagyobb szabású gyűlés idejéül június 30-át mondták ki.

Az egyházmegyében 4 fiókkör van: 1. *A székelyudvarhelyi városi kör.* 2. *Udvarhelyvidéki kör.* 3. *Székelykeresztúri kör.* 4. *Étéd-sóvidéki kör.*

1. *Székelyudvarhelyvárosi kör*, az első helyet foglalja el, nagy tevékenységű papja buzgósága folytán. Van női választmánya, mely a lelkésszel egyetértve két-két tagja által az estélyeket rendezte. Ilyen estély a körben tíz volt, mindannyi fokozódó fényes sikerrel. Felolvasás, ének, szavalat és zene foglaltak helyet a programokban. Vajda Ferencz „Üdvösség útja“, Solymossy Endre „Reformáció szelleme“ cz. felolvasások ki is nyomattak. Az egyházi estélyeken 187 K 22 fillér perselypénz gyűlt be. Ebből segélyt kaptak a temetőkereti munkaképtelen, öreg szegények. Segélyt kaptak szegény tanulók tankönyvekben, lábbeliben és tandíjban. „Vasárnap“ az ért. költségén 12 példányban járt, összesen a város területén 56 példányban küldetett szét. A felsőbb leányiskola növendékei 56 drb biblia ismertető iratot kaptak, 51 konfirmált növendék 1—1 kis Bibliát. Az agyagfalvi

emlék javára 14 K adatott. Szombatfalva, félreeső városrész megtartására nagy gondja van a lelkésznek. Két estélyt itt is tartott.

2. *Udvarhelyvidéki kör*: egy közgyűlést és választmányi ülést tartott április 7-én Peteken a helybeli hívek nagy érdeklődése mellett. Imát Biró Áron elnök, beszédet Kónya Kálmán vallástanár tartott. Volt titkári jelentés, melyből meg lett állapítva, hogy a kör legtöbb községében folyt az egyháztársadalmi munka. Az agyagfalvi dolgok megnyugvást nem keltek. A szomszéd lelkészek hívtak fel jövőre felolvasások tartására. Érdekes volt Kállai István lelkész által felolvasott *Egyházi történele* és Kádár Dénes muzsnai pap mély tartalmú felolvasása *A lelkészek hivatása és vasárnapi iskoláról*. E gyűlésen volt a tisztújítás. Templom előtt minden helybeli család kapott egy vallásos iratot. Ez már náluk bevett szokás.

3. *Székelykereszturi kör*. Egy közgyűlést tartott Szenterzsébeten 1903. október 29-én, melyen a tisztújítás is megtörtént. A körébe tartozó egyházközségek részben egyházi estélyek (8), egyházi énekek gyakorlásával (2), ifjusági egyletek körében (4) fejtett ki munkásságot. Bethfalván a biblia-ünnepély alkalmával 72 K gyült urasztali pohár és tányér beszerzésére. E helyen lelkész egyházi dalárdát is vezet.

4. *Etéd-sóvidéki kör*. Ezen évben gyűlést nem tartott. A vezetés sok kívánni valót hagy fenn. Az egyházakban az elnök állítása szerint mozognak. De úgy látszik figyelemre méltó tevékenység Siklódon van, hol az egyházi estélyeket komolyan veszik, vándor egyházi estélyeket próbálják meghonosítani.

Úgy az általános, mint a fiókköri közgyűléseknek kötelessége lévén a helybeli családok számára a közpénztár költségére vallásos iratot osztani ki, ezideig kiosztatott 500 drb 40 K értékben.

12. *Az erdővidéki egyházmegye* 1903. okt. 31-én tartotta népes közgyűlését *Szárcaajtán*, istentisztelettel kapcsolatosan. A közgyűlés tárgyai: elnöki megnyitót tartott *Bedő József* ehm. gondnok, felolvasott *Kövér András* esperes a cura pastoralis köréből, arról, hogy mikép lehet eljárni a lelkésznek hiveivel szemben a templomon kívül, hogy személye tisztelt és munkássága eredményes legyen. Felolvasást tartott még *Molnár Imre* bardoczi lelkész, foglalkozva a székely nép bajaival s e bajok orvoslását az egyháztársadalmi munka intenzivebbé tételétől várja és reméli. A közgyűlés érdekes határozatot hozott, a mennyiben az ügyvivő elnök javaslatára kimondotta, hogy „*megkeresi az egyh. megyei közgyűlést, hogy kötelezőleg rendelje el minden egyházközségben az egyházközségi egyházi értekezlet megalapítását.*”

Az egyházmegyei értekezletnek ehez a határozathoz szó férhet ugyan, mert a mint előbb is hangsúlyoztuk, az egyháztársadalmi munkásságnak önkénytesnek kell lennie s más kényszer itt, mint az erkölcsi, nem alkalmazható, azonban az értekezlet körüli buzgóság is a cura pastoralis körébe tartozik s ennek fokozottabb működését az egyhm. sürgetteti. Úgy hisszük, hogy az egyházmegyei közgyűlés is csak az erkölcsi kényszer mellett fog majd maradni s ennyiben útasítja a kényelmesebb, közönyösebb lelkészeket intenzivebb egyháztársadalmi működésre.

Az egyházmegyében az év folyamán a papokból és tanítókból énekkar alakult, a melynek czélja összhangzatos énekkel emelni az ért. közgyűlés magasztosságát.

Az egyházmegyei értekezlet működéséről a legjobb reményekkel lehetünk, mert az értekezlet buzgó elnöke Balázs Ignác köpeczi lelkész ambícióját helyezi abba „*hogy az értekezlet folyton haladjon s gyökereit terjessze ki abba a talajba, a melynek megtermékenyítése czéloztatik: az egyházközségekbe.*“

13. Az orbai egyházmegye a múlt évben is a régi buzgósággal és szeretettel munkálkodott egyháztársadalmi téren. Közgyűlését 1903. okt. 31-én tartotta Pákéban. A közgyűlés istentisztelettel kezdődött; majd elnöki megnyitót tartott Csia György főgondnok, Kálvinról felolvasott Veress Károly papolczi lelkész, szavalt Ignác László kovásznai, eredeti vallásos költeményeket olvasott fel Vass Jenő pákei lelkész. Itt tárgyalták meg Földes György zabolai lelkész előadásában a Próbaénekeskönyv ügyét is.

A titkári állomás beszámol a hozzá érkezett jelentések alapján az egyes egyházközségek munkásságáról is.

1. *Barátoson* tartatott 5 vallásos estély (ének, felolvasás és szavalat programmal). Van 150 tagú ifjusági egyesület, mely az egyházközségnek 136 K 80 fillér orgona alapot szerzett.

2. *Kovácsnán* a vallásos és hazafias ünnepélyek rendezésén kívül, melyeken ének, zene, szavalat, felolvasás stb. tartatott, a társadalom működése abban nyert vallásos buzgó kifejezést, hogy az egész tél

folyamán 24 szegénysorsu iskolás gyermeket láttunk el naponta meleg ételből álló ebédvel. A „Vasárnap“-ot az egyházközség 6 példányban járattja és azokat az utczák szerint 6 presbyternél olvassa a közönség nagy érdeklődéssel.

3. *Papolczon* 5 vallásos estély volt a rendes program mellett, melyen az ifjusági vegyeskar énekelt s adományozásokból egy új harang-alapra gyűjtöttek.

4. *Telek* 8 vallásos estélyt tartott lelkész, tanítók és az ifjusági egyesület énekkarának közreműködésével. Az ifjusági egyesület, mint olyan, testületileg jelent meg a vasárnap délelőtti és délutáni istentiszteleteken.

5. *Zabolán* 16 vallásosos összejövetelt tartott az ifjusági egyesület. Ezek közül kettő táncczal egybekötött lévén, 50 koronát jövedelmezett az egylet céljaira; kettő műkedvelői előadás volt, melyek 14 kor. 12 f. a „Rákóczy-szoborra“, 14 kor. 12 fillért a „Kovács Albert sirkövére“ jövedelmeztek.

6. *Zágon* ifjusági egyesületének 160 tagja, 40 tagból álló dalkara és külön könyvtára van. Minden vasárnap van összejövetel. Ünnepeles összejövetel volt 5.

Bevétele volt 170 kor. 12 f., mely összegből 118 korona a könyvtár gyarapítására fordított. Az ifjusági egyesület „koszoru füzeteket“, „imakönyveket“ és „Protestáns Naptárakat“ árusított el. A „Vasárnap“ az egyházközség anyagi támogatása mellett 27 példányban jár.

14. *A kézdii egyházmegye* (tagok száma 62) f. évi junius 9-én tartotta közgyűlését, a melyen letárgyal-

ták az egyházkerületi Ertekezlet közgyűlésének az egyházmegyékhez letett javaslatait s javarészében csatlakoztak a javaslatokat illetőleg a ker. Ert. álláspontjához. Ugyanitt olvasták fel a jelentéseket az egyes egyházközségek egyháztársadalmi munkásságáról. E bő jelentések az egyes egyházközségekről a következőkben foglalhatók össze.

Léczfalván van Népkör, a melyben vallás erkölcsi tárgyú felolvasásokat tartanak, van dalkör; az egyházközség gondoskodik hitépítő munkákról, mint a Téli Ujság, Vasárnap.

Mártonfalván, Albisban kisebb mértékben, de munkálkodnak.

Csikszeredában vallásos iratok kiosztása, ifj. énekkar szervezése és gyakorlása és szeretet vendégség tartásában nyilvánul különösképp az egyháztársadalmi munka.

Felsőcsernátonban egyházi olvasó egyesület van, a hol különösen egyházi lapokat olvashatnak a tagok. A multságok egyházi czélokra jövedelmeznek. Kiváló gond fordítatik az ifjuságra, ifj. istentiszteletek tartatnak, vasárnap délutánonként felolvasások és énekgyakorlatok vannak, a vallástanításhoz szemléltető bibliai képeket vásároltak.

Felső-Torján a lakók szétszórtsága miatt nehézségekkel kell küzdeni, azonban minden lehető megkísértének az ügy érdekében.

Karatnán a hiveknek ismét templomhoz szoktatása volt a főczél s ez jórésztben sikerült is s így a továbbiakra is reménység lehet.

Ikafalván ifj. egyesület alakult, többen járatták a Vasárnapot, Téli Ujságot.

Dálnokban van ifj. egyesület, férfi- és vegyes énekkar, olvasó-egylet, tervben van egy terményértékesítő szövetkezet.

Márkos Mátisfalván nagy akadályul szolgál a kaszt rendszer. E miatt szünetelt két évig az egyh. énekkar, azonban most ismét megkezdte működését. Orvendetes jelenségnek tekinthető, hogy a tél vége felé szokásba vették Mátisfalván az ifjak, hogy hetenként kétszer összegyűlnek, ahol énekelnek, szavalnak és vallásos felolvasásokat tartanak.

Nagyobb szabásu egyháztársadalmi munkát fejt ki Kézdivásárhely, különösen a szegények felségelyezése körül, melyre igen szép alapítványok vannak. Minden karácsonkor 10 szegény tanulót lát el ruhával. Van ifj. egylete, egyházi dalárdája; prot. nőegyesülete azonban feloszlott; vallásos estélyek gyakorlatban vannak.

Maksán a lelkész fogyasztási szövetkezetet alkotott. Kiváló gondot fordít az ifj. egyháziasságára; van ifj. egylet, énekkarral, könyvtárral. Nagy gondot fordít arra, hogy az ifjuság az istentiszteleten részt vegyen s ezt az alapszabályok kötelezővé teszik.

Alsócsernáton szintén nagy gondot fordít az ifjuság egyházi gondozására; az ifjuságnak van dalegylete, a melynek közreműködésével jótékonyczélu előadásokat tartottak. Az egyházközség bőven el van látva hitépítő és erősítő olvasnivalókkal.

15. *A sepsii egyházmegyében* (tagok száma 98) új tisztikarral mindenütt eleven egyháztársadalmi munka

indult a múlt év folyamán. Két ízben is tartatott egyházmegyei közgyűlés: az egyik 1903. decz. hó 9-én Sepsiszentgyörgyön, a mely alkalommal az újjászervezkedés történt meg s a melyen határozatba ment, hogy a városi és exponált egyházközségek kivételével az egyházmegye egyházközségei négyes csoportokban tartják egyháztársadalmi összejöveteleiket és pedig olyan formán, hogy a 4 egyházközség lelkészei egymásnak segítségére menvén, egyik vasárnap délután vagy este egyik, másik vasárnap a másik egyházközségben rendeznek vallásos összejövetelt. Ez a közgyűlés a kegyeletos megemlékezés ünnepe is volt egyszersmint, a mennyiben Bőjthe Géza felolvasásában megújította emlékét az egyházmegyei Értekezlet volt egyh. elnökének, a nemes, jó szivéért minden körben általánosan szeretett Révay Pál sepsiszentgyörgyi lelkésznek. A másik közgyűlés f. évi május 24-én volt Aldobolyban. Bocskay szabadságharcza 300 éves emlékére rendezett ünnepélylyel kapcsolatosan. A közgyűlés istentisztelettel vette kezdetét, azután Kovács Antal kilyéni lelkész emlékezett meg az egyházmegye kiváló jelességü espereséről, Vén Mihályról. Majd az egyh. ker. Értekezlet 1903. évi közgyűlésének az ifj. egyesületek alakítására vonatkozó javaslatát tárgyalták le, kevés módosítással elfogadva azt.

A Takács Károly kőkösi lelkész kiváló gonddal készített titkári jelentése részletesen beszámol az egyes egyházközségek működéséről. Megérdemli, hogy szóról-szóra felvegyem jelentésembe.

Aldoboly. Az ifjuság valláserkölcsei életének fej-

lesztése érdekében ifjusági és gyermekistentiszteletek tartatnak; ifjusági egyesület alakított, melynek gyűlésein a lelkész, a tanító urakkal egyetemben, erkölesi és hazafias irányu felolvasásokat, szabadelőadásokat tartottak, az ifjuság pedig vallásos és hazafias tárgyú költeményeket szavalt. Ezen ifjusági egyesületi gyűlések az őszi és téli időszak minden vasárnapján megvannak.

Angyalos. Nem küldött jelentést.

Árapatak. Ifjusági egyesület alakított, mely a nyári hónapok kivételével hetenként tartja üléseit s a melyet nemcsak az ifjuság, de az egyházközség minden rendű tagja szorgalmasan látogat. Az ifjusági összejöveteleken vallásos irányu s más, a gazdasági élet köréből meritett szakszerű előadások tartatnak s a fő suly arra van fektetve, hogy egyházas szellemű erős kálvinista egyének szereztessenek egyházunknak.

Árkos. Lelkész aa. a vallásos összejövetelet megkísérlte, de a közöny miatt nem sikerült és így a lelkész hajlott kora és gyenge egészsége miatt egyebet nem tehetett, mint lelkészi hivatalos teendőit tehetsége szerint végezte.

Besenyő. Jelentést nem küldött, de tudomásom van róla, hogy lelkész aa. már huzamos idő óta súlyos beteg és így egyházában sem fejthetett ki semmi üdvösebb munkásságot.

Bikfalva. Derék, buzgó lelkésze halála után a pásztor nélkül maradt nyáját az uzoni és lisznyói kartársakkal egyetemben felkerestük, ott vallásos estélyt rendeztünk a hivek óriási részvétele mellett,

a mikor Antal Lajos lelkész imádkozott, magam egy, az összejövetel célját ismertető beszédet, Pünkösti István lelkész pedig „A vallás munkája a mindennapi életben“ czimen felolvasást tartottunk; ezt követték a helybeli ifjak szavatai s a dalárda több rendbeli éneke. Tudomásom szerint lelkész életében is gyakori vallásos estélyek rendezettek.

Bodok. A téli időszakban 3 vallásos estélyt rendezett. Ezeken vallásos énekeket énekelt a közönség; egy ifju nő imádkozott; az ifjak vallásos költeményeket szavaltak, lelkész pedig felolvasásokat tartott. A vallásos estélyekkel karöltve tartatnak ifjusági egyesületi összejövetelek, még pedig hetenként néha 3-szor is, melyeken az ifjak énekelnek, szavalnak, műkedvelői előadásokat rendeznek. Az ifj. egyesületi előadásoknak tiszta jövedelme részben az egyesület pénztárának gyarapítására, részben pedig a ref. egyház urasztali részleteinek megújítására fordítatik.

Bodola. A beérkezett jelentés szerint az ifjuság két színművet adott elő, az egyik „Dicsőség bajjal jár“, a másik „Nyugalom az ördög párnája“. Az előadások tiszta jövedelme (80 kor.) az ifjusági könyvtár gyarapítására fordított.

Brassó. Az utóbbi másfél év alatt 24 vallásos irányú felolvasó estélyt rendezett, minden alkalommal a felolvasás mellett volt ének, zene és 2—3 vallásos tárgyú szavalat. Az estélyeket igen szép számú közönség látgatta. Lelkész felolvasott 8, dr. Gencsi Endre főtörzsorvos 5, Koós Ferencz kir. tanácsos, Csulak Lajos 2—2, Jánó Lajos 1, Ottlik Géza 2, Kenessey Béla főmérnök 1 és Dánér Albert 1 alka-

lommal. Az ifjuság két izben rendezett lelkész vezetése alatt márczius 15-iki ünnepélyt. A reformáció emlékünnepélye, valamint az évváró vizsgák alkalmával vallásos füzeteket osztottak ki a tanulók között mintegy 300 példányban. A „Vasárnap“ jár 50 családnak, a „Téli ujság“ 48 családnak. Lelkész eladott 70 drb. Prot. árvaházi naptárt. A biblia vasárnap alkalmából kiosztatott 250 új testamentom a szegények között. A nőegylet útján havi állandó segély adatott 12 szegénynek; felöltöztettek két télen 80—80 szegény tanulót; szintén egyházi gyűjtésből a tél folyamán a szegényeknek 200 darab 20 kros kenyér osztatott ki. Általában ez egyházközségünkben a theorétikus munkásság mellett igen szép, példás jellel találkozunk a gyakorlati hit- és egyházépítő munkának is.

Egerpatak. A hit és erkölcsi élet ápolása végett minden rendelkezésére álló eszközt és alkalmat felhasznál. E célból olvasókört létesített, ahol csaknem minden alkalommal vallásos iratok is olvastatnak, erkölcsi témák vitetnek a beszélgetésbe és azok felett vitatkozások tartatnak. Különösen nagy gond fordittatik az ifjuság vallás erkölcsi életének fejlesztésére.

Eresztevény. Nem lévén lelkésze, nem küldött jelentést.

Erősd. Külön egyházi értekezlet nincs; van azonban ifjusági egyesület, ez hetenként kétszer tartott összejövetelt, a hova felnőttek is jártak. Ez összejöveteleken lelkész 5 izben tartott részint felolvasást, részint szabadelőadást.

Étfalva-Zoltán. Vallásos estélyek tartása és az ifjak vasárnapi iskoláztatása által igyekeznek ébrentartani a buzgóságot és fejleszteni a valláserkölcsei életet.

Feldoboly. Olvasó-egyletet alakított a polgári községgel egyetértően. Vallásos estélyt rendeztek 9 alkalommal, melyeken a „Téli ujság“ czimű vallásos irányu lapból felolvasásokat tartottak. Van dalárdájuk, melynek 40 kor. alaptőkéje van.

Fotos-Martonosból nem érkezett jelentés.

Gidófalva. Lelkész behozta a szokásból kiment hétköznapi és vasárnap délutáni istentiszteleteket. Több ízben osztott ki valláserkölcsei irányú füzeteket, lapokat, nevezetesen a „Vasárnapot“ és „Téli ujságot“. Terjesztette a Koszoru füzeteket; elárusított 15 példány Prot. Arvaházi Naptárt.

Hosszúfalú. Minthogy a missziói egyházközség hivei szétszórta élnek, a vallásos estélyek tartása nagy nehézségekbe ütközik, de annál nagyobb súlyt helyez a buzgó lelkész a vallásos iratok terjesztésére, hogy ezek által bevigye az igét a hivek házába. Terjeszti a bibliát, a kátét, az énekes könyvet, a Prot. naptárt, a „Vasárnapot“, mely jelenleg 101 példányban jár. E vallásos iratok terjesztése folytán gyakori érintkezésbe jó lelkész hiveivel, a minek bizonyára meg van a maga áldásos hatása. A missió keretén kívül gondozza lelkész a határszélhez közelebb fekvő romániai ipartelepeken tartózkodó hiveinket is, kiknek tanköteles fiugyermekei számára a predeáli áll. iskola mellé internátust létesítettek, melyben 17 romániai magyar ref. fiu élvezi a magyar

nemzeti nevelés áldásait. Gondoskodtak szegényeik segélyezéséről is. 8 családot és 30 szegény iskolás gyermeket segélyeztek pénzzel, ruhával és könyvvel. Ez áldásos munkálkodásában hűséges segítő-társa volt a lelkésznek Kis József tömösi presbiter, aki a folyó év első felére 46 előfizetőt gyűjtött a „Vasárnapnak” s azon kívül is a határszéli és romániai hűveink lelki gondozásában buzgó tevékenységet fejt ki. Isten áldása kísérje e derék munkásokat a megkezdett úton. Vajha az ő példájok hasonló buzgóságra és tevékenységre lelkesítene mindnyájunkat.

Hidvég. Ifjusági egyesületet létesítettek, melyben minden második vasárnap vallásos estélyek tartanak. Ez estélyek a közönség érdeklődése mellett folynak, melyeken a lelkész a Koszoru füzeteket ismertette, a „Vasárnapból” cikkeket olvasott fel és ismertette az angol biblia-terjesztő társulat történetét. A tanítók ez estélyeken a gazdasági élet köréből merített szakszerű előadásokat tartottak. Az iskolás növendékek valláserkölcsei oktatása céljából vasárnaponként gyermekistentiszteletek tartattak. Általában lelkész jelentéséből az tűnik ki, hogy habár hangzatos programmal nem hivatkoznak is, de az egyházépítés terén eleven, pezsgő munkásság folyik az egyházközségben.

Kálnok. Vallásos estélyeket rendezett, melyeken egyházi énekeket énekeltek a dicséretekből és zsoltárokból; lelkész népies felolvasásokat tartott; hazafias, erkölcsi és vallásos tárgyú szavalatok adattak elő; nemzeti és erkölcsi érzést ápoló, lelkesítő énekek

énekeltek s mindenik estély végeztével a lelkes hithűségre, erkölcsös, erényes életre, haza- és ember-szeretetre buzdította a résztvevő közönséget záró-beszédében.

Kisbarosnyó nem küldött jelentést.

Kökös. A hét folyamán egy nagyobb szabású összejövetelt tartottunk az uzoni, lisznyói kartársak és az uzoni dalárda szives közreműködésével. Ez estélyen Pünkösti István kartársam imádkozott, Antal Lajos megnyitó beszédet, magam pedig „Konkoly és tiszta buza az életnek mezején“ czimmal népünk gondolatvilágához mért vallásos irányu felolvasást tartottam. Van ifjusági egyesületünk, mely hetenként tartja üléseit. Összejöveleinken vallásos, hazafias irányu, népünk művelődését, felvilágosodását czélzó felolvasásokat, szabadelőadásokat, szavakat szoktunk tartani. Ez összejöveleket nemcsak az ifjuság, de községünk minden rendü és rangu tagja lelkesedéssel keresi fel s a legnagyobb lelki élvezettel távozik onnan el. Van olvasó-egyletünk, hol egy pár politikai lap mellett különféle gazdasági lapokat olvas közönségünk. A „Téli ujság“ 40 példányban, a „Vasárnap“ 2 példányban jár községünkbe. A hivek buzgósága és áldozatkészsége gyakran igen szép tettekben nyilatkozik.

Lisznyó. Január havában egy igen szépen sikerült vallásos estélyt rendeztünk a helybeli és uzoni kartársakkal egyetemben. Dalárda éneke, ima, megnyitó beszéd, felolvasás, szavak képezték a program egyes pontjait. Van ifjusági egyesületünk, mely az ifjuság művelődését, vallásos, erkölcsös, hazafias irányban való fejlesztését tűzte ki feladatául.

Málnás. Az ifjusági egyesületi gyűlésekkel együtt tartatnak vallásos estélyek, melyeknek tárgyai felolvasások és szavalatok valának.

Nagyborosnyó. Lelkész jelentése szerint a községben oly sok egyesület létezik, mint pl. polgári olvasókör, Emke dalárda, műkedvelői társulat stb., hogy ezek mellett nehéz lenne még egy vallásos jellegű egyesületet is alakítani a többi károsítása nélkül.

Nyén. Az egyházközség a hitélet fejlesztése érdekében szerény tehetsége szerint munkálkodott, a hol és a mikor lehetett minden alkalommal. Megünnepezték okt. 31-ét nemcsak a templomban, hanem az áll. iskolában is, nagy közönség jelenlétében. Tartottak bibliai vasárnapot s két ízben ifjusági istentiszteletet.

Oltszem. Ifjusági egyesület és vallásos estélyek tartásával igyekszik ébren tartani a hitbuzgóságot és fejleszteni a valláserkölcsi életet.

Réty. Nem küldött jelentést.

Sepsi-Magyarós. 1903. október haváig nem történt semmi akció a hitélet fokozása érdekében, mivel az egyházközségnek abban az időben nem volt lelkésze. 1903. decz. 26-án alakult egy olvasó-egyesület a lelkész elnöklete alatt, a mely a hitélet erősítését, felvirágoztatását és az erkölcsiség nemesítését is a céljául tűzte ki.

Sepsiszentgyörgy. Szokásos vallásos összejöveteleit minden év októbertől márczius haváig tartja meg, minden hónapban egyszer. Rendeztetett összesen 6 vallásos összejövetel a hives élénk érdeklődése miatt. Jótékonycélú egyházi estély egyszer rendeztetett.

Szemerja. Két ízben rendezett jótékonyczélu egyházi estélyt az ifjusági egylettel egyetemben, midőn egy szindarab előadása, 2 szavalat, ének valának a programm pontjai.

Szentkirály, Szacsva, Szotyor nem küldött jelentést.

Uzon. Vallásos estélyek tartásával igyekszik a hivekben az egyház iránti meleg érdeklődést és törhetetlen ragaszkodást ébren tartani s a hitéletet fejleszteni.

Zalán. Lelkész hiánya miatt az utóbbi másfél év alatt vajmi kevés intézkedés tétetett a vallásosság tovább fejlesztése érdekében. Ifjusági egyesület van, de hogy ez minő irányban fejt ki munkásságot, nem tudható.

16. *A szilágyszolnoki egyházmegye.* A jelentés szerint pezsgőbb, élénkebb tevékenységet mindez ideig nem tudott kifejteni (9 tag van bejelentve), miután jórészben az alakulási és megszilárdulási nehézségekkel kellett küzdenie, azonban remény van arra, hogy e nehézségek rövid idő alatt le lesznek győzve.

Az egyházmegyei egyházi Értekezlet négy fiókkörre oszlik, u. m.: kraszna—berettyómenti, tasnádi, zilahi és szilágycsehi körre s ezek mindenike a saját vidékének kálvinista erőit igyekszik felhasználni s már eddig is szép eredményt mutat fel a fiókkörök működése. Legélénkebb munka a zilahi fiókkörben foly, mely 1903. június 23-án Zsibón igen látogatott ért. gyűlést tartott istentisztelettel kapcsolatosan s a melyen Both István zilahi tanár és Vincze Ödön diósadi lelkész, egyh. m. Ért. elnök tartottak figyelemmel hallgatott felolvasást. A másik három kör is

megkezdette behatóbb működését, a mely különösen olcsóbb vallásos iratok s épen a Koszoru füzeteinek terjesztésében nyilvánult, a jelentés azonban e fiókkörök működéséről nem tud részletesen beszámolni, minthogy ilyeneket nem kapott a fiókköröktől.

Az egyhm. Ért. 1903. jan. 12-én tartotta közgyűlését Szilágysomlyón. Tárgysorozat rendjén felolvasást tartott Vincze Ödön diósadi lelkész, elnök Voltairról s egyik értekezéséről, a vallási és felekezeti szentségekről, a mely kérdés fölötti disputa foglalta el a közgyűlés hátralevő idejét.

A tagok jegyzékének beküldését a jelentés csak 1904. végére helyezi kilátásba, minthogy alapszabálymódosításra van szükség.

Reméljük, hogy e nagy, hatalmas egyházmegye Értekezletének jövő évi jelentése is intenzivebb működésről fog beszámolni, hiszen annyi kiváló munkakerő van az egyházmegyében, hogy joggal várhatjuk ezt.

Jelentésem tudomásul vételét tisztelettel kérem és kérem határozatul kimondani javaslatom alapján, hogy az egyházmegyei értekezletek pénztárai, tagsági díjul az őket megillető 25%-ból évenként 2—3 példányban kötelesek a „Vasárnapot“ szegényebb egyházközségek számára megrendelni.

JEGYZŐKÖNYV,

felvétellett Kézdivásárhelyen, 1904. július hava 5. napján, az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének

IV. Rendes díszgyűléséről.

Elnök: Gróf Bethlen Pál főispán, egyh. ért. vil. alelnök.

Jegyző: Vajda Ferencz, székelyudvarhelyi ref. pap.

Jelen vannak a helybeli és vidéki nagyszámu közönségen kívül:

I. *Vajdahunyadi egyházmegyéből*: László Zsigmond, Kovács Lajos, Fülöp Gyula.

II. *Gyulafehérvári egyházmegyéből*: Valler József, Bartók Dénes.

III. *Nagyenyedi egyházmegyéből*: Kovács József G.-Keresztur, Jancsó Lajos esperes, M.-Ujvár, Jancsó Sándor N.-Enyed, Barta Lajos Gyéres, Ferenczi Sámuel Derzs.

IV. *Kalotaszegi egyházmegyéből*: Lészai Ferencz, nagybirtokos, Biró András főjegyző.

V. *Kolozsvári egyházmegyéből*: Dr. Bartók György püspök, Kecskeméthy István theol. tan., Nagy Károly theol. tan., Irsay József, Kovács Dezső coll. tanár, Tárkányi György ért. titkár, ref. coll. tanár.

VI. *Dési egyházmegyéből*: Vásárhelyi Boldizsár és neje.

VII. *Nagysajói egyházmegyéből*: Gróf Bethlen Pál főgondnok.

VIII. *Görgényi egyházmegyéből*: Bod Károly lelkész, Csekme Ferencz esperes.

IX. *Marosi egyházmegyéből*: Bedőházi János gondnok, Tóthfalusi József lelkész, dr. Sebess Dénes orsz. gyűl. képvis., Király Béla.

X. *Szebeni egyházmegyéből*: Benkő Ferencz.

XI. *Udvarhelyi egyházmegyéből*: Vajda Ferencz, Jakab Albert, Biró Áron, Lőrincz Áron, Csia Kálmán, Baczó Lajos, Fazekas József tanár, Kovács István.

XII. *Erdővidéki egyházmegyéből*: Kövér András esp. K.-Ajta, Érsek Elek N.-Ajta, Czell Ignác Bőlon, Sándor András N.-Ajta, Sebestyén Sándor Olasztelek.

XIII. *Sepsii eh. megyéből*: gr. Haller János főisp., Ujvárossy József főgondn., Imecs Ernő algondn., Péchy Árpád l., Zsigmond Károly l., Szabó Ferencz l., Farkas István l., Bartha János l., Takács Károly l., Demes Péter l., Bartha Károly l., Czeglédi János l., Bőjthe Géza l., Csiszér Zsigmond l., Szabó András l., Kiss Albert l., Kiss Lajos l., Dávid József l., Rác Albert l., Bene István l., Kolumbán Ferencz l., Kiss Gyula l., Gyárfás Sándor l., Csulak Zsigmond l., Péter Mózes tan., Csutak Vilmos tanár, Pünkösti István lelk., Gyárfás Győző főmérnök, Gencsi Endre m. főörzsorvos, Bitai Géza lelk., Zayzon Farkas polg. isk. igazg., br. Bánffy Farkas, Csutak István tanár, Ottlik Géza anyakönyvi felügy., Weér György brassói törvsz. eln., Györbiró Dániel énekv.

XIV. *Orbai egyházmegyéből*: Péter Károly esp., Veres Károly, Ignác László, Mircse Ferencz, Sze-

remlei Lajos, Bajkó György, Földes György em. főj., Szász Mihály, Csia György főg., Séra Lajos algond., Bartha István, dr. Bartha Imre, Bartha Károly, Sidó Gergely, Nagy Imre, Gál Antal, Lengyel Gyula, Csekme Gyula, Csekme Mózes, Balogh Albert, Barabás Benedek, Csúsz Tamás, Béres János, Kocsis János, Biró Béla, Kis Vilmos, Pócsa János, Kis Lajos, Borbáth Géza, Vajna Imre, Vajna Gábor.

XV. *Kézdivi egyházmegyéből*: Bodor Géza esperes, Kiss József főjegyző, Kovács Károly főgondn., gróf Haller János főgondn., főispán, Vajna István, Bartók Károly, Imecs János (r. kath.), Damokos Ödön, Damokos Dénes, dr. Szini Gyula, dr. Bodor Ferencz, dr. Török Andor, Baló László, Kölönte Mózes, Török Samu, Bodó Albert, Cseh Gyula főszolgabíró, Kovács János, Nagy E. Pál, Baló Ödön, ifj. Török Samu, dr. Dávid János, Ósz Lázár, Benkő Gyula, Szócs Károly, Nagy Károly (leányárvaházi ig.), Fejér Samu (róm. kath.) földbirt., Szabó Jenő, Könczei Domokos, Zajzon Lajos, Volloncs Miklós, Incze Balázs, Jáni Lajos, dr. Borbát Géza, ifj. Nagy Ferencz, Megyaszai Mihály, Málnási Lajos, Zajzon Sándor, Kelemen Győző, dr. Herepei Iván, Kökös Sándor, Szini János.

1. Az evang. reform. egyházközség gyönyörű szép, tágas templomában alkalmi istentisztelet tartott a következő sorrenddel:

- a) A gyülekezet éneke: XC. Solt. 1. vers.
- b) A gyülekezet éneke: CLXXVI. dics. 1. vers.
- c) „Hol vándor felhő fogja át“, szövegét írta Szabó Jenő; dallamát szerezte Zayzon Lázár, zenekísérettel előadta Nagy Gerő kézdivásárhelyi énekvezér.

d) Imádkozott: Tóthfalusi József, marosvásárhelyi ref. pap.

e) A gyülekezet éneke: „Megáll az Istennek igéje“.

f) Egyházi beszéd, Esai. XLIX. 6. alapján, tartotta dr. Kecskeméthy István, theol. tanár.

g) „Hajolj le hozzám“, karének szövegét írta Szabó Jenő, dallamát szerzette: Kelemen Lajosné. Énekelte a zágoni tanítói kar.

h) Püspöki áldás dr. Bartók György erdélyi püspök által.

i) A gyülekezet éneke: CLXXII. dicséret.

Az istentisztelet minden egyes pontjában fényesen sikerült. A magas szárnyalású imán kívül különösen lekötötte a figyelmet dr. Kecskeméthy István remekül kidolgozott és nagy szónoki hatással előadott beszéde, melyben arról a magasztos hivatásról szólott, melyre Isten a magyar kálvinista egyházat elhívta, t. i. hogy lenne e hazában a magyar nemzetnek föntartója, a pogány népeknek megtérítője és minden embernek idvességre juttatója a Krisztus által. Fénypontja volt az istentiszteletnek dr. Bartók György püspöki áldása, melyet a gyülekezetre, az anyaszentegyházra, a hazára mondott.

2. Istentisztelet után gróf Bethlen Pál, ért. alelnök megnyitja a díszgyűlést. Megnyitó beszédében rámutatva arra a veszedelemre, melyek anyaszentegyházunkat s azzal együtt magyar népünket is fe-

nyezetik: igazolja Értekezletünk létjogosultságát, mely éppen ezen emésztő bajok orvoslása végett jött létre.

Értekezletünk lelkes éljenzéssel fogadja az elnöki megnyitó beszédet s határozatilag kimondja, hogy úgy az elnöki megnyitót, mint az istentiszteleten tartott imát és egyházi beszédet az Évkönyvben kiadja.

3. Elnök bejelenti, hogy távolmaradásukat kimentették: dr. gróf Kuun Géza, Deési Gyula, gróf Bethlen Bálint, dr. Sárkány Lajos, Balogh Károly és Egerházi Lajos ért. tagok.

Szolgál tudásul.

4. Elnök aa. indítványára ezen jegyzőkönyv hitelesítésére

Kovács Dezső és Irsay József tagok kéretnek fel.

5. Sándor József ért. világi alelnök tart emlékbeszédet Bocskay Istvánról, a „Magyarok Mózesé” czimen.

Értekezletünk a széles látókörrrel és nagy történelmi alapossággal kidolgozott, tanulságokban gazdag emlékbeszédért Sándor József aának jegyzőkönyvi köszönetet szavaz s annak az idei Évkönyvben való kiadását elhatározza. Az emlékbeszéddel kapcsolatban tett azon indítványnak tárgyalását, hogy Kolozsváron, Bocskay szülővárosában, a nagy fejedelemnek szobor emeltessék: a tárgyaló közgyűlésre tűzi ki.

6. Tárkányi György ért. titkár ismerteti az értekezletet, annak keletkezését, célját és eszközeit.

A kiváló gonddal készített ismertetésnek az idei Évkönyvben való kiadása határozatképpen kimondatik.

7. Bod Károly egyh. alelnök szép beszéd kíséretében azon indítványt teszi, hogy dr. gróf Kuun Géza vil., Deési Gyula egyházi elnöknek és br. Bánffy Dezső főgondnoknak küldessék üdvözlő-sürgöny.

Az indítvány lelkes éljenzéssel elfogadtatik s nevezetteknek az üdvözlő-sürgöny még a gyűlés színhelyéről elküldetik.

8. Bodor Géza kézdii esperes, egyházmegyei ért. elnök indítványára

Dr. Bartók György püspöknek és gr. Bethlen Pál alelnöknek a közgyűlés hálás köszönetét fejezi ki, hogy az értekezleten részt vettek s ezáltal annak sikerét biztosították. Mire dr. Bartók György püspök megköszönve a közgyűlésnek személye iránti bizalmát, kijelenti, hogy örömmel vesz részt az ért. munkálkodásában, mert az értekezlet is az istenországának megvalósításáért küzd és így oly célt szolgál, melyért minden ker. embernek kötelessége lelkesedni és munkálkodni.

Díszgyűlés elnök és a püspök éltetésével véget ért.

Gróf Bethlen Pál, elnök. **Vajda Ferencz**, jegyző.

A jegyzőkönyvet hitelesítjük:

Kolozsvárt, 1904. aug. hava.

Kovács Dezső.

I. Irsay József.

JEGYZŐKÖNYV,

felvétellett Kézdivásárhelyen 1904. július hava 5-én d. u. 5 órakor, az erdélyi ev. ref. egyhker. Egyházi Értekezletének

választmányi üléséről.

Elnök: Bod Károly egyh. ért. egyh. alelnök.

Jegyző: Vajda Ferencz, székelyudvarhelyi lelkész.

Jelen vannak: Nagy Károly, Sándor József, Tárkányi György, Zsigmond Károly, dr. Gencsy Endre, Lészay Ferencz, Péchy Árpád, Biró András.

1. Elnök a megjelent tagokat üdvözölve, indítványozza, hogy ezen választmányi ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére Nagy Károly és Tárkányi György küldessenek ki.

Elfogadtatik.

2. Nagy Károly egyh. alelnök indítványára

Választmányunk kimondja, hogy az Évkönyvet ezen esztendőben is kiadja és a nyomtatandó példányok számát, a tagok számánál 100 drbbal több példányban állapítja meg. A folyó évi tagbejelentés határidejéül aug. hó 15-ét tűzi ki, s ennek közzététele iránt, az elnökséget külön felhívás kibocsátására hívja fel.

3. Vajda Ferencz indítványára

Elhatározza a választmány, hogy Sán-

dor Józsefnek Bocskayról tartott gyönyörű felolvasását 1000 (egyezer) példányban külön füzetben is kiadja s kinyomatásával az elnökséget bizza meg.

4. Tárgyaltatik dr. Sárkány Lajosnak: Csulak Zsigmond „Az egyházi tüzbiztosításról” szóló felolvasása.

Igazgató-választmányunk elfogadásra ajánlja felolvasó határozati javaslatait és azon értelemben való eljárásra kívánja felhívni az elnökséget.

5. Tárgyaltatik Péchy Árpádnak az egyháztársadalmi egyesületekről szóló felolvasása.

Igazgató-választmányunk felolvasónak köszönetet szavaz és felolvasást az Évkönyvben kiadni határozza s egyben felhívja az ehm. értekezleteket, hogy tegyék azt tanulmány tárgyává, hogy egyházközségeikben mi volna azokból megvalósítható, vagy micsoda újabb módozatokat hoznának javaslatba az egyháztársadalmi munka sikeres folytatására s ez irányu javaslataikat terjesszék a központi választmány elé.

6. Tárgyaltatik Tárkányi György titkár évi jelentése.

Választmányunk úgy a jelentést, mint annak kapcsán tett titkári javaslatokat magáévá teszi és elfogadásra ajánlja a közgyűlésnek.

7. Biró András kalotaszegi egyhm. alelnök és

Zsigmond Károly pénztárvizsgálatra kiküldött tagok jelentik, hogy pénztáros aa. mult évi számadását megvizsgálták és a pénztári állapotot a következőleg találták:

Bevétel	1959.12 K.
Kiadás.....	1157.77 K.
Maradék.....	701.35 K.
Ebből betéti könyvben van ..	447.97 K.
Készpénz	253.38 K.
Elkölthetetlen tőke	2253.82 K.

Választmányunk pénztárnok aának, a fentartandók fentartása mellett, a szokásos felmentvényt megadja és a bemutatott számadást elfogadásra ajánlja.

8. Ugyancsak a fenti pénztárvizsgáló bizottság jelenti, hogy a „Vasárnap“ 1903. évi számadását megvizsgálta és azt teljesen rendben találta. Örömmel konstatálja, hogy a mult év nemcsak deficit nélkül zárult, hanem a beveendő hátrálékon kívül még 125 kor. 85 f. felesleg mutatkozik. Ajánlja, hogy ezen összeg Vajda Ferencz, felelős szerkesztő aának adassék ki, munkálkodásának némi elismeréséül.

Választmányunk a bizottság javaslatát magáévá teszi és elfogadásra ajánlja a közgyűlésnek.

9. Tárgyaltatik Sándor József alelnök amaz indítványa, hogy Kolozsváron — Bocskay szülőhelyén — Bocskay-szobor emeltessék, annak bejelentésével, hogy indítványozó e célra 200 koronát adományozott.

Választmányunk a maga részéről is, adományozónak hálás köszönetét fejezi ki;

a javaslatot pedig a közgyűlésnek elfogadásra ajánlja és indítványtevő elnöklete alatt egy bizottság kiküldését hozza javaslatba.

10. Biró András kalotaszegi ért. egyh. alelnök indítványozza, hogy a közkórházi betegek rendszeres látogatására hívassék fel a lelkészek figyelme, hogy azt tekintsék szoros kötelességüknek akkor is, ha nem hívják egyik vagy másik beteghez.

Indítvány elfogadtatik.

11. Vajda Ferencz indítványozza, hogy Király Bélának „Lavater gondolatai“ című tanulságos kis dolgozata, a nép számára 1000 példányban, mint a „Vasárnap“ különlenyomata, adassék ki.

Elfogadtatik.

12. A jövő évi közgyűlés helyének és idejének megállapítása

A választmányra bízatik.

Ezzel a gyűlés véget ért.

Bod Károly, elnök.

Vajda Ferencz. jegyző.

A jegyzőkönyvet hitelesítjük:

Kolozsvárt, 1904. aug. hava.

Nagy Károly.

Tárkányi György.

JEGYZŐKÖNYV,

felvétellett Kézdivásárhelyen, 1904. július hava 6-án az erdélyi
ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének

IV-ik rendes közgyűléséről.

Elnök: Bod Károly, egyh. alelnök.

Jegyző: Vajda Ferencz, székelyudvarhelyi ref. pap.

Jelen vannak: a díszgyűlésen részt vett tagok
közül mintegy 15—20-an.

1. Elnök a megjelent tagokat szívesen üdvözölve,
a gyűlést megnyitja és indítványozza, hogy ezen
gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére Nagy Károly
és Tárkányi György aa. küldessenek ki.

Elfogadtatik.

2. Olvassatik a f. évi május hó 28-án tartott vá-
lasztmányi ülés jegyzőkönyve.

Közgyűlésünk a jegyzőkönyvet hely-
ben hagyja és a választmány határozatait
elfogadja.

3. Tárgysorozat rendén olvassatik Tárkányi
György titkár jelentése az 1903—1904. évi ered-
ményről.

Közgyűlésünk a nagy gonddal készi-
tett, terjedelmes jelentést elfogadja és a
jelentés kapcsán tett határozati javaslatot
— az ig. választmány 6. jkvi szám a.

kelt véleménye alapján — határozattá emeli s annak végrehajtásával az elnökséget bizza meg. Titkár aának jelentéséért jkvi köszönetet szavaz.

4. Tárgyaltatik a pénztáros jelentése az 1903. évről.

Az ig. választmány 7. jkvi sz. alatt hozott határozatát közgyűlésünk magáévá teszi és pénztárnok aának, buzgó munkálkodásának elismerése mellett, a szokásos felmentvényt megadja.

5. Tárgyaltatik a „Vasárnap“ 1903. évi számadása.

Közgyűlésünk örömmel veszi tudomásul, hogy a „Vasárnap“ mult évi zárszámadása deficit nélkül végződött. Az igazgató-választmány javaslatát elfogadja és a fenmaradó 125 K 85 fillért Vajda Ferencz felelős szerkesztőnek, fáradságos munkája csekély jutalmául megszavazza s egyben a lap további szerkesztésével megbizza.

6. Tárgysorozat rendén Nagy Károly alelnök felolvassa dr. Sárkány Lajosnak ismertetését, Csulak Zsigmond: „Javaslat az egyházi épületek tűzbiztosítása“ czimű dolgozatáról.

Közgyűlésünk az ig. választmány határozatát (4. jkvi szám) elfogadja és azon értelemben határoz s egyszersmind úgy a Javaslát készítő Csulak Zsigmondnak, mint az ismertető dr. Sárkány Lajosnak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

7. Tárgysorozat rendjén Péchy Árpád, brassói lelkész olvassa fel: „Az egyháztársadalmi egyesületekről“ szóló tanulmányát.

Közgyűlésünk alapos vita után elfogadja egész terjedelmében az igazgató-választmány 5. jkvi szám alatt hozott határozatát.

8. Következik az indítványok tárgyalása és pedig:

a) Az idei Evkönyv kinyomatására nézve

Az igazgató-választmány javaslata elfogadtatik. (2. jkvi sz.)

b) Sándor József alelnöknek a Bocskay-szobor felállítását célzó indítványát:

Közgyűlésünk az ig. választmány 9. jkvi sz. a. hozott határozata értelmében elfogadja és az eszme megvalósítására Sándor József elnöklete alatt: Lészay Ferencz, Nagy Károly, Vásárhelyi Boldizsár, Sebes Dénes, Péchy Árpád, Tárkányi György, Biró András személyében egy bizottságot küld ki.

c) Sándor József alelnöknek Bocskayról tartott felolvasása 1000 példányban a nép számára való kinyomatása:

Az ig. választmány 3. jkvi sz. a. kelt határozata értelmében, kimondatik.

d) Biró András kalotai főjegyző azon indítványa, hogy a lelkészek a kórházi betegek rendszeres látogatására utasítottassanak:

Az ig. választmány 10. jkvi sz. alatt kelt határozata értelmében elfogadtatik.

e) Vajda Ferencz „Vasárnap“ szerkesztőjének indítványa, hogy Király Béla „Lavater gondolatai“ című dolgozata 1000 példányban a nép számára ki nyomassék:

Az ig. választmány 11. jkvi sz. a. kelt határozata értelmében elfogadtatik.

9. A jövő évi közgyűlés helyének és idejének megállapítása

Az igazgató-választmányra bizatik.

10. Bod Károly elnök aa. lendületes beszéd kíséretében mond köszönetet Kézdivásárhely városnak a szives vendéglátásért; a kézdivásárhelyi egyházközségnek és a kézdii egyházmegyének a rendezésért és a megjelenteknek, hogy jelenlétükkel az Értekezlet sikerét biztosították s ezzel — a tárgysorozat ki lévén meritve — a gyűlést bezárja.

Közgyűlésünk kész örömmel járul elnök aa. kijelentéseihez, mire a közgyűlés az elnökség éltetésével véget ért.

Bod Károly, elnök.

Vajda Ferencz, jegyző.

A jegyzőkönyvet hitelesítjük:

Kolozsvárt, 1904. aug. hava.

Kovács Dezső.

I. Irsay József.

Az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet tisztikara az 1904—1910. évi ciklusban:

- Védnökök:** Báró Bánffy Dezső v. b. t. t., orsz. képvis., egyh. ker. főgondnok.
Dr. Bartók György püspök.
- Elnökök:** Dr. Gróf Kun Géza v. b. t. t., a M. Tud. Akadémia alelnöke.
Deési Gyula kalotai esperes.
- Alelnökök:** Gróf Bethlen Pál főispán, egyh. m. főgondnok.
Sándor József Emke t. alelnök-főtktár, orsz. képvis., egyh. m. főgondnok.
Bod Károly ny. tanár, ev. ref. lelkész.
Nagy Károly theol. tanár, az Erd. Prot. Lap szerkesztője.
- Titkárok:** Gróf Bethlen Balázs orsz. képvis., egyh. m. főgondnok.
Tárkányi György kolozsvári ev. ref. coll. vallástanár.
- Jegyzők:** Gróf Bethlen István gondnok.
Dr. Boér Elek gondnok.
Bodor Géza kézdi esperes.
Vajda Ferencz udvarhelyi ev. ref. lelkész, a Vasárnap szerkesztője.
- Pénztárnok:** Balogh Károly kolozsvári ev. ref. coll. tanár (1904. szept. 27-ig).
Müller Béla könyvelő. (1904. szept. 27-től).
- Kiadvány kezelő:** I. Irsay József kolozsvári lelkész.

Az igazgató választmány tagjai:

a) Világi részről:

- Dr. Székely György orsz. képvis., Kilyén.
Csontos Olivér ügyvéd M.-Vásárhely.
Mészáros István főszolgabíró, Felvincz.

Gyarmathy Zsigmond főgondnok, B.-Hunyad.
Szörcei Vincze birtokos, Zágon.
Nemes Sámuel törv. elnök, Gyulafehérvár.
Somogyi István alispán, Segesvár.
Deésy Zoltán főispán, Deés.
Dr. Gidófalvi István közjegyző, Kolozsvár.
Fekete Nagy Béla városi tanácsos, Kolozsvár.
Bárá Horváth Ödön nagybirt., Alvincz.
Ifj. Eltető Albert nagybirt., M.-Régen.
Incze Gerő ít.-táblai bíró, Kolozsvár.
Dr. Gyarmathy Dezső főgond., Hom.-Szentpál.
Lészai Ferencz főgondnok M.-Gorbó.
Kiss József máv. pályafelv., Felső-Tömös.
Kendeffy Gyula birtokos, Mező-Méhes.
Dulló János gondnok, Torda.
Fogarassi József gondnok, Torda.
Mezei Géza ügyvéd, Torda.

b) Lelkészek részéről:

Sándor János esperes, Miriszló.
Dr. Elekcs Viktor esperes, Gyulafehérvár.
Herepei Gergely esperes, Kolozsvár.
Tóthfalussi József lelkész, M.-Vásárhely.
Egerházi Lajos lelkész, Uj-Torda.
Péchy Árpád lelkész, Brassó.
Szócs Sándor lelkész, Déva.
Szilágyi Farkas lelkész, Nagy-Enyed.
Zsigmond Károly lelkész, Hosszúfalu.
Bodor János lelkész, Zágon.
Lénárt József lelkész, Magyaró.
Vásárhelyi Boldizsár lelkész, Dés.
Jancsó Sándor lelkész, Nagy-Enyed.

c) Tanárok és tanítók részéről:

Kenessey Béla theol. ig. tanár, Kolozsvár.
Gönczy Lajos tanár, Udvarhely.
Váró Ferencz tanár, Nagy-Enyed.

- Fogarassi Albert tanár, Nagy-Enyed.
Bedőházi János orsz. képv., ny. tanár, M.-Vásárhely.
Gyulai D. Kálmán tanár, M.-Vásárhely.
Kincs Gyula tanár, Zilah.
Deák Gerő tanár, Szászváros.
Benke István tanár, Sepsiszentgyörgy.
Fejes Áron tanár, Székelyudvarhely.
Pallós Albert polg. leányisk. ig., Kolozsvár.
Pokoly József theol. tanár, Kolozsvár.
Dr. Szádeczky Lajos egyet. tanár, Kolozsvár.
Zsigmond Ferencz kántortanító, Kolozsvár.

Az Egyházmegyei Egyházi Értekezletek tisztikara és tagjai.

1. Vajdahunyadi egyházmegye.

Tisztikara :

Védnökök: Világi: Dr. Gróf Kuun Géza főgondnok, egyh. ker. Ért.
vil. elnök.

Egyházi: Bartha Lajos esperes.

Elnökök: Világi: Dósa Dénes ny. gymn. tanár.

Egyházi: Szóts Sándor lelkész, Déva.

Titkár: Vásárhelyi Lőrincz lelkész.

Pénztárnok: Kovács Lajos lelkész, Lozsád.

Tagok: Kovács Lajos, Brádi ev. ref. egyház, Brádi Albert,
Szabó Lajos, Kónya Dénes, Gesztesi Jenő, Kendeffy Gábor, Vásár-
helyi Lőrincz

2. Gyulafehérvári egyházmegye.

Tisztikara :

Elnökök: Világi: Zeyk Gábor főgondnok.

Egyházi: Dr. Elekes Viktor esperes.

Titkárok: Világi: Dr. Emmanuél Győző ügyvéd.

Egyházi: Benedek Károly egyh. m. főjegyző.

Pénztárnok: Hatházi Ferencz lelkész, Benedek.

Tagok :

Zeyk Gábor

Dr. Elekes Viktor

Zeyk Kálmán

Sebestyén Ferencz

Barcsay Gábor

Bartók Dénes

Molnár Albert

Gruza Domokos

Benedek Károly

Tókos Sándor

Hatházy Ferencz

Kolumbán János

Cseresznyés Ödön
Kovács Károly
Papucs Dávid
Virágh József
Valler József
Miski József
Nemes Sámuel
Kovács Dániel
Dr. Ujvárosy Miklós
Nagy Lajos
Br. Kemény Árpád
Szilágyi Lajos
Vadadi Gergely
Molnár Károly
Jakab Sándor
Antal Béla
Kolombán Antal
Sipos Elek
Dr. Emmanud Győző

László Gyula
Király Miklós
Vajda Lajos
Darabont György
Vincze János
Bartha Győző
Szentgyörgyi Mór
Vadadi László
Berezsky Sándor
Binder József
Szöllösy Károly
Frendi Gyula
Dr. Fülöp Ferencz
Bereczky János
Karakas Zsigmond
Koncz Albert
Kovács Ferencz
Marosy József
Molnár István

3. Nagyenyesi egyházmegye.

Tisztikara :

- Védnökök : Zeyk Dániel főispán, egyh. ker. főgondnok.
Egyházi: Sándor János lelkész.
- Elnökök : Világi: Gróf Bethlen Sándor egyh. m. gondnok.
Egyházi: Ujvári István lelkész, az egyh. megyéből való
eltávozása után Veress Károly gerendi lelkész.
- Alelnökök : Világi: Gáspár János megyei főjegyző, coll. gondnok.
Egyházi: Egerházi Lajos tordai lelkész.
- Titkár és egyházi jegyző: Fejér Pál.
- Jegyző: Világi: Ferenczi Ferencz.
- Pénztárnok: Péter Antal mezőnagycsáni lelkész.
- Központi ig. vál. tagok: Gróf Bethlen Sándor gondnok.
Jancsó Lajos esperes.

Tagok:

Ujvári István	Zalányi György
Ev. ref. egyház	Gönczi József
Fehér Pál	Csekme Endre
Derzsi Lőrincz	Kónya András
Solymosi Károly	Kovács Attila
Péter Antal	Ferenczi Ferencz
Gr. Bethlen Géza	Pethő Miklós
Csombor István	Szécsi Ferencz
Falka Károly	Mészáros István
Zsigmond Pál	Ercsey Pál
Csomós Jenő	Balogh Elek
Kovács István	Csiki István
Ujvárosi Sándor	Tarsoly Sándor
M.-szengyeli fiók egyház	Benedek Ferencz
Kostya János	Zoványi P. József
Borza Sámuel	Kovács Sámuel
Tiboldi Ferencz	Demeter Zsigá
Soós Gyula	Ferencz Sámuel
Balog Sándor	Kovács József
Br. Kemény Pál	Miklósi József
Asztalos György	Magyar-lapádi ev. ref. egyház
Szőcs Dénes	Tunyogi János
Bartha Lajos	———— ev. ref. egyház
Miklós Sándor	Farkas András
Dr. Szilágyi János	Finna Béla
Dr. Tomzsik József	Jancsó Lajos
Keresztesi András	Bűjthe Kálmán
Gr. Bethlen Bálint	Szilágyi Farkas
Gyéresi ev. ref. egyház	Jancsó Sándor
Sándor János	Málnási Károly
Kiss Elek	Ifj. Moord Károly
Ujtordai ev. ref. egyház	Vásárhelyi László
Egerházi Lajos	Vinczi Domokos
Ebergényi Kálmán	Pap István
Fogarasi József	Dózsa István
Bocz Mózes	Kovács Árpád

Veress Károly
Ifj. Csiki István
Simon Antal
Füzi Sándor
Nagy Mózes
Id. Moore Károly
Bedőházi János
Deesy István
Barabás József
Szalma Lajos
Solymosi Lajos
Pásztóhy Dénes
Szabó Ferencz
Vass Ferencz
Bartalics János
Pap Dávid
Bertalan József
Gáspár János
Zayzon János
Fogarasi Béla
Lázár István
Sándor Ignác

Tóth Miklós
Benedek Gábor
Vásárhelyi Károly
Szücs Elemér
Dr. Szaniszló Albert
Bartha Zsigmond
Báthori Gyula
Nagy Lajos
Bodrogi János
Böjthe Zsigmond
Müller Mihály
Dr. Müller Jenő
Dr. Garda Kálmán
Dr. Jenei Elek
Bálint János
Dr. Magyarai Károly
Dr. Sziládi Zoltán
Szász József
Balla Béla
Zeyk Dániel
Kövér János.

4. Kalotaszegi egyházmegye.

Tisztikara:

- Védnökök: Barcsay Domokos orsz. képvis., egyh. m. főgondnok.
Gyarmathy Zsigmond kir. tan., főgondnok.
- Elnökök: Lészay Ferencz kir. tan., egyh. m. gondnok, igazgató tanácsos.
Deési Gyula esperes, ig. tan. tag.
- Alelnökök: Hory Béla egyh. m. gondnok.
Kertész Sámuel főszolgabíró.
Bíró András egyh. m. főjegyző.
- Titkár és tb. alelnök: Csűrös József lelkész.
- Pénztárnok: Bitai Kálmán lelkész, Inaktelke.
- Jegyzők: Kovács József lelkész.
Székely László tanító.
Gaál Pál tanító.

Tagok:

Ágoston György	Józsa Sámuel
Antal Domokos	Keresztes János
Antal Géza	Both Miklós
Balázs István	Ignác Károly
Barabás Árpád	B.-hunyadi ev. ref. egyház
Bácsi Gyula	Kónya János
Beregszászi Albert	Kovács József
Biró András	Mihálcz Ákos
Darócz-Bogártelki ev. ref. egyház	Nagy Mihály
Lészai Ferencz	Középlaki ev. ref. egyház
Lészai Ferenczné	Paulai Viktor
Bitai Kálmán	Paulai Viktorné
Bitai Mihály	Bihari András
Csürös József	Régeni Ferencz
Deesi Gyula	Sebestyén Ferencz
Dr. Deesi Gyula	Tamó Gyula
Gyalui ev. ref. egyház	Torda-szt.-Lászlói ev. ref. egyház
Balog György	Székely Sándor
Áner Lipót	Szakács István
Görcs Sándor	Szász-Lónai ev. ref. egyház
Ifj. Pechi László	Albert Imre
Pap János	Erdélyi László
Bakcsi József	Takács József
Österlaum Ernő	Br. Kemény Ödön
Demeter Gyula	Asztalos György
Elek Lajos	Demeter Kálmán
Farkas Lajos	Kovács Ödön
Nagy Petri ev. ref. egyház	Szabó Gyula

5. Szilágyszolnoki egyházmegye.

Tisztikara:

Elnökök:	Dr. Petri Mór kir. tanfelügyelő.
	Vincze Ödön kémeri lelkész.
Alelnök:	Magyarósi István zilahi lelkész.
Titkár:	K. Nagy Elek lelkész.

- Pénztárnok: Szilágyi János lelkész, Lelesmér.
Jegyzők: Ferenczi Endre lelkész.
Kenderessi Lajos lelkész.
Csók András körjegyző.
Szakács István tanító.
Központi ig. vál. tag: Botka Károly lelkész.

Tagok:

Kemény István	Bürgezdí ev. ref. egyház
Magyari Lajos	Vass Lajos
Kiss J. Ferencz	Rác Péter
Borbély Sándor	Szilágyi János
Matéka József	

6. Dési egyházmegye.

Tisztikara:

- Elnökök: Simó Béla gondnok.
Pap István esperes.
Alelnökök: Biró István földbirtokos
Vásárhelyi Boldizsár lelkész.
Pénztárnok: Szakács Ferencz lelkész, Désakna.
Jegyzők: Szakács Ferencz lelkész.
Budaí Elek ig. tan.

Tagok:

Kozma Imre	Ujfalvy Lajos
Ujfalvy Károly	Ujfalvy Ádámné
Móricz Károly	Székely Gyuláné
Vajda György	Veres Imre
Balogh Kálmán	Almási Sámuel
Br. Inczedy Samu	Sinkovits Bálint
Horváth János	Szakács Ferencz
Piskolti Béla	Varga Károly
Horváth László	Szabó Lajos
Horváth Miklós	Gámán György

Sártó Simon
Esenyei Károly
Törpényi Ferencz
Pap István
Kovács Gyula
Soós Károly
Nagy Imre
Nagy József
Szabó József
Göczi Károly
Czirmay Zoltán
Csákány Miklós

Barabás Sámuel
Vásárhelyi Boldizsár
Budai Elek
Szabó György
Nagy Kálmán
Diószeghy Lajos
Nagy Benedek
Szabó Albert
Bíró István
Simó Béla
Daday István
Gróf Teleki Domokos.

7. Széki egyházmegye.

Tisztikara:

- Védnökök: Gróf. Wass Béla főgondnok.
Somkerei Miklós esperes (meghalt).
- Elnökök: Schilling Ottó kir. közjegyző, gondnok.
Gyárfás Albert lelkész.
- Alelnökök: Báró Bánffy Ferencz egyh. m. gondnok.
Benedek Lajos lelkész.
- Titkárok: Z. Kiss Sándor lelkész.
Nagy Lajos egyh. ker. képvis.
- Jegyzők: Szász Béla lelkész.
Kiss Sándor.
- Pénztárnok: Csürös Ferencz lelkész, Ördöngös-Füzes.
- Központi ig. vál. tagok: Bíró István földbirtokos.
Kovács Ákos lelkész.

Tagok:

A.-Ilosvai ev. ref. egyház	Lőrincz János
Nemes Ferencz	Bethleni ev. ref. egyház
Péter Antal	Gyárfás Albert
Csejdi Jenő	Pataky Dénes
Baló Bálint	Osváth Lajos

Veres Márton
Peres Károly
Szathmáry Sándor
Sipos Gyula
Szász Béla
Fehér István
Jakabházy Dániel
Solymossy Miklós
Sófalvi Károly
Csürös Ferencz
Sáfrány Lajos
Z. Kiss Sándor.

Kovács Ákos
Nagy Lajos
Benedek Lajos
Fekete Gerő
Máthé Samu
Kovács Gábor
Somkerekéi Miklós
Máthé György
Jung Ferencz
Gönczi Mihály
Kiss Sándor

8. Nagysajói egyházmegye.

Nem küldte el sem a tisztikar, sem a tagok jegyzékét.

9. Görgényi egyházmegye.

Tisztikara :

Védnökök : id. Éltető Albert főgondnok.
Csekme Ferencz esperes.
Elnök : Lénárt József lelkész, Magyaró.
Alelnökök : Báró Kemény Ákos gondnok.
Dénes Gyula lelkész.
Jegyzők : Benedek Árpád lelkész.
Makkai Kálmán tanító.
Pénztárnok : Papp Lajos lelk., Dextrádszéplak.
Központi ig. vál. tagok : ifj. Éltető Albert.
Ifj. Kiss Lajos egyh. m. főjegyző.

Tagok :

Kovács István
Jánosi Béla
Papp Lajos
Csiki Károly

Böjtke Ödön
Kiss Lajos
Csekme Ferencz
Székely Ferencz

Bóka György	Péterfi Ferencz
Incze Ferencz	Pál Károly
Kiss Lajos	Farkas Károly
Dénes József	Teleki József
Kövendi Kálmán	Gergely Lajos
Lénárt József	Zoltáni Imre
Magyarói ev. ref. egyház	Veres Sándor
Gruzda Ferencz	Bod Károly
Keresztesi Gyula	Dénes Gyula
Szász Márton	Benedek Árpád
Sükösd Mihály	Id. Éltes Albert

10. Marosi egyházmegye.

Tisztikara:

Védnökök:	Nagy Sámuel főgondnok. Ravasz János esperes.
Elnökök:	Dósa Elek főgondnok. Benedek Dénes lelkész, főjegyző.
Alelnökök:	Tóthfalussi József m.-vásárhelyi lelkész. Péterffy Dénes kir. táblai bíró.
Titkárok:	Dr. Sebess Dénes orsz. képvis. Visky Gyula lelkész.
Pénztárnok:	Molnár Lajos harasztkereki lelkész.
Jegyzők:	Tóth László. Kóbori János.

Tagok kimutatását nem küldte be.

II. Küküllői egyházmegye.

Tisztikara:

Védnökök:	Báró Kemény Ákos főispán. Kabós Ferencz főgondnok.
Elnökök:	Kebelei Nagy Pál főgondnok. Nagy Domokos esperes.

- Aelnökök:** Apáthy Péter gondnok.
Fekete György vm. főjegyző.
Józsa Ferencz egyh. m. főjegyző.
Pátkai János lelk. (Eltávozott.)
- Titkárok:** Réz Mihály főszolgabíró.
Gáspár János lelkész.
- Pénztárnok:** Hegyi Károly lelkész, Dicsőszentmárton.
- Jegyzők:** Benkő János körjegyző.
Nagy János körjegyző.
Csiki József lelkész.
Kádár Andor lelkész.

Tagok kimutatását nem küldte be.

12. Nagyszebeni egyházmegye.

Tisztikara:

- Elnök:** Nagy József esperes.
- Jegyző:** Báró Bánffy Kázmér főgondnok.
- Pénztárnok:** Nagy József esperes.

Tagok:

A N.-Szebeni ev. ref. egyház	Eisenlohr Ubrich
A segesvári ev. ref. egyház	Gábos Sándor
Ambrus Károly	Gyöngyössy István
Ambrus Pál	Horváth István
Balla Károly	Incze Lajos
Balázs Imre	Jakab Károly
Bartha János	Kovács József
Br. Bánffy Kázmér	Nagy József
Benkő Ferencz	Örtel János
Berde Sándor	Pávay József
Bíró György	Pánczél Károly
Bod Péter	Péchy Lajos
Bogdán József	Pogány István
Csiki József	Putnoki Lajos

Sebesi Ákos
Somogyi István
Somogyi Lajos
Szalay Ferencz

Takáts István
Takáts József
Varga Károly

13. Udvarhelyi egyházmegye.

Tisztikara:

- Elnökök: Dr. Gyarmathy Dezső főgondnok.
Menyhárt András lelkész, tb. esperes.
- Alelnökök: Dr. Domokos Andor alispán.
Kovács Dániel tanár.
Fejes Áron tanár.
Vajda Ferencz lelkész.
- Titkár: Lajos János lelkész.
- Pénztárnok: Kállai Ferencz óczfalvi lelkész.
- Jegyzők: Péter Gergely.
Veress Ferencz.
Hegyi Péter.
Kádár Dénes.

Tagok:

Alsórákosi ref. egyház.	Bodor József
Baczó Lajos	Boér Mihály
Balázs Imre (Lajos)	Bögözi ref. egyház
Bartha János	Böjthe Sándor
Bedő András	Csia Kálmán
Bedő Mózes	Csiszér Zsigmond
Bedő Ödön	Csont István pártoló
Benedek Álmán	Csont László pártoló
Bencze Pál (pártoló tag)	Damó Dénes pártoló
Benkő Ferencz	Demeter Miklós rendes
Biró Áron	Eisenlohr Ulrich rendes
Biró György	Fekete József pártoló
Bodor István	Fekete Pál pártoló

Fülöp Kálmán
Gábos Sándor
Gyöngyössi István
Györke János
György Károly pártoló
Hegyi Péter
Hévizi ref. egyház
Hodgyai Géza
Ilyés Ferencz pártoló
Incze Zsigmond
Jakab Albert
Jakab Albert
Karácson István
Karácson Sándor
Kádár Dénes
Kállai István
Kelemen János
Keresztes János
Kertész Mózes
Kiss Áron pártoló
Dr. Kovács Gábor
Kovács István
Kovács Mihály pártoló
Kovács Mózes
Kovács Sándor
Lajos János
László Zsigmond pártoló
Máté Pál
Menyhárt András
Mester János
Mihályi János pártoló

Mohai ref. egyház
Muzsnai ref. egyház
Orbán József
Pál Balázs
Pál Lajos
Ifj. Péter Károly
Pogány István
Sebesi Ákos
Segesvári ev. ref. egyház
Somogyi Lajos
Somogyi István
Sós Ferencz
Szabó János pártoló
Szakács Mózes
Szász Károly
Szegedi Károly
Székely Gábor
Szilágyi Dániel pártoló
Szücs Dénes
Téglás György pártoló
Timár Mihály
Tókos Jenő
Teró Dénes
Tóth Áron pártoló
Tömösvári József
Ugron János
Ugron Zoltán
F. Varga György pártoló
Veres Ferencz énekvezér
Veres Ferencz.

14. Erdővidéki egyházmegye.

Tisztikara :

Elnökök: Bedő József ny. polg. isk. igazgató, egyh. m. gondnok.
Balázs Ignác köpeczi lelkész.

- Alelnökök: Dr. Solymossy Lajos, orvos
Kovács József lelkész.
Pénztárnok: Kovács József lelk. Magyar-Hermány.
Jegyzők: Zöld Sándor polg. isk. tanár.
Sándor András lelkész.

Tagok névsorát nem küldötte el.

15. Sepsi egyházmegye.

Tisztikara:

- Elnökök: Weér György törvényszéki elnök.
Zsigmond Károly lelkész.
Alelnökök: Benke István gymn. tanár.
Kiss Lajos lelkész.
Jegyzők: Kovács Dénes tanító.
Bene István lelkész.
Pénztárnok: Bőjthe Géza lelkész, Szemerja.

Tagok:

Bene István	Bartha Károly
Havadtői Mihály	Jakab József
Rácz Albert	Kolumbán Ferencz
Kolcza Lajos	Hidvégi ev. ref. egyház
Péchy Árpád	Zsigmond Károly
Orbán Ferencz	Hadnagy Benedek
Koos Ferencz	Nagy Dénes
Vargha László	Fekete Benedek
Dr. Gencsi Endre	Kiss József
Otlík Géza	Virág József
Weér György	Biró Sándor
Barabás Miklós	Reznek Mihály
Szabó Ferencz	Dr. Kozma Miklós
Bitai Géza	Rusz János
Imecs Ernő	Zsigmond Gáspár
Csulak Zsigmond	Józsa Sándor
Kiss Lajos	Csiszér Zsigmond

Demes Péter
Kisborosnyói ev. ref. egyház
Joós Elek
Kovács Antal
Takács Károly
Kis Gyula
Butyka Vilmos
Bede Dániel
Kovács Árpád
Farkas István
Mennyi János
Czeglédi János
Kiss Albert
Zajzon Ferencz
Csutak István
Bodor Domokos
Csósz János
Dr. László Ferencz
Péter Mózes
Ferencz Lajos
Benke István
H. Bathó János
Gyárfás Árpád
Csánky Gyula
Pap György
Benkő Mór
Dr. Koréh Lajos
Bodola Sándor
Dr. Daday Vilmos
Dr. Nagy Sándor
Dr. Bene Istvan
Koréh István
Sipos Samu

Zayzon Béla
Vajna Mihály
Antalfi Elek
Séra Tamás
Dr. Izsák Lajos
Bikfalvi István
Császár Gyula
Dr. Kis Ferencz
Szász Ferencz
Dr. Imre István
Jókai nyomda részvénytársaság
 Sepsi-Szt.-György.
Gyárfás Győző
Zajzon Farkas
Gazda Gyula
Szilveszter Dénes
Bodor Tivadar
Málik Loránd
Nagy István
Bartha József
Benedek János
Ifj. Gödri Ferencz
Kónya Miklós
Dr. Székely György
Sigmond Károly
Bartha József
Teleki József
Böjthe Géza
Dávid József
Pünkösti István
Ujvárossy József
Antal Lajos
Gyárfás Sándor.

16. Orbai egyházmegye.

Tisztikara:

- Elnökök: Csia György egyházmegyei főgondnok.
Bodor János, coll. gondnok, lelkész.
- Pénztárnok: Bajkó György lelkész, Barátos.
- Titkár: Ignácz László lelkész.

Tagok:

Bajkó György	Imreh Mózes
Kiss Vilmos	Ifj. Bagoly Zsigmond
Bagoly Béla	Kiss Gyula
Bartha Samu	Id. Imreh Sámuel
Kocsis Elek	Ifj. Bajkó Ferencz
Szeremley Cs. Lajos	Szász Mihály
Pótsa János	Bartha Károly
Salamon Salamon	Sidó Gergely
Biró Béla	Bartha István
Czófalvi ev. ref. egyház	Csia Károly
Csia György	Deák Feren cz
Ignácz László	Mircse Feren cz
Dr. Morvay István	Deák Zsigmond
Ebergényi Gyula	Mo'nár Imre
Mátyás Miklós	Földes György
Dr. Bartha Imre	Csekme Ádám
Bajkó Barabás	Csekme Mózes
Séra Lajos	Balogh Albert
Deák Imre	Debreczy Feren cz
Deák Sámuel	Szotyori János
Nagy Sándor	Id. Kupán József
Deák Albert	Ifj. Kupán József
Deák Benedek	Müller Feren cz
Dr. Vajna Gábor	Ifj. Kovácsy Bálint
Lengyel Gyula	Jancsó Samu
Veres Károly	Nagy S. Pál
Molnár Gábor	Ifj. Kovács János

Nagy Károly
M. Székely Károly
Köfönte Mózes
Zoltáni Elek
Kiss Sándor
Kocsis András
Hencze Imre
Sándor István
Gál István
Volloncs Miklós
Gotsman Mihály
Albert László
Jáni Lajos
Barabás Benedek

Zágoni ev. ref. egyház
Bartha Ferencz
Szörcey Vincze
Beczásy József
Patakfalvy Lajos
Albu Samu
Gál Antal
Gál János
Csusz Tamás
Kiss Lajos
Dr. Könczey Gerő
Bodor János
Nagy Imre.

17. Kézdi egyházmegye.

Tisztikara:

Elnök: Bodor Géza esperes.
Titkár: Volloncs Miklós lelkész.
Pénztárnok: Nagy Gerő énekvezér, Kézdivásárhely.

Tagok:

Dr. Damokos Ödön
Bodor Géza
Damokos Dénes
Dulló Károly
Molnár Lajos
Kelemen Gábor
Jány János
Nagy Imre
Gseh Lajos
Bajka Mihály
Kiss József
Kovács Károly
Kelemen Győző

Sándor Mihály
Bitai Béla
Megyaszai Mihály
György Albert
Zajzon Lajos
Könczei Domokos
Pótsa Gergely
Könczei István
Ősz Lázár
Bodó Albert
Szabó Jenő
Nagy Gerő
Turoczy László

Váncsa István
Vájna István
Kökösy Sándor
Mátis Gerő
Szini János
Bathó János
Benedek Ignác
Ifj. Török Samu

Szabó Lajos
Dézsi Bálint
Jancsó F. Lajos
Szabó József
Jancsó Géza
Dr. Szini Gyula
Zayzon Lázár
Turóczy István

18. Kolozsvári egyházmegye.

Tisztikara:

Tiszt. elnökök Zeyk Károly főgondnok.

Herepei Gergely esperes.

Elnökök: Dr. Szádeczky Lajos egyet. tanár, gondnok.

I. Irsai József kolozsvári lelkész.

Alelnökök: Dr. Sárkány Lajos gondnok.

és titkár: Tunyogi Béla lelkész.

Pénztárnok: Lőrinczi Gábor lelkész, M.-Kályán.

Jegyzők: Bartók Béla.

Kovács János.

Tagok: 1)

Muzsnai Miklós

Tunyogi Béla

Nagy Lajos

Nagy Miklós

Teleki Mihály

Biró Sándor

Gaál Gyula

Gaál Elek

Lőrinczy Gábor

Szabó József

Jakabházi Dániel

Kolozsvári Antal

Nagy Ferencz

Bartók Béla

1) Kolozsvárt a taggyűjtés folyamatban.

Tagdíjak nyugtatóványozása.

(Az Erd. Prot. Lap-ból.)

Papp Lajos görgényi egyhm. ért. pénztárnok f. évi decz. 3-án 20 kor., *Péter Antal* nagyenyedi egyhm. ért. pénztárnok decz. 10-én 55 koronát, tagsági díjban, az egyházker. ért. pénztárába beküldött. A nagyenyedi egyházmegyéből a következő tagok fizettek ez alkalommal tagsági díjakat: *Jancsó Sándor*, *Sándor János*, *Barabás József*, *Kovács József*, *Tiboldi Dénes*, *Ferencz Sámuel*, *Papucs Dávid*, *Csulak Zsigmond*, *Keresztes Ödön*, *Palátkás István*, *Keresztes Pál*, *Bartha László*, *Bedeházi János*, *Benedek Ferencz*, *Tarsoly Sándor*, *Kovács Sámuel*, *Miklósi József* 2—2 koronát az 1903. évre; *Kis Elek*, *Újvári István*, *Jancsó Lajos*, *Simon Antal*, *Vásárhelyi László*, *Fehér Pál*, *Derzsi Sándor*, *Aszalós György*, ifj. *Moóré Károly*, *Péter Antal*, *Pap Dávid*, *Málnási Károly* 4—4 koronát hátrálékban és 1903-ra; *Böjthe Kálmán*, br. *Kemény Simon*, *Derzsi Lőrincz* 6—6 kor. hátrálékban és az 1903. évre. *Kolozsvárt*, 1903. decz. 16. *Balogh Károly*, ehker. ért. pénztárnok.

A nagyenyedi egyházmegyéből *Péter Antal* egyhm. ért. pénztárnok a lapunk decz. 17-iki számában már nyugtatóványozott 55 kor. felül, az egyházmegyét illető 25% levonása után 1903. decz. 22-én beküldött 9 kor., gr. *Bethlen Bálint* és dr. *Szilágyi János* 1902. és 1903. évi 4—4 kor., *Bartha Lajos* és *Keresztesi Ambrus* 1903. évi 2—2 k. tagsági díjában.

Balogh Károly kolozsvári ref. koll. tanár 1903. decz. 31-én négy évi (1901—1904.) tagsági díjban befizetett 8 kor.

Baczó Mózes szászvárosi lelkész 1904. január 22-én beküldött 90 koronát szászvárosi tagok díjában, még pedig: a szászvárosi egyházközség a'apítótagsági díjának második, 1903. évi részletében 20 kor., *Balogh József*, *Csürös Pál*, dr. *Dósa József*, *Dósa Dénes*, *Fodor Gyula*, *Gönczy Sándor*, *Kapronczay Mátyás*, *Megyaszi István*, *Simon Ferencz*, *S. Szabó Péter*, *Szász Károly*, *Szigyártó Lajos*, *Tokaji Aladár*, *Vajna Gábor*, *Vitus Lajos* és dr. *Tóth Sándor* 1902. és 1903. évi 4—4 kor. tagsági díjában 64 koronát s *Baczó Mózes* három évi (1901—3.) tagsági díjában 6 koronát.

Lőrinczy Gábor m.-kályáni lelkész, kolozsvári egyhm. ért. pénztárnok 1904. febr. 10-én a 25% levonásával beküldött 30 koronát. Azonban az ez összeget befizető tagok kimutatását még nem kaptuk meg.

Bőjtő Géza sepsii egyházm. ért. pénztárnok 1904. márcz. 14-én az egyházmegyét illető 25⁰/₀ levonása után beküldött 71 K. 78 fillért Péchi Árpád és Szabó Sándor 1903. évi 2-2 kor.; továbbá Bene István, Havadtői Mihály, Kolcza Lajos, Barabás Miklós, Vén Mihály, Vas Lajos, Szabó Ferencz, Kis Lajos, Bartha Károly, Jakab József, Zsigmond Károly, Csiszér Zsigmond, Kovács Antal, Demes Péter, Dávid József, Takács Károly, Antal Lajos, Kis Gyula, Mennyi János, Székely Sándor, Bőjtő Géza, Czeglédi János és Pünkösti István 1902. és 1903. évi 4—4 korona tagsági díjában.

A székeli egyházmegyéből Csűrös Ferencz egyhm. ért. pénztárnok az egyházmegyét illető 25⁰/₀ levonása után április 2-án beküldött 49 kor. 50 fillért, Nagy Lajos 3 évi (1901—903.) 6 kor., Péter Antal, Cséjdi Jenő, Lőrincz János, Gyárfás A'bert, Bartók Béla, Veress Márton, Szathmári Sándor, Sipos Gyula, Sófalvi Károly, Szász Béla, Agyagási Gábor, Lőrinczi Gábor, id. Jakabházi Dániel, Solymossi Miklós, Fekete Gerő, Kovács Gábor, Jung Ferencz, Máthé György, Somkerek Miklós, Kovács Ákos, Csűrös Ferencz és Sáfrány Lajos 1903. évi 2—2 kor. tagsági díjában, továbbá Gyárfás Albert, a bethtleni egyház, Benedek Lajos, Veress Márton, Peres Károly, Kovács Ákos, Csűrös Ferencz és Nagy Lajos 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

A kalotaszegi egyházmegyéből Bítai Kálmán pénztárnok apr. 6-án beküldött 48 koronát Ágoston György, Antal Domokos, Antal Géza, Belle Lajos, Beregszászi Albert, Biró András, Bítai Kálmán, Borsos Sándor, Csűrös József, Deési Gyula, Dósa Samu, Elek Lajos, Fazakas Lajos, Ignác Károly, Kolozsvári Antal, Kovács József, Muzscai Miklós, Nagy Mihály, Sebestyén Ferencz, Székely Sándor, Valler József, Balázs István, Barabás Árpád, Bácsi Gyula, Demeter Gyula, Kiss Péter, Kónya János, Mihálcz Ákos, Paulai Viktor, Régeni Ferencz, Tamó Gyula és Albert Imre 1903. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

A dési egyházmegyéből Vásárhelyi Boldizsár lelkész apr. 26-án beküldött 65 kor. 84 fillért Jonás Bálint részéről 3 évről (1901—903.) 6 kor., Kovács Ödön részéről 2 évről (1902—903.) 4 kor., Biró Sándor, Tunyogi Béla, Székely Miklós és Pap István 1903. évi továbbá Kozma Imre, Ujfalvi Károly, Móricz Károly, Vajda György, Balogh Kálmán, br. Inczédi Sámuel, Horváth János, Piskolti Béla, Horváth László, Horváth Miklós, Ujfalvi Lajos, Ujfalvi Ádámné, Székely Gyula

láné, Veress Imre, Almási Sámuel, Sinkovits Bálint, Szakács Ferencz, Varga Károly, Szabó Lajos, Gámán György, Sártó Simon, Eperjesi Károly, Törpényi Ferencz és Vásárhelyi Boldizsár 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában és eladott nyomtatványok árában (11 kor. 84 fillér.)

A kolozsvári egyházmegyéből Lőrinczy Gábor egyhm. ért. pénztárnok ápr. 26-án befizetett 16 kor. 50 fillért. Ebben az összegben és a lapunk 13-ik számában nyugtatványozott 30 koronában a következő tagok fizették be tagsági díjaikat az 1904. évre: Gaál Elek és Gaál Gyula 20—20 koronát; Muzsnai Miklós, Tunyogi Béla, Nagy Lajos, Nagy Miklós, Te'eki Mihály, Biró Sándor, Lőrinczy Gábor, Szabó József, Jakabházi Dániel, Kolozsvári Antal, Nagy Ferencz, Bartók Béla, a bonczhidai ev. ref. ehkőzs. 2—2 kor.

A nagyenyedi egyházmegyéből Péter Antal pénztárnok május 13-án beküldött 296 kor. 51 fillért gr. Bethlen Géza és br. Kemény Pál 100—100 kor. alapító tagsági díjában, Füzi Sándor 9 kor. — Veress Károly, Bertalan József, Vinczi Domokos, Boér Dénes, dr. Mezei Géza, dr. Horváth Miklós és dr. Bocz Vilmos 4—4 kor. Zeyk Dániel, Jancsó Sándor, Szilágyi Farkas, Málnási Lajos, Gáspár János, Tóth Miklós, Solymosi Károly, Ferencz Sámuel, Dülló János, Péter Antal tanár, Lugosi Boldizsár, Téglás István, Kimpel Antal, dr. Szentkovics Aurél, Solymosi Miklós, Sipos Béla, Faragó Miklós, Kónya András, Báthori Gyula, Bedő Károly, Benedek Gábor, Bodrogi János, Bőjthe Zsigmond, Dezső Zsigmond, Fogarasi Béla, dr. Farnos Árpád, dr. Farnos Dezső, dr. Garda Kálmán, Halmágyi Antal, Hegedüs Zsigmond, Imreh József, dr. Jenei Elek, dr. Lengyel György, Lázár István, Magyar Károly, Mátyás Lajos, Molnár Károly, Müller Mihály, Nagy Lajos, Pogány János, Szász József; Székely Ödön, dr. Varró László, Vásárhelyi Károly, Veress Miklós, Zeyk Kálmán, Szécsi Ferencz, Mészáros István, Balog Elek, Csikj István, Szöllősi Miklós 2—2 kor. hátralékdíjában, továbbá Ujvári István, a harasztosi ev. ref. egyházközség, Fehér Pál, Solymosi Károly, Péter Antal, Csombor István, Falka Károly, Zsigmond Pál, Kovács István, Csontos Jenő, Ujvári Sándor, a m.-szengyeli ev. ref. egyházközség (234) Kostya János, Borza Sámuel, Balog Sándor, Aszalós György, Szőcs Dénes, Szécsi Ferencz, Mészáros István, Ercsei Pál, Balog Elek, Tarsoly Sándor, Benedek Ferencz, Zoványi József, Kovács Sámuel, Kovács József, Miklósi József 1904. évi 2—2 kor. és Tiboldi Ferencz, Sóos Gyula 1—1 kor. tagsági díjában.

A sepsi egyházmegyéből Bőjtke Géza egyhm. ért. pénztárnok május 17-én beküldött 168 kor. 78 fillért. Ujvárossy József 2 évi (1903—904.) 4 kor., Imecs Ernő 6 év. (1904—909.) 12 kor., Bene István (pap), Havadtői Mihály, Rácz Albert, Kolcza Lajos, Péchy Árpád, Orbán Ferencz, Koós Ferencz, Vargha László, dr. Gencsy Endre, Ottlik Géza, Barabás Miklós, Szabó Ferencz, Bitai Géza, Csulak Zsigmond, Kiss Lajos, Bartha Károly, Jakab József, Kolunbán Ferencz, a hidvégi ev. ref. egyház, Zsigmond Károly, Hadnagy Benedek, Nagy Dénes, Fekete Benedek, Kiss József, Virág József, Biró Sándor, Reznek Mihály, dr. Kozma Miklós, Rusz János, Zsigmond Gáspár, Józsa Sándor, Csiszér Zsigmond, Demes Péter, a kisborosnyói ev. ref. egyház, Jóos Elek, Kovács Antal, Takács Károly, Kiss Gyula, Butyka Vilmos, Bede Dániel, Kovács Árpád, Farkas István, Mennyi János, Czeglédi János, Kiss Albert, Zajzon Ferencz, Csulak István, Bodor Domokos, Csősz János, dr. László Ferencz, Péter Mózes, Ferencz Lajos, Benke István, Bathó János, Gyárfás Árpád, Csánky Gyula, Pup György, Benkő Mór, dr. Koréh Lajos, Bodola Sándor, dr. Dadai Vilmos, dr. Nagy Sándor, dr. Bene István (ügyvéd), Koréh István, Sipos Samu, Zajzon Béla, Vajna Mihály, Antalfi Elek, Séra Tamás, dr. Izsák Lajos, Bikfalvi István, Császár Gyula, dr. Kiss Ferencz, Szász Ferencz, dr. Imre István, a sepsiszentgyörgyi Jókai nyomda, Gyárfás Győző, Zajzon Farkas, Gazda Gyula, Szilveszter Dénes, dr. Bodor Tivadar, Málik Loránd, Nagy István, Bartha József, Benedek János, ifj. Gödri Ferencz, Kónya Miklós, dr. Székely György, Sigmund Károly, Bartha József, Teleki József, Bőjtke Géza, David József és Pünkösti István 1904. évi 2 2 kor. tagsági díjában és eladott évkönyvek árában (10 kor.)

Az orbai egyházmegyéből Bajkó György egyhm. ért. pénztárnok az egyházmegyét illető 25% levonása után 1904. május 18-án beküldött 84 koronát Lengyel Gyula, Nagy Sándor, Bajkó Barabás, Deák Benedek, Deák Albert, Vass Jenő és dr. Vajna Gábor két évi (1902. és 1903.) 4—4 kor., Bajkó György, Kiss Vilmos, Bagoly Béla, Bartha Samu, Kocsis Elek, Szeremley Cs. Lajos, Pótsa János, Salamon Salamon, Biró Béla, czófalvi ref. egyházközség, Szász Mihály, Bartha Károly, Sidó Gergely, Bertha István, Csia Károly, Deák Ferencz, Mirőse Ferencz, Deák Zsigmond, Molnár Imre, Földes György, Csekme Adám, Gsekme Mózes, Balogh Albert, Debreczi Ferencz, Ba-

rabás Benedek, zágoni ref. egyházközség, Bartha Ferencz, Szörcey Vincze, Beczásy József, Patakfalvy Lajos, Albu Samu, Gál Antal, Gál János, Csusz Tamás, Kiss Lajos, dr. Könczey Gerő, Bodor János és Nagy Imre 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában és eladott évkönyvek árában (6 kor.).

Kovács Lajos lozsádi lelkesz május 21-én beküldött 16 koronát Kovács Lajos, a brádi ref. egyházközség, Brády Albert, Szabó Lajos, Kónya Dönes, Gesztesi Jenő, Kendeffy Gábor és Vásárhelyi Samu 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

A nagyszebeni egyházmegyéből Nagy József esperes, ért. Elnök május 21-én, az egyházmegyét illető 25% levonása után, beküldött 25 koronát Balla Károly, br. Bánffy Kázmér, Bod Péter, Bogdán József, Cseresznyés Ödön, Jakab Károly, Nagy József, Ortel János, Péchy Lajos, Putnoki Lajos, Rákosi József, Sza'ay Ferencz, Tunyogi János és Virágh József 1903. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

A gyulafehérvári egyházmegyéből Hatházy Ferencz egyh. m. ért. pénztárnok az egyházmegyét illető 25% levonása után június 15-én beküldött 21 koronát Benedek Károly, Hatházy Ferencz, dr. Elekes Viktor, Sebestyén Ferencz, O. Veress Sándor, Gruzda Domokos, Tókos Sándor és Szentgyörgyi Mór 1903. évi, Vajda Lajos, Bereczky Sándor, Binder József, dr. Fülöp Ferencz, Koncz Albert és Kovács Ferencz 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

A kézdi egyházmegyéből Nagy Gerő egyhm. ért. pénztárnok az egyházmegyét illető 25% levonása után június 20-án beküldött 70 kor. 50 fillért dr. Damokos Ödön, Bodor Géza, Damokos Dénes, Dulló Károly, Molnár Lajos, Kelemen Gábor, Jány János, Nagy Imre, Cseh Lajos, Bajka Mihály, Kiss József, Kovács Károly, Kelemen Győző, Váncsa István, Vajna István, Kökösi Sándor, Szini János, Benedek Ignác, Bítai Béla, Megyaszai Mihály, Zajzon Lajos, Ósz Lázár, Bodó Albert, Szabó Jenő, Nagy Gerő, Turóczy László, Szabó Lajos, Dézsi Bálint, Jancsó F. Lajos, Szabó József, Jancsó Géza, dr. Szini Gyula, Zajzon Lázár, Turóczy István, ifj. Török Samu, Szotyori János, id. Kupan József, ifj. Kupan József, Müller Ferencz, ifj. Kovácsy Bálint, Jancsó Samu, Nagy S. Pál, ifj. Kovács János, Nagy Károly, M. Székely János, Kölönte Mózes és Zoltáni Elek 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

A szilágyszőlőki egyházmegyéből Szilágyi János egyhm. ért. pénztárnok a 25% levonásával június 23-án beküldött 25 kor. 87

fillért Kemény István öt évi (1900—1904.) 10 kor., Borbély Sándor, Matéka József, a bürgezdí ref. egyházközség, Vass Lajos, Rácz Péter és Szilágyi János 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában, továbbá Magyar Lajos 2 kor. és Kis F. Ferencz 1 kor. adományában és eladott évkönyvek árában (7 kor. 12 f.)

A *széki egyházmegyéből Csürös Ferencz* egyhm. ért. pénztárnok a lapunk 20-ik számában részletesen nyugtatványozott 49 kor. 50 f. küldeményéhez utólag június 24-én a 25% levonásával beküldött még 18 koronát Nemes Ferencz és Kiss Sándor 1903. évi, továbbá Csejdi Jenő, Szathmári Sándor, Pataki Dénes, Osváth Lajos, Szász Béla, Solymosi Miklós, Sofalvi Károly, Máthé György, Gönczi Mihály és Kiss Sándor 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

Az *udvarhelyi egyházmegyéből Kállai Ferencz* egyhm. ért. pénztárnok a 25% levonásával jun. 25-én beküldött 184 kor. 05 f. Karácson István, Kállai István, Fülöp Kálmán, Sós Farkas, Bartha János, Györke János, Biró György, Pál Lajos, Bodor István, Szász Károly, Péter Károly Baczó Lajos, Karácson Sándor, Csia Kálmán, Bodor József, Jakab Albert, Jakab Dénes, Kovács István, Orbán József, Kertész Mózes, Bőjte Sándor, Hegyi Péter, a betfalvi egyházközség és Pál Balázs három évi (1901. 1902. és 1903.) 6—6 kor., Bedő András, Lajos János, a bögözi egyházközség, Menyhárt András, Gábos Sándor, Benkő Ferencz, a rákosi egyházközség, Incze Zsigmond, Boér Mihály, Timár Mihály, Bedő Mózes, Tömösvári József, Mester János, Kelemen János, Toókos Jenő, Toró Dénes és Kovács Sándor két évi (1902. és 1903.) 4—4 kor., Biró Áron, a muzsnai egyházközség, Kádár Dénes, Csizsér Zsigmond, Kovács Mózes, Balázs Imre, a mohai egyházközség, a hévizi egyházközség, a segesvári egyházközség, Somogyi István, Somogyi Lajos, Gyöngyösi István, Eisenlohr Ulrich, Sebesi Ákos, Pogány István, Bedő Ödön, Demeter Miklós és dr. Kovács Gábor 1903. évi 2—2 kor. s végül Kovács Mihály (pártoló t.) 1903. évi 1 kor. tagsági díjában.

Az egyházmegyei ért. pénztárnok a tagokról kiállított kimutatásában feltüntette, hogy egyes tagok 1904. évi tagsági díjaikat is befizették, de ez alkalommal csak a múlt évekről befolyt hátralékok eiszámolására szorítkozott; az 1904. évre befizetett díjakat ezután fogja beküldeni a központba.

A *székelyudvarhelyi egyházközségből Vajda Ferencz* fiókkör; ért. elnök a 25% levonásával június 27-én beküldött 55 kor. 50 f.

dr. Kassay Albert és dr. Pál Ernő 2 évi (1901. és 1908.) 4—4 kor., Solymossy Pálné és Barabás Jenő szintán két évi (1902. és 1903.) 4—4 kor., Becsek Aladár 1902. évi, özv. Szabady Ferenczné, dr. Ráczkövy Samu, Illyés Ferencz, Gábor Márton, Rösler Károly, özv. Koréh Gergelyné, Lengyel József, Hlatky Miklósné, Székely Dénes, dr. Bodolla Gábor, özv. Doros Györgyné, Gyarmathy Ferencz, özv. Kiss Dánielné, özv. dr. Fejérvári Lajosné, id. Szakács Károly, id. Szakács Károlyné, Deák Lajos, Fejes Áron, Félegyházi Antal, Gönczi Lajos, Kovács Dániel, Olasz Gyula, Solymossy Endre, Szabó Árpád, Szabó András, Illyés István, dr. Mezei Ödön és Solymossy János 1903. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

A kalotaszegi egyházmegyéből Bitai Kálmán egyhm. ért. pénztárnok a 25% levonásával július 2-án beküldött 70 kor. 50 f. Lészai Ferencz és Lészai Ferenczné 6—6 évi (1904—1909.) 12—12 kor., Ignác Károly két évi (1904—1905.) 4 K., Ágoston György, Antal Domokos, Antal Géza, Beregszászi Albert, Biró András, a daróc-bogártelkei egyházközség, Bitai Kálmán, Csürös József, Deési Gyula, dr. Deési Gyula, a gyalui egyházközség, Balog György, Auer Lipót, Görcs Sándor, ifj. Péchi László; Pap János, Bakesi József, Osterlaum Ernő, Elek Lajos, Fazakas Lajos, Nagypetri egyhk., Józsa Sámuel, Keresztes János, Both Miklós, a bánffihunyádi egyházközség, Kónya János, Régeni Ferencz, Tamó Gyula, Szakács István, a szászlónai egyházközség, Erdélyi László, Kovács Ödön és Szabó Gyula 1904. évi 2—2 kor. tagsági díjában.

Marosvásárhelyről Tóthfalusi József lelkész július 4-én beküldött 12 kor. Csontos Olivér, dr. Bedő Sándor, Csiszár Albert és Tóthfalusi József 1903. és 1904. évi tagsági díjában.

A kolozsvári egyházmegyéből Lőriuczy Gábor egyhm. ért. pénztárnok aug. 15-én egyházmegyei tagsági díjakban beküldött 8 koronát, de ez alkalommal nem jelezte, kiknek és mely évről való tagsági díját küldte be.

Tárkányi György egyházkerületi egyh. ért. központi titkár a Kézdivásárhelyén 1904. július 5-én tartott hangverseny tiszta jövedelmeképp július 11-én befizetett 322 kor. 92 f.

A sepsői egyházmegyéből Bőjthe Géza egyhm. ért. pénztárnok szept. 26-án a postaköltség és a 25% levonása után beküldött 1 kor. 38 f. Gyárfás Sándor 1904. évi rendes tagsági díjában.

Tárkányi György egyhk. egyh. ért. titkártól július 11-én átvettem 200 koronát, mint a Kézdivásárhelyen 1904. július 5-én tartott Bocskai-ünnepély alkalmából Sándor József orsz. gyűl. képviselő egyhm. főgondnok által Bocskai István magyar fejedelem emlékére Kolozsvárt az Emke-téren emelendő szobor alapjának javára tett adományt. Ez összeg, mint az itt jelzett czélra tett külön adomány az Egyházkerületi Egyházi értekezlet vagyonától teljesen független és önálló alapként külön kezeltetik.

Kolozsvári tagoktól: Sándor József orsz. képv. (1901—1904.) 10 korona, Nagy Gábor (1901—1904.) 10 kor., Gráf Jakab (1901—1904.) 8 kor., Incze Gerő (1901—1904.) 8 kor., Somodi István (1901—1904.) 8 kor., Nagy Károly (1902—1904.) 6 kor., Tárkányi György (1902—1904.) 6 kor., Dr. Sárkány Lajos (1902—1904.) 6 kor., Kenessey Béla (1902—1904.) 6 kor., Pallós Albert (1903—1904.) 4 kor., Pütkösti Pál (1904—1905.) 4 kor., Kovács Dezső (1904.), Dr. Gergely Sámuel (1904.), Szekula Ákos (1904.), Maksai János (1904.), Dr. Kócsi Andor (1904.) Kilyén Sándor (1904.), Dr. Szécsi Ákos (1904.), Dr. Kálmán János (1904.), Dr. Imre Sándor (1904.), Sep-rődi János (1904.), Herczeg Lajos (1904.), Zsigmond Ferencz (1904.), ifj. Bartók György (1904.) 2—2 korona; összesen 104 korona.

Jelentés

az „Erdélyi ev. ref. Egyházkerületi Egyházi-Értekezlet”
pénztárának 1903. nov. 5-től 1904. szept. 22-ig terjedő
állásáról.

Tőkevagyon takarékbetéti könyvben 2253 korona 82 fillér.

Bevételek:

1. Pénztári maradvány 1903. nov. 4-ről	732.79 K.
2. Kamatjövedelem	118.51 „
3. A tordai éskézdivásárhelyi hangverseny tiszta jövedelme	827.87 „
4. Tagsági díjakban befolyt	
a) a nagyenyedi egyházmegyéből	360.51 „
b) a sepsi „	240.56 „
c) az udvarhelyi „	184.05 „
d) a kalotaszegi „	118.50 „
e) a szászvárosi egyházközs.	90.— „
f) az orbai egyházmegyéből	84.— „
g) a kézdi „	70.50 „
h) a széki „	67.50 „
i) a dési „	65.84 „
j) a kolozsvári „	62.50 „
k) a székelyudvarhelyi egyházközségből	55.50 „
l) a szilágyszolnoki egyházm.	25.87 „
m) a gyulafehérvári „	21.— „
n) a nagyszebeni „	21.— „
o) a görgényi „	20.— „
p) a vajdahunyadi „	16.— „
q) a marosvásárhelyi egyházközségből	12.— „
Összesen.....	3194.30 „

A fennirt idő alatt semmi tagsági díjat nem küldött:

1. a nagysajói, 2. a marosi, 3. a küküllői, 4. az erdővidéki,
5. a romániai egyházmegyék.

Kiadások.

1. A „Vasárnap“ 1901—2. évi deficitjének törlesztésére kiutalt 1825 kor. 88 fillérből kifizettetett	825·88 K.
2. Az 1902—3. évi Évkönyv kinyomatása	767·26 „
3. Más nyomtatványok ára	293·61 „
4. Könyvkötőnek könyvfűzésért	107·30 „
5. A titkárnak apró szükségletek fedezésére	90— „
6. Felolvasó uti költsége	40— „
7. Felszerelés (bélyegző és pénztári napló)	8— „
8. Titkári irnoknak	5— „
9. Szolgának „Évkönyvek“ csomagolásáért és postára adásáért	5— „
10. Tőkésítés	108·18 „
Összesen	2250·23 K.

A bevételek összege	3194 kor. 30 fillér,
a kiadások összege	2250 kor. 23 fillér,
pénztári maradvány	944 kor. 07 fillér.

T A R T A L O M :

	Lapszám
1. Gróf Bethlen Pál elnöki megnyitó beszéde.....	3
2. A magyarok Mózese. Sándor József alelnök emlékbeszéde Bocskayról	6
3. Egyházi Értekezletünk. Tárkányi György	31
4. Az egyháztársadalmi egyesületek. Péchy Árpád.....	36
5. Az egyházi tüzkártérítés. Dr. Sárkány Lajos	49
6. Titkári jelentés. Tárkányi György	63
7. Diszgyűlés jegyzőkönyve	100
8. Választmányi ülés jegyzőkönyve	106
9. Közgyűlés jegyzőkönyve	110
10. Az egyházkerületi és egyházmegyei Értekezletek tisztikara és tagjai. Összeállította Tárkányi György	114
11. Tagdíjak nyugtatványozása	134
12. Pénztári jelentés az Egyházi Értekezlet pénztári állásáról ..	142

ERDELYI MÚZEUM

2 • 1908. JAN. 1—

KÖNYVTÁRA.